



somuncubaba

AYLIK İLİM KÜLTÜR VE EDEBİYAT DERGİSİ YIL: 32 • SAYI: 302 • ARALIK 2025 • ISSN:2791-9595



İslâm'da
İyi ve Kötü
Çığır Açmak

☑ Ramazan ALTINTAŞ

Beşiktaşlı
Yahyâ
Efendi

☑ Kadir ÖZKÖSE

Kültürel Yapısıyla
Yahyâ Efendi
Külliyesi

☑ M. Nihat MALKOÇ

Bedensel
Engelle
Sınanmak

☑ Enbiya YILDIRIM

Aile ve
Çocuk
İlişkisi

☑ Ali ÖZKANLI

ISSN:2791-9595



9 771302 040076 0 0247

DİVÂN-I HULÛSİ MOBİL UYGULAMASI YAYINLANDI!



20.Yüzyıl Mutasavvıf Dîvân Şâiri
Es-Seyyid Osman Hulûsî Efendi'nin
Dîvân-ı Hulûsî-i Dârendevî adlı eseri
Mobil Uygulamaya Aktarıldı!

- Oku - İncele - Dinle
- Fihrist - Arama
- Sözlük - Kelimeler
- Dîvân Radyo
- Dîvândan Görseller

Android ve IOS
Platformlarından
Ücretsiz
İndirebilirsiniz.



ANDROID & IOS İNDİR



ES-SEYYİD OSMAN
HULÛSİ EFENDİ VAKFI



Bir Ârif, Âlim ve Sûfî Yahyâ Efendi

Osmanlı ilim ve irfan geleneğinin en müstesnâ simalarından biri olan Beşiktaşlı Yahyâ Efendi, tarih sayfalarında yalnızca bir müderris, bir şeyh veya bir şair olarak değil; ilmiyle amel eden, gönüllere ferahlık veren ve insanı hakîkate çağırان bir gönül mimarı olarak yerini almıştır. Onun hayatı, dünya ile ukbâ, zâhir ile bâtın, devlet nizamı ile dergâh huzuru arasında kurduğu benzersiz dengeyle Osmanlı kültür tarihinde özel bir yere sahiptir.

Yahyâ Efendi'nin medrese geleneği içindeki yolu, devrin otorite isimlerinden Zenbilli Ali Cemâlî Efendi'nin dizinin dibinde başlar. Bu nokta bile, onun zâhirî ilimlerdeki kudretinin işaretidir. Riyâziyattan hendese ilmine, felekiyattan hikemiyata, Kur'ân ilimlerinden tıbbâ kadar pek çok sahada derinleşmiş, devrin âlimleri tarafından "zâhir ve bâtın ilimlerinde üstad" sıfatıyla anılmıştır. Bu geniş ilmî perspektif, onun tasavvufî mizacını destekleyen en güçlü unsurdur. Yahyâ Efendi'de ilim, kuru bir malûmat değil; irfana açılan bir kapıdır. Nitekim kalemiyle ürettiği şiirlerdeki letâfet, mimarîdeki mahâreti, halk hekimliğindeki başarısı ve talebelerine kazandırdığı ilim terbiyesi hep aynı kaynaktan, yani hakikati arama çabasından beslenir.

Yahyâ Efendi'nin tasavvufî yönü, herhangi bir tarîkat silsilesiyle kayıt altına alınmamıştır; ancak bu durum onun gönül dünyasının zenginliğini gölgelememiştir. Rivayetlerde Hızır'dan feyz aldığı, mânevî terbiyesinin üveysî mahiyette olduğu aktarılır. Fakat o, bilinen tarîkat yollarından ziyâde, kendi içinde dinginleşmiş, kendi nefsi üzerinde hâkimiyet kurmuş bir irfan adamıdır. Onu büyük yapan şey; halkın derdini kendi derdi bilmesi, makam ve mevkinden uzaklaştıktan sonra bile toplumun "sığınacak kapı"sı hâline gelmesidir. Beşiktaş'ta kurduğu dergâh, bir mabetten çok bir gönül limanı gibidir. Yoksulların, gemicilerin, tüccarların, devlet ricalinin, gariplerin ve çaresizlerin yolu bu limana düşer; çünkü Yahyâ Efendi yalnızca duâ eden değil, aynı zamanda kapısını ve sofrasını herkese açan bir cömertliğin sahibi idi.

Sarayla arası açılıp görevden azledildiği dönemde bile inceliğini, merhametini ve tevekkülünü korumuştur. "Ekmek kesildi ama çorbamız var." sözleri, onun dünyaya bakışındaki teslimiyetin, kanâatin ve mütevekkil duruşun en zarif örneğidir. Kurduğu külliye sadece bir tekke değil; mescidi, tevhidhânesi, medresesi, hamamı ve bağlarıyla bir irfan şehri gibidir. İnsanlar oraya sadece duâ için değil, nefes almak, sükûnet bulmak ve kendilerini yeniden toplamak için akın ederlerdi. Yahyâ Efendi'nin bıraktığı miras, bir tarîkate dönüşmese de, gönüller üzerinde bıraktığı etki asırlardır devam etti. Üsküdar'dan Beşiktaş'a, oradan Yuşa Tepesi'ne kadar uzanan geniş bir coğrafyada onun izine rastlanması, sadece mekân işgali değil; mânevî bir hafıza inşâsıdır. Yahyâ Efendi, mekânı ve zamanı aşan bir "huzur çizgisi" çekmiş, insanlara iyilik, tevâzu ve hikmet yolunu göstermiştir. Bugün, onun sessiz ama derin nefesinin ulaştığı bu çağda, Beşiktaş'taki mütevâzî dergâhın rüzgârla salınan servilerinin arasından hâlâ şu mesaj duyulur gibidir: "İlim, gönülsüz olmaz; gönül ise ilimsiz kemâle ermez."

Ve bizler, bu toprakların bir vakitler yetiştirdiği bu büyük âlim ve sûfiyi hatırladıkça, ilim ile irfanın birlikte yükselttiği insan idealine bir adım daha yaklaşmış oluruz. Beşiktaşlı Yahyâ Efendi, hem çağının hem de bugünün gönülleri için aynı hakikat kapısını aralayan bir hikmet güneşi olarak parlamaya devam ediyor.



Kurucusu

A. Şemsettin ATEŞ

Yaygın Süreli - ISSN:2791-9595

Yıl: 32 Sayı: 302 - Aralık 2025

Yayın Tarihi: 01 Aralık 2025

Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi Vakfı Adına

İmtiyaz Sahibi ve Genel Yayın Yönetmeni

Dr. Kemal DEMİR

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

M. Hulûsi ERDEMİR

Yayın Editörleri

Hulusi KESKİNTEPE

Ayhan İŞÇEN

Yönetim Yeri: Çamlıca Basın Yayın Eğitim Sağlık

Turizm İnşaat San. ve Ticaret A.Ş

Zâviye Mahallesi Hulûsi Efendi Caddesi

No: 41

44700, Darende / MALATYA

Tel: (0422) 615 15 54

www.somuncubaba.net • bilgi@somuncubaba.net

Grafik Tasarım

Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi Vakfı

Dergimizi, Web Sayfamız ve Mobil

Uygulamalarımız Üzerinden Okuyabilirsiniz:



android



ios

06



Molla Fenârî'nin Fâtîha Tefsirinden Hamd Olsun Allah'a

✍ Ali AKPINAR

"Kul ne yaparsa yapsın Yüce Allah'a layığı ile şükredemez. Çünkü Allah'ın ona bahsettiği nimetleri sayısızdır. Kulun Yüce Allah'a hamd etmesi de Allah'ın lütfu ihsanı sayesinde ki buna karşılık da ayrıca hamd etmesi gerekir."

16



Beşiktaşlı Yahyâ Efendi

✍ Kadir ÖZKÖSE

"Yahyâ Efendi, halkın her kesimi tarafından çok sevilen, saygı duyulan itibarlı bir şahsiyet olmuştur. Yahyâ Efendi, kapısına gelen herkesin ihtiyacını gidermek için büyük bir gayret sarf etmiştir. Herkese oldukça yakın davranmış, müşküllerini giderme konusunda yoğun mesâî harcamıştır."

Somuncu Baba Dergisi'nin içeriğinde bulunan yazılar ile ilgili çıkabilecek olan hatalı bilgilerden dolayı dergi herhangi bir sorumluluk kabul etmemektedir. Yazıların sorumluluğu yazarlarına ilanların sorumluluğu ise reklam verenlere aittir. Dergimizde bulunan fotoğrafların ve görsellerin kullanılması ve kopyalanması yasaktır. Yazılar kaynak gösterilerek iktibas edilebilir. Somuncu Baba Dergisi'nin bütün telif hakları Çamlıca A.Ş.ne aittir.

Yayın Kurulu

Prof. Dr. Nihat ÖZTOPRAK / Prof. Dr. Ali YILMAZ

Prof. Dr. Sebahat DENİZ / Prof. Dr. Bilal KEMİKLİ

Prof. Dr. Abdullah KAHRAMAN / Prof. Dr. Ali AKPINAR

Danışma Kurulu

Prof. Dr. Mehmet AKKUŞ / Prof. Dr. Oğuzhan AYDIN

Prof. Dr. Hanifi ÜZÜM / Prof. Dr. Kadir ÖZKÖSE

Prof. Dr. Mahmut YEŞİL / Prof. Dr. H. İbrahim ŞİMŞEK



38

Bedensel Engelle Sinanmak

Enbiya YILDIRIM

"Ne kadar tedbir alınırsa alınsın, bazen işler insanın istediği gibi gitmez. İlâhî irâde kulun bu şekilde sinanmasını uygun bulmuş olabilir. Diğer kullar da onun vesilesiyle imtihana tâbi tutulabilir. Dolayısıyla hâline isyan etmeyen kul, bu tavrının karşılığını büyük mükâfat olarak Allah katında bulacaktır."



44

Tarihî ve Kültürel Yapısıyla Yahyâ Efendi Külliyesi

M. Nihat MALKOÇ

"Naklî, aklî ilimlerde ve havas ilimlerinde hâkimiyeti bilinen Yahyâ Efendi'nin Boğaz etrafında mukim olan önemli kişilerin İslâm'a teveccüh etmesindeki, bu güzel mekânın İslâmlaşmasındaki rolü fevkalâde büyüktür."



50

İlk Türk Matematikçi Mehmet Nadir

İsmail ÇOLAK

"Mehmet Nadir'in Osmanlı bilim dünyasındaki en dikkat çekici özelliği teorik matematik sahasında uluslararası matematik dergilerinde makaleleri neşredilen ilk Türk matematikçisi olmasıdır. L'Intermédiaire des Mathématiciens isimli Fransız dergisinde yazıları yayımlanmıştır."

Bir Ârif, Âlim ve Sûfî Yahyâ Efendi	1
Kemal DEMİR	
Molla Fenârî'nin Fâtîha Tefsirinden	
Hamd Olsun Allah'a	6
Ali AKPINAR	
Bizim Güzelliklerimiz	11
Bestami YAZGAN	
İslâm'da İyi ve Kötü Çığır Açmak	12
Ramazan ALTINTAŞ	
Beşiktaşlı Yahyâ Efendi	16
Kadir ÖZKÖSE	
Prof. Dr. Hikmet Atik ile	
Hulûsi Efendi Konulu Röportaj	22
Musa TEKTAŞ	
Kendime Öğüt	29
Ahmet Sami BENLİ	
İhlâs Terazisinde Sinanmak	30
Mahmut KAPLAN	
Dahilek Yâ Resulallah	34
Vedat Ali TOK	
Bendeniz	37
Bekir OĞUZBAŞARAN	
Bedensel Engelle Sinanmak	38
Enbiya YILDIRIM	
Deli Gönül	43
Ramazan PAMUK	
Tarihî ve Kültürel Yapısıyla	
Beşiktaşlı Yahyâ Efendi Külliyesi	44
M. Nihat MALKOÇ	
İlk Türk Matematikçi Mehmet Nadir	50
İsmail ÇOLAK	
Beşiktaşlı Yahyâ Efendi'den Menkıbeler	54
Rasul KESENCELİ	
Bir Vuslat Günü: 27 Aralık 1936	58
Oğuzhan AYDIN	
Münacaat	61
Celalettin KURT	
Bir Aşk Bahçivanı Beşiktaşlı Yahyâ Efendi	62
Fatih ÇINAR	
Mektup	67
Satılmış ŞEN	
Nüsha-i Kübrâ: İnsân-ı Kâmil	68
Hamit DEMİR	
Es-Seyyid Hatip Hasan Feyzî Efendi	72
Yusuf HALICI	
Mert İnsan Muhsin Başkan	74
Aydın BAŞAR	
Yahya Efendi Hazretleri	77
Halil GÖKKAYA	
Kitap Şöleni	78
Erol AFSİN	
Ay Geçer Yıl Geçer	81
Yusuf DURSUN	
Edebiyatı Sevdiren İlk Kaynaklar Antolojiler	82
M. Nuri YARDIM	
Aile ve Çocuk İlişkisi	86
Ali ÖZKANLI	



بوسید گوز غیر بدین و از دالِ هیاتِ عینِ خضر اول
 فریب مال و منالی عار و غرض کن اُمدک کس
 خُدارن غیر بر شغلی اولان قلبی سلیم اولان
 بوگونک بختِ عرفانی بو طراز سه کیسی یارین
 نیز شول بختی بولسه اُکادارِ النعم اولان
 فریب الله عقی ذک فایوسنه یوزن طوت کیم
 بوددی دواکه آندن احسن بر حکیم اولان
 آنک طوبی بخی بول گوی صراطِ المستقیم اولان
 ایله طو ناند اولدیله ایلله سیریه مظهر
 و لکن هر قول اول طوری تجلیده کلیم اولان
 نمودن سربدیر ای انا الرضیه شجره آسا

خصوصی من عرف سیرین بیلنم کیم بیلدیر تک
 بوسیدی بیامه بن عامم الرسی به علیم اولان

Dîvân-ı Hulûsî-i Dârendevî

Es-Seyyid Osman Hulûsî Efendi (k.s.)

1. Yumup göz gayrıdan var dal hayâtın aynına Hızır ol
O fercâm-ı zülâli içmeyen hayy ü kadîm olmaz
2. Koyup mâl ü menâli âr u ırzından ümîdin kes
Hudâ'dan gayrı bir şuglu olan kalbi selîm olmaz
3. Bugünkü Cennet-i irfânı bulmazsa kişi yarın
N'ider şol Cennet'i bulsa ana Dârü'n-Na'îm olmaz
4. Karîbu'llâh Hakkî'nin kapısına yüzün tut kim
Bu derd-i bî-devâna andan ahsen bir hakîm olmaz
5. Elin tutanlar oldular "yedullâh" sırrına mazhar
Anın tutduğu yol gibi sırâtü'l-müstakîm olmaz
6. Kamudan söylenir "innî ene'r-Rahmân" şecer-âsâ
Velâkin her kul ol Tûr-ı Tecellî'de Kelîm olmaz
7. Hulûsî "men aref" sırrın bilenler kim bilir Rabb'ın
Bu sırrı bilmeyen ilm-i İlâhî'ye âfîm olmaz



Nesre Çeviri



1. Allah'tan başka her şeyden uzaklaşıp Hızır gibi hayat kaynağına dal, zira o faydalı tatlı suyu içmeyen ebedî hayatı bulamaz.
2. Bütün varlığı terk edip, bu dünyanın utanmasından ve namusundan (kınanmaktan) ümidini kes, zira Allah'tan başka bir meşgûliyeti olanın kalbi kurtulamaz.
3. Bu dünyadaki irfan cennetini bulamayan kişi yarın kıyamette cenneti bulsa ne olur, bulduğu ona Naim Cenneti olmaz.
4. Karibullâh Hakkî'nin kapısına yüzünü çevir, çünkü bu devasız derde ondan daha iyi bir hekim olmaz.
5. Elini tutanlar, Yedullâh (Allah'ın kudretinin) sırrına mazhar oldular. Onun (Karibullâh'ın) tuttuğu yol gibi dosdoğru yol olmaz.
6. Tur Dağı'ndaki ağaç gibi herkes "Ben Allah'ım." diyebilir. Lâkin her kul o tecelli Tur'unda Allah ile konuşamaz.
7. Ey Hulûsî! "men aref" sırrını bilenler Rabb'ini bilir. Bu sırrı bilmeyen ilâhî ilme vâkıf olamaz.

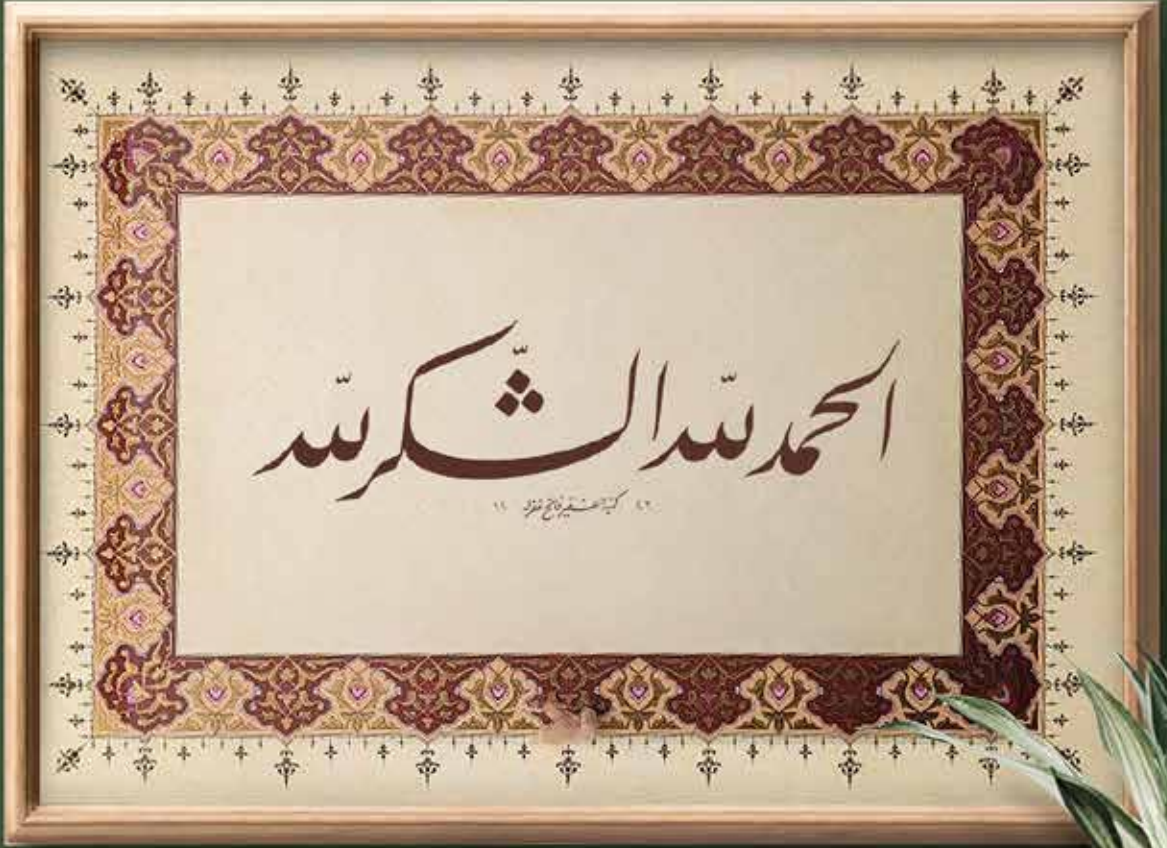
Nesre Çeviren: Prof. Dr. Nihat Öztoprak



Molla Fenârî'nin Fâtîha Tefsirinden Hamd Olsun Allah'a



“Kul ne yaparsa yapsın Yüce Allah'a layığı ile şükredemez. Çünkü Allah'ın ona bahşettiği nimetleri sayısızdır. Kulun Yüce Allah'a hamd etmesi de Allah'ın lütfu ihsanı sayesinde ki buna karşılık da ayrıca hamd etmesi gerekir.”



Kur'ân'ın bir âyetinde, "Andolsun ki, Biz sana tekrarlanan yedi âyeti ve yüce Kur'ân'ı verdik."¹ buyurularak yedi âyetlik Fâtiha Sûresi, Kur'ân'dan ayrı olarak zikredilmiştir. Bu, Fâtiha Sûresi'nin özgünlüğünü ve üzerinde ne kadar durulursa yeri olduğunu gösterir. Fâtiha da Kur'ân'dan bir sûredir ama bu, Fâtiha Sûresi bir tarafa, Kur'ân'ın diğer kalanı bir tarafa demektir. Zira bu sûre Kur'ân'ın ilk sûresidir, onun önsözü, özeti, dîbâcesidir. Namazlarda, hastalıkta sağlıklıta, günlük hayatta en fazla okunan Kur'ân sûresidir. Bu yüzden sûrenin tefsiri ile ilgili çok sayıda müstakil kitap yazılmıştır. Bu sûre çok sayıda ismi olan, bu itibarla tek isme sığmayan, hakkında pek çok hadis rivâyetleri bulunan bir sûredir. Sûrenin hem Mekke'de hem de Medine'de iki sefer indiğine dair rivâyet vardır. Kitabın ilk sûresi/ açış sûresi Fâtiha'dır. Onun anası esası olan sûredir. O her derde devâ ve şifâ olan sûredir. O, ilâhî kitaplarda eşî benzeri olmayan bir sûredir.

İşte bu eşsiz sûrenin ilk âyeti ile ilgili olarak Molla Fenârî'nin Fâtiha sûresi tefsirinden sûrenin ilk âyetiyle ilgili özetlediğimiz bazı cümleler:

"Elhamdü li'llâhi rabbi'l-âlemîn/Hamd olsun âlemlerin rabbi olan Allah'a."

Hamd, elde edilmiş her nimet üzerine ihtiyârî olarak yapılan övgüdür, nimet olmasa da hamd edilir. Medih ise, mutlak olarak güzel olan üzerine yapılır. Şükür, nimete karşılık yapılan sözlü, fiilî ve itikâdî teşekkürdür. Onun için her hâlükârda "Allah'a hamdolsun." denilir.

Hamdin zıddı, yermek anlamına gelen zemdir.

Hamd kelimesinin başındaki 'el takısı' istiğrâk için olup bütün övgüler demektir. Gerçekte de eşsiz kudreti ve sayısız nimeti sebebiyle, bütün övgüler Yüce Allah içindir, O'na mahsustur. Bu cümle ile Yüce Allah, kendi zatını övmüştür. Bununla varlıklara, gerçek hamdin kendisine has olduğunu bildirmek istemiştir.

"Hamd, sadece sözle olan bir şey değildir. Gerçek hamd için nimete eren kimse, nimet vereni isim ve sıfatlarıyla tanımalı, O'nu her şeyden yüce tutmalıdır. Hamdini, Allah'ın nimetine denk tutan kimse sanki O'na şirk koşmuş demektir."



Lillah ifadesindeki harf-i cerin mânâsı tahsistir. Yüce Allah, gerçek anlamda hamde lâyık ve müstehaktır. O'nun kadar hamde lâyık ve müstehak olan başka bir varlık yoktur. En güzel ve hakkıyla hamdler O'na mahsustur.

Elhamdülillah, cümlesinin isim cümlesi olarak gelmesi, devamlılık bildirmek içindir. Hamd, geçmişte bugün ve gelecekte her zaman O'nadır, anlamına gelir. Bu ifade ile Yüce Rabb'imiz, kendisine nasıl hamd edileceğini kullarına ta'lim etmektedir. Kulların kendi cümleleriyle Yüce Allah'a hamd etmesi yetersizdir. Bu yüzden Yüce Mevlâ, kendi ilâhî cümleleriyle hamd etmiş ve lâyıkıyla hamdi bizlere öğretmiştir. Kul, O'nun ihsanı ve yol göstermesi olmasaydı hakkıyla O'na hamd edemezdi.

Yüce Allah, bütün isim ve sıfatlarını içeren Allah ismini seçerek en kapsamlı hamdin O'na has olduğunu beyan etmiştir.

Bir kişinin kendi kendini övmesi pek hoş görülmez. Çünkü Allah'tan başka herkesin bir kısım ayıbı, kusuru, acziyeti olabilir. Ancak Yüce Allah için böyle bir şey söz konusu olmayacağından O'nun kendisini övmesi yerilecek bir şey değildir.

Gerçek anlamda kâmil hamd, insanın bütün organlarıyla O'na hamd etmesiyle mümkün olur. İnsanın diliyle, hâliyle, rûhuyla, nefsiyle, beyniyle, hisleriyle, kısaca bütün cüzleri, bütün her şeyiyle hamd etmesidir kâmil hamd. Onun için diyoruz ki; "Allah'ım! Sen kendini nasıl övmüşsen öylesin. Biz seni lâıykı ile senâ edemeyiz. Her hâl ü kârda hamd Allah'adır. Bildiğimiz bilmediğimiz bütün nimetleri üzerine, yaratıkları adedince O'na hamd olsun. O'na sonsuz kere sonsuz hamd olsun."

"Elhamdülillah" diyen kul sanki şöyle der: "Bütün güzelim fiillerine karşılık Yüce Allah'ı övüyorum, sonsuz nimetlerine karşılık O'na şükrediyorum, O'nun bütün kazâ ve kaderine gönülden râziyim ve en güzel sıfatlarıyla O'nu övüyorum."

Tâbiûn müfessirlerinden Katâde şöyle demiştir: "Cenâb-ı Hak, gökleri ve yeri yarattığında hamd ile açılışı yaptı ve hamd ile sonlandırdı ve şöyle buyurdu: 'Artık aralarında hakla hükmedilir ve şöyle denir: *'Hamdolsun âlemlerin Rabbi olan Allah'a.'*² Dolayısıyla âlemin başlaması hamd ile, sona ermesi de."

Evet, kul ne yaparsa yapsın Yüce Allah'a layığı ile şükredemez. Çünkü Allah'ın ona bahsettiği nimetleri sayısızdır. Kulun Yüce Allah'a hamd etmesi de Allah'ın lütfu ihsanı sayesinde ki buna karşılık da ayrıca hamd etmesi gerekir. Hamd edebildiği için de ayrıca hamd etmelidir. Çünkü hamd edebilmek de bir büyük nimettir. Bu bütün nimetler için böyle devam eder gider. Hamd, sadece sözle olan bir şey değildir. Gerçek

hamd için nimete eren kimse, nimet vereni isim ve sıfatlarıyla tanımalı, O'nu her şeyden yüce tutmalıdır. Hamdini, Allah'ın nimetine denk tutan kimse sanki O'na şirik koşmuş demektir.

Âlemlerin Rabbi olan Allah'a hamdolsun. Dilociler Lafza-ı Celâlde, diğer isimlerde olmayan şu özelliklerin olduğunu söylemişlerdir:

1. Cenâb-ı Hakk'ın bütün isimleri Allah lafzına nisbet edilir. Nitekim âyette, "*En güzel isimler Allah'ındır.*"³ buyrulmuştur.

2. Allah'tan başka hiç kimse bu isimle adlandırılmaz.

3. Sadece bu isimde nidâ harfi mime dönüşür ve Yâ Allah anlamına Allâhümme denir.

4. Başına nidâ geldiğinde sadece bu isimde hem elif, hem hemze okunur. Yallah değil, Yâ Allah denir.

5. Yemin harfi tâ kullanılarak yemin (Tallâhi), yalnızca bu isimle yapılır.

Lisan-ı hâl ile hamd, bütün kemâlâtın ortaya çıkması, onların sözden fiile dönüşmesi ve eşyanın yaratılış gayesine uygun olarak kullanılmasıyla gerçekleşir.

Hamd, senâ, şükür ve medhi de kapsar. Bunun için Yüce Allah, Kitabına hamd ile başlamıştır.

Hamd ve şükürle ilgili olarak imam Gazzâlî şunları söyler: Şükür ve hamd yedi zorlu geçidin sonuncusudur. Sâlikin hedefine ulaşabilmesi için önce bu geçitleri aşıp bu zorlu geçitlerden geçmesi gerekir. Bunlar ilim, tevbe, engelleyici mânialar (avâyık), engeller (avâız), tahrik edici şeyler (bevâis), zedeleyici oklar (kavâdih), son olarak da hamd ve şükür geçididir. İbâdetin/kulluğun yolunu iyi düşündüğümüzde onun o kadar da kolay olmadığını anlarız. O, yorucu gayretler isteyen, tırmanması zorlu tepeleri, uzun menzilleri, dar geçitleri, gizli engel ve tehlikeleri, yaman yol kesicileri olan bir yoldur. Çünkü o, cennetin yoludur. Nitekim Peygamberimiz, '*Cennet, nefsin istemediği*



zorluklarla, cehennem ise nefse hoş gelen şehvet ve arzularla kuşatılmıştır.⁴ buyurmuştur. Gerçek bu iken kul zayıf, zaman kısa, dinin işleri zorlu, güç ve kuvvetler az ve sınırlı, meşgaleler pek çok, ameller kusurlu, onları değerlendirecek olan Rab, pek mahâretli/her şeyi bilen ve gören, ecel pek yakın, yolculuk uzun ve zorludur. Ama yol azığı kulluk ve ibâdet de gerekli. Bunun için yolcunun kararlı, azimli ve güçlü olması gerekir.

Yüce Rabb'in korumasıyla bu geçitler aşıldığında artık lâıyık veçhile O'na ibâdet gerçekleşecektir. İşte o sırada o kul, tevfi̋k ve ilâhî imdattan kaynaklanan Allah'ın nimetler denizinde gark olacaktır. Ama o zaman da bu nimetlerin şüküründen gâfil olup küfrân-ı ni'mete düşme ve onun sonunda da elde edilmiş bu yüce mertebeleri kaybetme endişesi vardır. İşte tam o makamda onu hamd ve şükür geçidi karşılayacaktır. O zor geçidi de çokça hamd ve şükür ederek aşacaktır. Onu da aşınca maksadına nâil olmuş olacaktır.

Yüce Allah'tan bizlere ve sizlere bu nimetleri bahşetmesini dileriz. O bizleri nasipsizlerden eylesin. O bizimi öğrendiklerimizi aleyhimize değil, lehimize kılsın. Bizleri istediği ve râzi

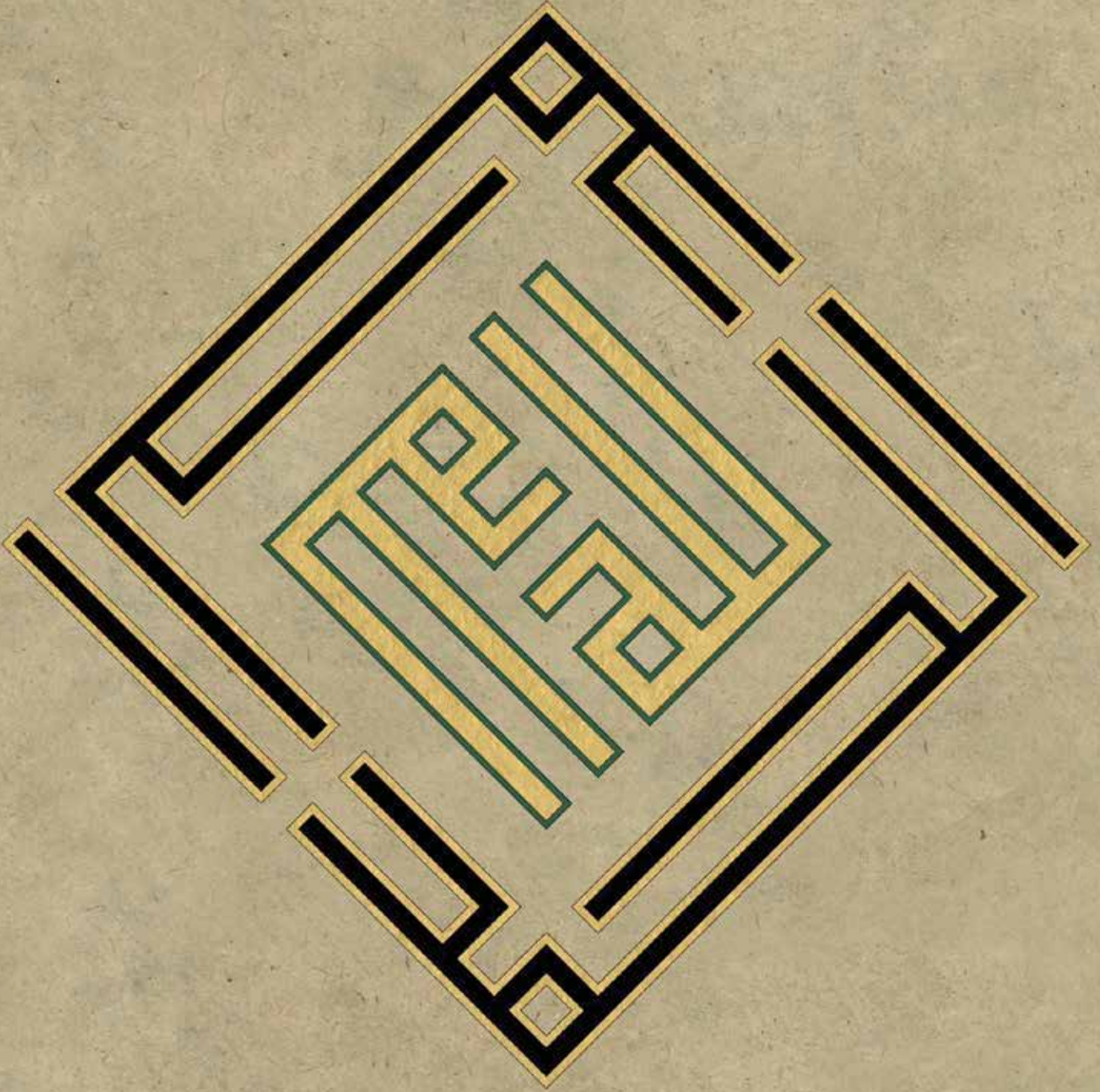
olduğu gibi amel etmeye muvaffak eylesin. Elbette O, merhametlilerin en merhametlisi, keremlilerin en keremlisidir.

Hamd ile ilgili olarak öne çıkan bazı latîfelerden bahsedelim:

Elhamdülillah ifadesi sekiz harften oluşur, cennetin de sekiz kapısı vardır. Dolayısıyla kim içtenlikle Elhamdülillah derse cenneti hak eder.

Var olmak nimetlerin en büyüğüdür, çünkü hiç kimse yok olmayı istemez. Allah dışında her şeyin varlığı, Yüce Allah'ın lütuf ve keremi sayesinde. Bu yüzden her varlık, var oluşundan dolayı Allah'a hamd etmelidir.

Hamdingereklerinden biri de onun konumuna riâyet etmek, haklarını gözetmektir. Serî es-Sekatî (257/870) der ki; "Ben otuz seneden beri şu yanlışımın dolayı Estağfirullah derim: Bağdat çarşısında yangın çıktığı haberini alınca, kendi dükkânımın yangından etkilenmediğini öğrenip 'Elhamdülillah!' demiştim. Başkalarının dükkânları yanarken kendi dükkânım için böyle hamd ettiğim için yıllardır Allah'tan affımı dilerim."



Rivâyete göre Hz. Âdem'in ilk söylediği söz, ruh onun göbeğine gelince hapşırıp Elhamdülillah demesi olmuştur. Cennet ehlinin son sözleri de aynı şekilde Elhamdülillah olacaktır. Nitekim âyette şöyle buyurulmuştur: *"Onların oradaki duâlarının sonu da, 'Âlemlerin Rabbi Allah'a hamd olsun.' duâsıdır."*⁵ O hâlde senin de ilminin başı ve sonu hep Elhamdülillah olsun ki küçük âlem ile büyük âlem birbiriyle uyumlu olsun.

Hamd, dil ile senâyi, erkânı ile şükürü ve organlarla medhi de kapsar. Dil ile şükür, seni sultanın kılıcından korur, nankörlük âfetlerinden muhâfaza eder. Erkânı ile şükür, seni cehennem derekelerinden kurtarır ve cennet mertebelerine

eriştirir. Organlarla şükür ise seni Rahmân'a yaklaştırır ve sana mağfîret elbisesi kuşandırır.

Şimdi bütün bu bilgiler ışığında ihlâs ve samîmiyetle bir kere daha diyelim; Elhamdü li'llâhi Rabbi'l-âlemin. Bu cümleyi sürekli tekrarlayalım ki özümüze işlesin, sözümüze yansısın, yolumuzu aydınlatsın ve bizi cennete hazırlasın.

Dipnot

*Prof. Dr. Ali AKPINAR, Necmettin Erbakan Üniversitesi.

1. 15/Hicr, 87.

2. 39/Zümer, 69.

3. 7/A'râf, 180.

4. Müslim, Cennet, 1; Ebû Dâvûd, Sünnet, 22.

5. 10/Yûnus, 10.

Bizim Güzelliklerimiz

Millet için hak yolunda
Çekilen cefa ne güzel!
Fikrin ışıklı selinde
Bulunan şifa ne güzel!

Gülün sevgi bûsesinde,
Şakıyan bülbül sesinde;
Dostun gönül bahçesinde,
Derilen vefa ne güzel!

Gün doğanda, gün batanda,
Göz ve gönül Yaratan'da.
Şöyle mübârek vatanda
Sürülen sefa ne güzel!

Onda doğmak, onda ölmek,
Tüm sevgiyi onda bulmak;
Vatan için şehit olmak,
Ölmek bin defa ne güzel!

Dolaştım yedi deryayı,
Unuttum haftayı, ayı.
Görmez artık göz Leyla'yı,
Aşk-ı Mustafa ne güzel!

Bestami YAZGAN





İslâm'da İyi ve Kötü Çiğır Açmak



“Davranışlarının yankısı, bazen asırlar sonrasına kadar uzanabilir. İyilikte öncü olmak bir ibâdetdir; kötülükte öncü olmaksın bir vebâldir. Birincisi kalpleri yeşertir, ikincisi çoraklaştırır. Birincisi merhameti yayar, ikincisi zulmü büyütür.”

nsanoğlu bu dŸnyada yalnız yaşayan bir varlık değildir. Her sŸzŸ, her davranışı, her tercihi, başka hayatlara dokunur. İyi de olsa, kŸtŸ de olsa, insanın eylemleri zamanın akışına karışır; bazen bir damla gibi gŸrŸnŸr ama bir gŸn bir nehrin yŸnŸnŸ değiştirir. İslâm ahlâkı, insanın sadece kendi fiilinden değil, o fiilin başkaları Ÿzerindeki etkisinden de sorumlu olduğunu Ÿđretir. ŸnkŸ her iyilik bir tohumdur, toprağa dŸřer, filiz verir, meyveye durur; her kŸtŸlŸk ise bir ateştir, kıvılcım olarak başlar ama zamanla ormanı tutuşturur. Hz. Peygamber (s.a.v.), bu derin hakıkatı şu veciz hadisle dile getirmiştir: *“İslâm’da iyi bir çığır açan (sŸnnet-i hasene) kimseye, bunun sevâbı vardır. O ığırda yŸrŸyenlerin sevâbından da kendisine verilir. Fakat onların sevâbından hiçbir şey noksanlaşmaz. Her kim de İslâm’da kŸtŸ bir çığır aarsa (sŸnnet-i seyyie), o kişiye onun gŸnahı vardır. O kŸtŸ ığırda yŸrŸyenlerin gŸnahından da ona pay ayırılır. Fakat onların gŸnahından da hiçbir şey noksanlaşmaz.”*¹ Bu hadis, insanın hayatına sadece bireysel bir ahlâk perspektifinden değil, toplumsal bir yankı ve sŸreklilik bilinciyle bakmasını ister. ŸnkŸ insanın açtığı yollar, attığı adımlar, sŸylediđi sŸzler bir gŸn kendisinden çok sonra da yaşamaya devam eder. Kimi bir hayır geleneğinin başlangıcı; kimi de bir bozulmanın ve bir fesadın kaynağı olur.

1. SŸnnet-i Hasene: İyiliğin Yolunu Açmak

Hadisin ilk kısmı, insanın hayırda ŸncŸ olmasının ne bŸyŸk bir değer taşıdığını vurgular. Bir kimse bir iyiliği başlatır, insanlar ondan ilham alırsa, o kişi her birinin sevâbından pay alır. BŸylece iyiliğin meyveleri sadece yapanın değil, onu Ÿrnek alanların da elinde yeşerir. Rivâyetlere gŸre, bu hadis, fakir sahabîlerin sıkıntı içinde olduğu bir gŸn, ashaptan birinin elindeki azıkla gelip sadaka vermesi Ÿzerine sŸylenmiřtir. O an Hz. Peygamber (s.a.v.)’in yŸzŸ sevinçle parlamış, *“Kim iyi bir çığır aarsa...”* buyurarak bu davranışı ŸvmŸřtŸr. Bir kişi, bir adım atmış; ardından başkaları da onu gŸ-

“KŸtŸlŸk de tıpkı iyilik gibi yayılır; ama bu kez bir vebal halkası oluşturur. Bir kimse kŸtŸ bir davranışı başlatır, başkaları da onu Ÿrnek alırsa, o kimse onların her birinin gŸnahını da taşır. Bir yanlış, sadece bir kişiye değil, bazen bir toplumu bozar.”



rŸp aynı iyiliği yapmıştır. BŸylece bir hayır zinciri doğmuştur.

İyilik, bazen bir tebessŸmdŸr. Bir yetimin saçını okşamak, bir kalbi incitmemek, bir hasta ziyâretine gitmek, bir Ÿđrencinin yolunu açmak... Bunların her biri bir sŸnnet-i hasenedir; ŸnkŸ başlatan kişi, o davranışı gŸrenlerin gŸnlŸne de iyiliğin tohumunu eker. Bazen bir iyilik, sŸzle olur. Bazen bir yazıyla, bir fikirle, bazen de bir Ÿrnek duruşla. Bir âlim doğruyu



söyler, bir adâlet ışığı yakar, bir insanlık kıvılcımı tutuşturur. O kıvılcım nesiller boyu sürer. İslâm tarihinde bunun sayısız örneği vardır. Hz. Osman (r.a.)'ın Medine'deki Rûme Kuyusu'nu satın alıp halka bağışlaması, bir "sünnet-i hasene"dir. Bugün hâlâ o kuyudan su içen herkesin sevâbında, onun payı vardır. Selçuklu'dan Osmanlı'ya kadar kurulmuş binlerce vakıf, medrese, imârethâne, hep bu hadisin rûhunu taşır. İnsanlar sadece iyiliği yapmamış, iyiliği kurumsallaştırmış, kalıcı hâle getirmiştir.

Günümüzde de bir hayır kurumu açmak, bir burs fonu oluşturmak, bir çevre temizliği başlatmak, bir eğitim projesi kurmak aynı sevap zincirine dâhildir. Çünkü bir kimse iyi bir örnek oluşturur ve bu örnek toplumda yayılırsa, o insan hayattayken de, öldükten sonra da ecir almaya devam eder. Kur'ân bu anlayışı şöyle temellendirir: *"Kim bir iyiliğe vesile olursa, o iyiliğin sevâbından bir pay alır."*² Bir insanın ardında bıraktığı en güzel miras, işte bu vesile olma hâlidir. Zira dünya geçicidir, ama iyilik

kalır. Bir ağacı diken, gölgesinden istifade eden herkes kadar sevap alır. Bir cami yaptıran, o camide edilen her duâdan pay alır. Bir öğrenciyi okutmak, bir insanın kalbine iman sevgisi koymak, bir topluluğu hayra teşvik etmek... Bütün bunlar, kıyâmete kadar sürecek bir sadaka-i câriyedir. Çünkü iyilikte öncü olanlar, insanlığın gizli kahramanlarıdır. Onlar bir kapı açar, ardından yüzlercesi geçer. Bir yetim güler, bir gönül huzur bulur, bir hayat değişir. Ve her defasında o ilk adım atan kişinin defterine yeni bir sevap yazılır.

2. Sünnet-i Seyyie: Kötülüğe Kapı Aralamak

Hadisin ikinci kısmı ise insanın içini ürperten bir uyarıdır. Çünkü kötülük de tıpkı iyilik gibi yayılır; ama bu kez bir vebal halkası oluşturur. Bir kimse kötü bir davranışı başlatır, başkaları da onu örnek alırsa, o kimse onların her birinin günahını da taşır. Bir yanlış, sadece bir kişiyi değil, bazen bir toplumu bozar. Yalanın yayılması, haksızlığın meşrûlaşması, iffetsizliğin teşvik edilmesi, adaletsizliğin sistemleşmesi hep birer sünnet-i seyyiedir.

Bugün bir kötülüğü normal hâle getiren, aslında yarının vebâlini de hazırlar. Dinde aslı olmayan bir bid'atı yayan, hurâfeyi din gibi anlatan, haramı câzip gösteren bir insan, sadece kendi hatasını değil, ondan etkilenenlerin günahını da yüklenir. Bu, bireysel değil, toplumsal bir sorumluluktur.

Bir davranış biçimi düşünelim: Birisi gıybet etmeye başlar, diğeri onu örnek alır, sohbetlerin konusu hâline gelir. Bu küçük görülen günah, bir anda toplumun ahlâkını kemiren bir alışkanlığa dönüşür. İşte kötülüğün çığırını böyle açılır. Kimi zaman bir moda, kimi zaman bir ideoloji, kimi zaman bir medya akımı bu kötü çığırını başlatır. İnsanlar farkında olmadan onun izinden gider. Lüksü, bencilliği, şiddeti, haksızlığı özendirir ve sonunda bir nesil, o kötü örnekle büyür. İşte o zaman vebâl sadece "yapanın" değil, "başlatanın" omzundadır. Kur'ân bu gerçeği

şöyle açıklar: "Kim bir kötülük işlerse, kendi aleyhine işlemiş olur."³

Bir kötülüğü yaymak, bir fitneyi körüklemek, bir günahı alenîleştirmek... Bütün bunlar insanın ömrü bittikten sonra da defterine günah olarak yazılmaya devam eder. Oysa insan öldüğünde, amel defteri kapanır; ama başlattığı iyilik ya da kötülük kalır. Bu yüzden, kötülükte öncü olmak, sadece bireysel bir hata değil, toplumun vicdanını kirleten bir miras bırakmaktır.

Sonuç: Kalıcı İzlerin Sorumluluğu

Bu hadis, İslâm'ın toplumsal sorumluluk anlayışını en özlü şekilde dile getirir. İnsan, hem kendinden hem de kendisiyle yol bulanlardan sorumludur. İyilikte öncü olan, rahmetin kapısını aralar; kötülükte öncü olan ise fitnenin kapısını açar. Bir Müslüman, hayatını değerlendirirken sadece "Ben ne kazandım?" diye sormaz; "Benden sonra kim ne kazandı, kim ne kaybetti?" diye de düşünür. Çünkü davranışlarının yankısı, bazen asırlar sonrasına kadar uzanabilir.

İyilikte öncü olmak bir ibâdettir; kötülükte öncü olmaksızın bir vebâldir. Birincisi kalpleri yeshertir, ikincisi çoraklaştırır. Birincisi merhame-ti yayar, ikincisi zulmü büyütür. O hâlde insan, ardında nasıl bir iz bırakmak istediğini düşünmelidir. Bir gül mü ekecek cennet yoluna, yoksa bir diken mi bırakacak cehennem yoluna? Zira dünya bir gün bitecek, ama iyilikle başlatılan her çığır, cennetin kapısına açılan bir nur; kötülükle başlatılan her çığır, karanlığa düşen bir gölge olarak kalacaktır.

Dipnot

* Prof. Dr. Ramazan ALTINTAŞ, Selçuk Üniversitesi

1. Müslim, "Zekât" 69; Tirmizi "İlim" 15. Ayrıca bk. Nesâî, "Zekât" 64.
2. 4/Nisâ, 85.
3. 41/Fussilet, 46.



Foto: Cemil Şahin

Beşiktaşlı Yahyâ Efendi



“Yahyâ Efendi, halkın her kesimi tarafından çok sevilen, saygı duyulan itibarlı bir şahsiyet olmuştur. Yahyâ Efendi, kapısına gelen herkesin ihtiyacını gidermek için büyük bir gayret sarf etmiştir. Herkese oldukça yakın davranmış, müşküllerini giderme konusunda yoğun mesâî harcamıştır.”

Beşiktaşlı Yahyâ Efendi 900/1495 yılında Trabzon'da doğmuştur. Babası ilmiye sınıfından Şâmî Ömer Efendi, annesi ise Affife Hanım'dır. Şehzâde Selim'in Trabzon'da sancakbeyliği yaptığı dönemde babası Ömer Efendi Trabzon kadılığı görevini yürütmektedir. Şehzâde Selim ile Kadı Ömer Efendi arasında bir yakınlık ve dostluk oluşur. İkilinin zaman zaman bir araya geldikleri ifade edilmektedir. Şehzâde Selim'in de Kadı Ömer Efendi'nin de aynı hafta içinde birer oğulları dünyaya gelir. Şehzâdenin oğluna Süleyman, Kadı Ömer Efendi'nin oğluna ise Yahyâ adı verilmiştir. Şehzâde Selim'in eşinin sütü yetmeyince, Ömer Efendi'nin hanımı Affife Hanım oğlu Yahyâ Efendi ile birlikte Şehzâde Süleyman'ı da emzirmiştir. Böylelikle Yahyâ Efendi ile Kânûnî Sultan Süleyman sütkardeşi olmuşlardır.

Affife Hanım'ın Şehzâde Süleyman'a sütanneliği yapması iki aileyi birbirine daha fazla yakınlaştırmıştır. İleride Kânûnî Sultan Süleyman ile Beşiktaşlı Yahyâ Efendi arasında meydana gelecek olan yakınlaşmanın kökenleri, babalarının dönemine kadar uzanmaktadır. Biri mülkî âmir, diğeri ise kadılık makamında bulunan Şehzâde Selim ile Kadı Ömer Efendi sık sık bir araya gelmişlerdir. Hatta bu yakınlığın bir öğrenci ve öğretmen ilişkisi niteliği dahi arz ettiği belirtilmektedir. Yakın bir zaman önce fethedilmiş ve halkının büyük bölümü henüz Hıristiyan olan Trabzon gibi bir şehre kadı tayin edilmesi, Ömer Efendi'nin iyi bir eğitim gördüğünü, bilgili bir şahsiyet olduğunu göstermektedir. Babası Ömer Efendi'nin Şam'a gidip orada vefât ettiği nakledilmektedir.

Trabzon'daki Eğitim Süreci

Yahyâ Efendi'nin çocukluk ve ilk gençlik yılları Trabzon'da geçmiştir. Kimi kaynaklara göre çocukluk yıllarındaki eğitimini, Şehzâde Süleyman ile birlikte aldığı tahmin edilmektedir. Yahyâ Efendi, bu dönemde sık sık şehir dışındaki bir mağarada yedi yıl boyunca inzivâ hayatı yaşamıştır. Yahyâ Efendi, bu süreçte Trabzon'daki medreselerde tahsilini devam ettirmiş, zâhirî

“Yahyâ Efendi'nin dergâhı daha kendisi hayattayken popülerdi. İleri gelen devlet adamları, tüccarlar, bürokratlar tarafından sıklıkla ziyâret edilirdi. Boğaz kenarında yer alması sebebiyle gelip geçen gemicilerin uğrak yeri idi.”

ve bâtinî ilimlerde oldukça mesafe kat etmiştir. Yavuz Sultan Selim, Osmanlı sultanı olduğu dönemde Yahyâ Efendi'nin Trabzon'daki eğitimini devam ettirdiği görülmektedir.

İstanbul'a Gelişi

Kimi kaynaklar Yahyâ Efendi'nin İstanbul'a gelişini Şehzâde Süleyman ile birlikte Yavuz Sultan Selim devrinde gerçekleştiğini, kimi kaynaklar ise Kânûnî Sultan Süleyman devrinde gerçekleştiğini, geliş tarihinin ise 930/1521 yılı olduğunu belirtmektedir. Yahyâ Efendi'nin Dîvân'ında yer alan bir şiirinde Yavuz Sultan Selim'in Çaldıran Seferi'nden bahsetmesi, Yahyâ Efendi'nin o dönemdeki siyâsî olayları yakından takip ettiğini göstermektedir. Bu durum, o tarihlerde onun İstanbul'da bulunduğunu ve dönemin önemli siyâsî gelişmelerine kayıtsız kalmadığını göstermektedir. Buna göre Yahyâ Efendi, ömrünün büyük kısmını geçireceği İstanbul'a en geç Kânûnî Sultan Süleyman devrinin ilk yıllarında gelmiştir.

Anadolu Kavağındaki İkameti

Yahyâ Efendi İstanbul'a ilk geldiğinde Anadolu Kavağı yakınlarındaki Haydarpaşa Çiftliği denilen bölgede bir çilehâne yaptırmıştır. Bir süre sonra buradan ayrılarak bugün Yuşa Peygamber Tepesi adıyla bilinen bölgeye gitmiştir. Bazı kaynaklarda Hz. Yuşa (a.s.)'a ait makamın ilk defa Yahyâ Efendi tarafından keşfedildiği rivâyet edilmektedir. Ayrıca Yahyâ



Efendi, Yoros'ta bir mescit, medrese ve hamam yaptırmıştır. Yahyâ Efendi sık sık Anadolu Kavağı'na giderek istirahat çekerdi.

Müdürlüğü

Yahyâ Efendi, İstanbul'daki medrese eğitimini meşhur şeyhülislam Zembilli Ali Cemâli Efendi'nin (ö. 932/1520) yanında tamamlamıştır. Yahyâ Efendi'nin İstanbul'a gelir gelmez dönemin ilim dünyasının önde gelenlerinden olan ve şer'î yapının zirvesinde yer alan Zembilli Ali Efendi gibi bir şahsiyetin yanında eğitim görmesi, Kânûnî Sultan Süleyman'ın kadim dostuna muhabbetinin bir tezâhürü olarak kabul edilebilir. Zira ilmiye bürokrasisinin üst noktasındaki Ali Cemâli Efendi gibi bir şahsiyetle tanışmasında ve ders halkasına dâhil olmasında genç padişahın belirleyici olduğu bir gerçektir.

Zembilli Ali Efendi'nin vefâtından kısa bir süre sonra müderris payesiyle İstanbul ve civar bölgelerdeki birçok medresede görev yapmaya başlayan Yahyâ Efendi'nin müderrislik kariyerine başladığı ilk medrese Cân bâz Mustafa Medresesi'dir. Yevmî on beş akçe ile adı geçen medresede başladığı bu kariyeri Sahn-ı Semân Medresesi'nden azledilmesine kadar devam etmiştir. Yahyâ Efendi, Cân bâz Mustafa Medresesi'ndeki görevinden kısa bir süre sonra

terfî etmiş, yevmi otuz akçe ile Hacı Hasanzâde Medresesi'nde ders vermeye başlamıştır. Ardından, Efdâliye Medresesi ve Gebze'deki Mustafa Paşa Medresesi'nde görev yaptıktan sonra, 958/1551 yılında Arapzâde'nin yerine Üsküdar'daki Mihrimah Sultan Medresesi'ne, 960/1553 yılında da Kadızâde Efendi'nin yerine Fâtih Külliyesi bünyesinde bulunan Sahn-ı Semân Medresesi'ne tayin edilmiştir.

Sahn-ı Semân'da göreve başladıktan iki yıl sonra, Şehzâde Mustafa'nın öldürülmesi hadisesi sırasında, saraydan gönderilen Mahidevran Sultan'ın yeniden saraya döndürülmesi hususunda yazdığı bir arıza nedeniyle padişah ile arası açılmış ve Kânûnî tarafından görevinden azledilmiştir. Azledilmesinden kısa bir süre sonra yevmî elli akçe ile emekli edilmiştir. Dönemin bürokratlarından olan Yahyâ Efendi bu muameleden son derece müteessir olmuş ve "Yevmî elli akçe ile ekme alırdım, şimdi ekmeğimizi kestiler, nihâyet birkaç gün çorbamızı ekmezsiz içelüm." demiştir. Yahyâ Efendi'nin bu gelirine daha sonra on akçe daha ilave edilmiş ve altmış akçeye çıkarılmıştır.

İlmî Şahsiyeti

Yahyâ Efendi, hayatı boyunca farklı bilim dallarıyla yakından ilgilenmiştir. Kaynaklar onun zâhirî ve bâtinî ilimlerde üstat; riyâziyât/

matematik, hendese/geometri, hikemiyât/felsefe, felekiyât/astronomi ilimlerinde mâhir; hatta geometri sahasında Mircestî ve Öklidîs'ten bile ileri seviyede olduğunu ifade etmiştir. Mimarî ve halk hekimliği sahalârında son derece başarılı olan Yahyâ Efendi, yaptırdığı medreselerden birinde tıp eğitimi vermiştir. Tıp alanındaki üst düzeyde bilgi sahibi olması sebebiyle Yahyâ Efendi'nin, Kânûnî Sultan Süleyman'ın kızı Mihrimah Sultan'ın hastalığını tedavi ettiği rivâyet edilmektedir. Yahyâ Efendi'nin bir diğer ilgi alanı kuyumculuk sanatı üzerinedir. Trabzon'da yaşadığı dönemde Yahyâ Efendi, Şehzâde Süleyman ile birlikte Kostanta isimli bir zimmînin yanında kuyumculuk sanatını öğrenmiştir.

Edebî Şahsiyeti

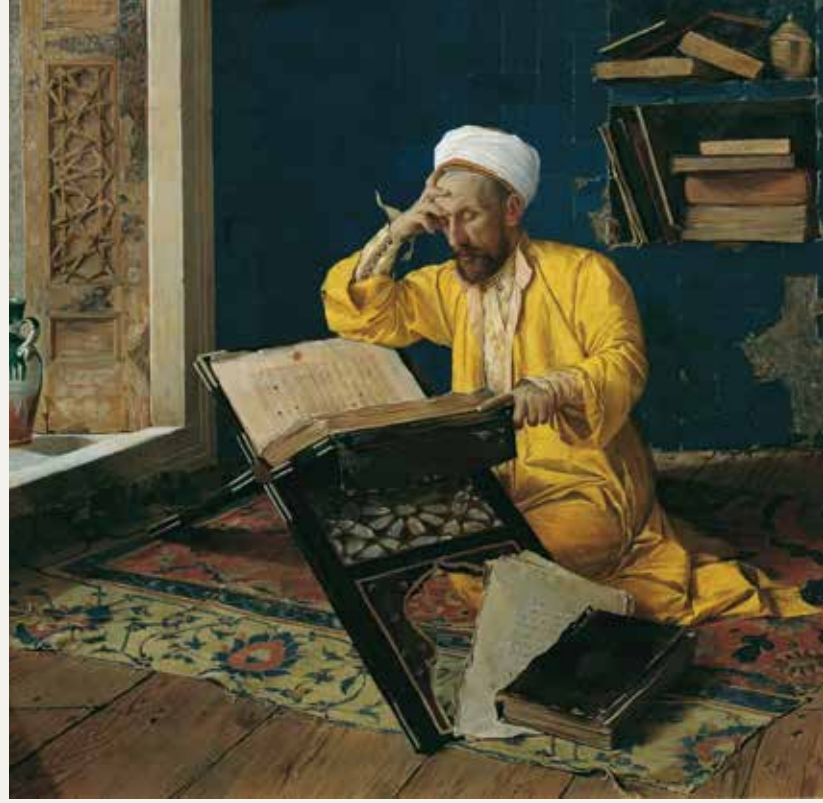
Dîvân'ında yer alan şiirler Yahyâ Efendi'nin son derece nüktedan ve entelektüel bir şahsiyet, iyi bir şair olduğunu ortaya koymaktadır. Yahyâ Efendi, dinî ve tasavvufî konular kadar güncel meselelere dair de şiirler yazmıştır. Müderris mahlâsıyla şiirler yazan Yahyâ Efendi, bu şiirlerini Dîvân'ında derlemiştir. Y

ahyâ Efendi'nin Dîvân'ı siyâsî ve içtimâî meselelere, gündelik hayata dair beyitlerinden oluşmaktadır. Bu şiirlerde Yahyâ Efendi, bazen dünya hayatını bazen de kendisini sorgulamakta, zaman zaman pirinç örneğinde olduğu gibi beslenme kültürü ile ilgili dizeler kaleme almakta, dönemin padişahı Kânûnî Sultan Süleyman'a tavsiyelerde bulunmaktadır.

Yahyâ Efendi, döneminin diğer entelektüel zümreleri ile yakın ilişki içerisinde olmuştur. Tezkiresini hazırladığı sırada Âşık Çelebi, Yahyâ Efendi'den kitabına koymak için bir şiir istemiş ve o da kendisine şu şiiri vermiştir:

*Hep gelenler yâne yâne geldi gitti dünyadan
Şimdi nevbet bana geldi döne döne yanayım*

Yahyâ Efendi bu şiirinin yanı sıra ayrıca şu gazelini de kitabına koyması için Âşık Çelebi'ye vermiştir:



*Ledün ilmini ehliyle hemîn Mevlâ bilür dirler
Mesô'il ola ki şer'î anı monlâ bilür dirler*

*Gönül bahrinde meknûnı ne bilsün sâ'ir-i sâhil
Derûn-ı dürr-i deryâyı yine deryâ bilür dirler*

*Urûc-ı zevk-i ruhânî 'alâ'ik ehli bilmezler
Tecerrüd lezzeti n'idüğünü 'Îsâ bilür dirler*

*Belâgat ehli nazm ile ider dil ehlini teshîr
Bu sırrı anlamayanlar anı esmâ bilür dirler*

*Müderris sûhte cerr it medâris bâb-ı hikmetçün
Yalan olmasun anlar kim seni kîmyâ bilür dirler*

Tasavvufî Şahsiyeti

Yahyâ Efendi, Üveysîmeşrep bir sûfîdir. Hızır (a.s.) ile görüşüp Hızır'dan (a.s.) icâzet almıştır. Yahyâ Efendi'nin herhangi bir silsilesi bulunmamakta, kendisinden sonra geleneğini sürdüren herhangi bir şeyhten söz edilmemekte, kaynaklarda daha çok müderrislik yönüyle ön plâna çıkmakta, meşâyıhtan çok dönemin ulemâsı arasında zikredilmektedir. Beşiktaş'taki dergâhında ibâdet yoğunluklu bir hayat sürmüş,

ilim ve takvâsıyla şan ve şöhreti artmıştır. Yahyâ Efendi'nin dergâhı daha kendisi hayattayken popülerdi. İleri gelen devlet adamları, tüccarlar, bürokratlar tarafından sıklıkla ziyâret edilirdi. Boğaz kenarında yer alması sebebiyle gelip geçen gemicilerin uğrak yeri idi. Gelip gidenler hâcetlerinin giderilmesi için kendisinin duâsına başvurmaktaydı.

Vefâtından sonra dergâhı Kadiriyye ve Nakşbendiyye meşayih tarafından kullanıldı. Dîvânı'nda yer alan;

*İy Müderris'den soranlar kisvetin kandan durur
Bâtınıdır Mevlî vü zâhirî Hân'dan durur*

dizelerinden hareketle Yahyâ Efendi'nin Mevleviyye Tarîkatı'na müntesip olduğu iddiasında bulunulmuştur. Yaşadığı dönemde farklı tarîkat mensupları zaman zaman kendisini ziyâret etmişlerdir. Yahyâ Efendi, halkın her kesimi tarafından çok sevilen, saygı duyulan itibarlı bir şahsiyet olmuştur. Yahyâ Efendi, kapısına gelen herkesin ihtiyacını gidermek için büyük bir gayret sarf etmiştir. Herkese oldukça yakın davranmış, müşküllerini giderme konusunda yoğun mesâî harcamıştır. Bu sebeple onun kurduğu tekke dertlilerin, yoksul insanların, iktidar ile arası bozuk olanların yahut mevki ve makam beklentisi içinde olanların sığındığı bir kapı hâline gelmiştir. Misafirlerin bu yakınlığı hissetmesinde Yahyâ Efendi'nin son derece cömert karakterinin de etkili olduğu anlaşılmaktadır. Beşiktaş'daki dergâhta hemen her kesimden insana farklı zamanlarda ziyâfetler vermiştir. Bilhassa Mevlid Kandili'nde verilen ziyâfete hemen herkes davet edilmiştir.

Ailesi

Yahyâ Efendi'nin eşi Kânûnî Sultan Süleyman'ın hemşîrezâdesi Şerife Hanım'dır. İbrahim Efendi ve Ali Efendi isimlerinde iki oğlu bulunmaktadır. Her ikisinin de şeyh unvanı taşıdıkları görülmektedir. Odabaşı Şeyhi Mustafa Efendi'nin eşi Şeyh Yahyâ Efendi'nin torunlarından Emetullah Hanım'dır. Dîvân

edebiyatının kadın şairlerinden Hubbî (ö. 998/1599) de Yahyâ Efendi'nin torunlarından birdir. Yahyâ Efendi Türbesi'nde annesi Affife Hatun'un, oğulları Şeyh İbrahim Efendi ve Şeyh Ali Efendi'nin kabirleri bulunmaktadır.

İmar ve İskâna Katkıları

Beşiktaş'taki dergâhı Yahyâ Efendi'nin bütün faaliyetlerine merkezlik yapmıştır. Vaktinin önemli bir kısmını dergâhının bahçesinde geçirmiştir. Bahçe işlerine özen göstermiş, yetiştirdiği ürünlerden özellikle kabaklarıyla dikkat çekmiş, Dîvân'ında pirince dair yazdığı şiir yer almıştır. Yetiştirdiği meyveleri dostlarına dağıtan Yahyâ Efendi, Beşiktaş bölgesinde pek çok imar faaliyetine katılmıştır. Bu yapıların en başta geleni tekke kompleksi içinde yer alan binalardır. İmar ve iskâna çok önem veren Yahyâ Efendi, tekke vakıflarından elde ettiği gelirin tamamını yeni binaların inşâsı, eski binaların tamiri ve bahçe tesisi için harcamış, dağları kazdırmak ve denizi doldurtmak sûretiyle yeni araziler elde etmiştir. Anadolu Kavağı yakınlarındaki Yoros'ta bir medrese ve hamam yaptırmış, Alemdağı'nda da kendisine ait bir makam edinmiştir. Yahyâ Efendi'nin gayretli ve çok yönlü kişiliği, iktidar zümreleri ile halk arasında bir köprü vazifesi görmesi, fakir fukarâya karşı cömert tavrı kendisinin son derece popüler ve saygı duyulan bir şahsiyet olmasını sağlamıştır. Kânûnî Sultan Süleyman devrindeki nüfûzunu Sultan II. Selim devrinde daha da artırmış ve devrinin kutb-ı âzâmı kabul edilmiştir. Farklı tarîkatlara mensup bazı şeyhler kendisini ziyâret edip tavsiyesini almışlardır. Dolayısıyla Yahyâ Efendi, dönemindeki diğer tarîkatlar nezdinde de itibar görmüştür. Yahyâ Efendi'nin bir diğer faaliyet alanı farklı camilerde verdiği va'zlardır.

Ziyâretçileri

Yahyâ Efendi'nin Ayasofya Camii'nde verdiği va'zları dinlemek için halkın üç gün öncesinden hazırlandığı, sohbet günü caminin bir adım dahi atılmayacak şekilde dolduğu ve halkın

can kulağıyla şeyhi dinlediği nakledilmektedir. Şeyhin dergâhına sık sık ziyaretçiler gelmiş, yüksek bürokrasiden sıradan halka varıncaya kadar hemen her kesimden insana zaman zaman ziyâfet vermiştir. Yahyâ Efendi'nin müritlerinin çokluğuna vurgu yapılmakla birlikte iki müridinin öne çıktığı görülmektedir. Bunlar, denizlerdeki temsilcisi Baba Turak ile karadaki temsilcisi Hacı Kâsım'dır. Hacı Ali Efendi ve Koca Köse de dergâha hizmet eden önemli şahsiyetlerdir.

İhtidâ Olaylarındaki Rolü

Yahyâ Efendi'nin dergâhını ziyâret edenler sadece Müslümanlardan ibaret değildir. Dergâhının o dönemde gayrimüslimlerin yoğun olarak yaşadıkları tahmin edilen bir bölgede kurulmuş olması sebebiyle, çoğu denizci olan birçok Hıristiyan şeyhi ziyârete gelmiş ve bazı konularda kendisinden yardım istemişlerdir. Ziyâretlerden bazıları muhâtapların ihtidâsıyla sonuçlanmıştır. Şeyhin yardımlarından etkilenen Kosta isimli Rum terzinin, Balaban adındaki Rum çobanın, bir papazın ve şeyhi sınamaya çalışan bazı Yahudilerin ihtidâları bu durumun başlıca örnekleridir. Tekkeyi ziyâret eden gayrimüslimlerin sayısının bir hayli fazla olması şeyhin gayrimüslimler arasındaki itibarını göstermesi bakımından önemlidir. Şeyhin bu gayrimüslim ziyâretçilerinin sorunlarıyla yakından ilgilenmesi, konaklamalarını sağlması, karınlarını doyurması, son derece cömert davranması bu artıştaki belirleyici etkenler arasındadır.

Rum asıllı çoban Balaban kayıp koyunlarının âkıbeti konusunda yardım istemek amacıyla dergâha gelir. Yahyâ Efendi öncelikle koyunlarını ararken dağları dolaşan, yorulan ve acıkan çoban Balaban'a bir sofraya kurar. Taze ekmek, tereyağı ve bal verir. Sofra hazırlanınca biraz da esprili bir şekilde bu durumu Yahyâ Efendi,

İşte sana tereyağı, mumlu bal ve taze nân

Dilersen yağa ban dilersen bala ban

şeklinde sofranın durumunu dizelere dökmüştür. Şeyhin bu iltifatından ve cömertliğinden

etkilenen Balaban, kelime-i şehâdet getirerek İslâm'ı kabul etmiş, bu olayın şerefine koyunlarının ikisini hemen oracıkta kurban ederek tekkedeki diğer misafirlere dağıtmıştır.

Ödemekle mükellef olduğu haracın kendisine ağır gelmesinden şikâyet eden bir gayrimüslim çareyi Yahyâ Efendi'ye danışmakta bulur. Bu gayrimüslim ağlamaklı bir şekilde Yahyâ Efendi'nin yanına gider. Vergi konusunda devlet idarecilerinin kendisine haksızlık yaptıklarından şikâyet eder. Yahyâ Efendi'den bu uygulamanın helâl olmadığına dair görüş alır. Bu bilgi gayrimüslimlerin bazı hukûkî konularda mahkemeye başvurmak yerine Yahyâ Efendi'nin görüşlerine daha çok itibar ettiklerini göstermesi bakımından önemlidir. Bu bilgi aynı zamanda iktidara yakın bir şahsiyet olarak Yahyâ Efendi'nin sorunları daha kolay ve hızlı giderdiğini göstermektedir.

Vefâtı

Hayatının önemli bir bölümünü İstanbul'da geçiren Yahyâ Efendi 9 Zilhicce 978/4 Mayıs 1571 günü Kurban Bayramı gecesi Beşiktaş'ta vefât etmiş, cenâze namazı bayram namazı akabinde Şeyhülislâm Ebussuud Efendi tarafından Süleymaniye Camii'nde kılındıktan sonra dergâhının bulunduğu yere defnedilmiştir. Cenâzeye devlet erkânı, ulemâ ve halktan oluşan büyük bir kalabalık katılmış, ertesi hafta yine şeyhlerin, sûfîlerin, âlimlerin ve ileri gelen devlet adamlarının katıldığı bir va'z halkası oluşturulup Kur'ân tilâveti yapılmış, zikir, tevhid ve tesbihle şeyhin vefâtının yedinci gecesi ihyâ edilmiştir. Mûteâkip zamanda, Sultan II. Selim'in emriyle Mimar Sinan tarafından dergâhın bulunduğu yerde Yahyâ Efendi için kâgir, kubbeli bir türbe, ayrıca dervişler için hücreler ve türbedar için de küçük bir hücre inşâ edilmiştir.

Dipnot

* Prof. Dr. Kadir ÖZKÖSE, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi

• Bu çalışma, Haşim Şahin'in "Dervişler ve Sufi Çevreler Klasik Çağ Osmanlı Toplumunda Tasavvufi Şahsiyetler" isimli eserinin (Kitap Yayınevi, 3. Baskı, İstanbul 2018) verileri ışığında hazırlanmıştır.



Prof. Dr. Hikmet Atik İle Hulûsi Efendi Konulu Röportaj



“Tohma Vadisi’nin kenarında, güller şehrinde, güllerin Efendisi Peygamber Efendimiz’e duyulan aşkın gönülde tecellîsinin dile gelmiş hâli olarak Dîvân’ı karşımda buldum. Ve tabî ki oradaki hâzırûn çok mutlu oldu. Konuşuyorsunuz, dinleniyorsunuz, hatta rûhlara, gönüllere dokunuyorsunuz; bir titreyişe vesile oluyorsunuz diye düşünmüştüm.”

- Kıymetli hocam öncelikle kısaca özgeçmişinizden bahsedebilir misiniz?

- 1967 Mersin/Anamur doğumluyum. Antalya İmam-Hatip Lisesi mezunuyum. Erzurum Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde lisans eğitimimi tamamladım. Farklı üniversitelerde çalıştıktan sonra son 10 yıldır da Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslam Tarihi ve Sanatları Bölümü Türk-İslam Edebiyatı Anabilim Dalı'nda öğretim üyesi olarak görevime devam ediyorum. Çalışmalarım genellikle mutasavvıf şairler ve tasavvuf-edebiyat ilişkisi üzerinedir. Doktora tezim de zâten Nakşî Ali Akkirmânî üzerinedir.

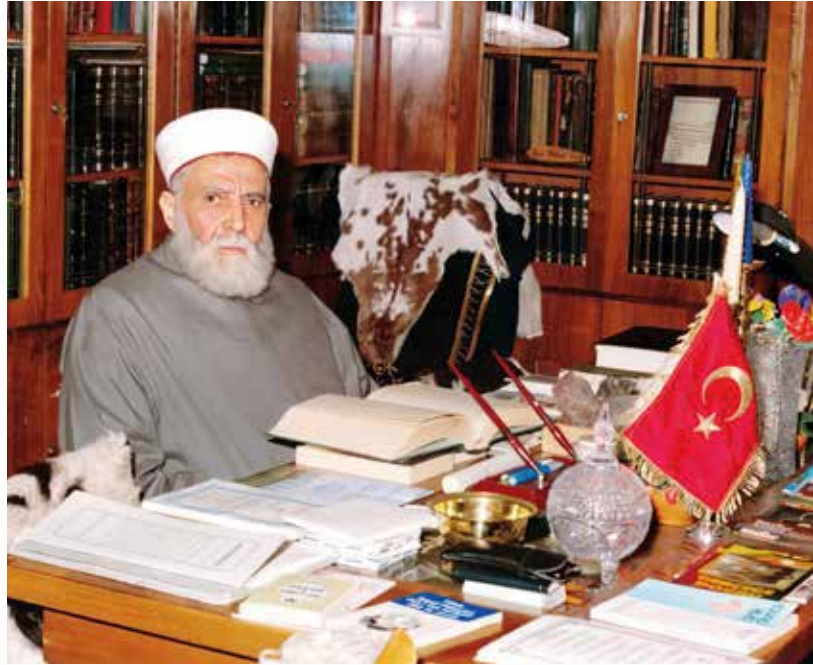
- Nakşî Ali Akkirmânî hakkında kısaca bilgi verir misiniz?

- Bu zat, Yûnus Emre takipçisi olarak kabul ediliyor. Yani hece ve aruzu birlikte kullanan, tekkede mürîdânın irşâdıyla görevli, eğitici şairler kaleme alan, gönül ehli bir şairdir. Sivas Divriği doğumlu, İstanbul'da eğitimi tamamladıktan sonra günümüzde Ukrayna sınırları içerisinde kalan Akkirmân'da, yani Kırım bölgesine irşat göreviyle gittiği, orada vefât ettiği, kayıtlarda mevcuttur.

- Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi Hazretleri'nin Dîvân'ıyla nasıl tanıştınız?

- Hulûsi Efendi Dîvânı'yla tanışmam doktora çalışmamın bittiği bir döneme rast geldi. Hocalarım Hulûsi Efendi Dîvânı üzerine çalışmalar yapmışlardı. Darende'deki bir etkinliğe katılacaklardı. O program çerçevesinde bana ve iki meslektaşına orada konuşma vazifesi verildi. Diğer hocalarımız Dîvân'daki Peygamber Efendimiz ve peygamber sevgisi konularını aldılar. Bir arkadaşımız, "Hulûsi Efendi Dîvânı'nda geçen tasavvufî ve edebî şahsiyetler kimlerdir?" konusu üzerine çalışmaya başladılar. Bana da aşk ve gönül kavramı düşmüştü.

"Baştan sona dil, gönül ve aşkın dîvânıdır Hulûsi Efendi Dîvânı. Ama şöyle bir şey var: Bilinçli ya da bilinçsiz olarak şairler hissetmişler, duymuşlar ilâhî aşkın neşvesini ve bunu şiirlerine yansıtmışlardır. Ve bunu yaşamışlardır."



Tabîî ki bir Dîvân'da neler vardır; hele hele mutasavvıf şair nelerden bahseder, mürîdânı eğitirken hangi temaları, hangi nasîhat ifadelerini kullanır, bunları öğrenmiştik. Mutasavvıf şairlerin dîvânlarında eğitici gayenin ön planda olduğunu, asıl olanın mürîdânı eğitmesi gerektiğini görmüştüm.

Zaten bizim edebiyatımız açısından baktığımız zaman da Orta Asya'dan başlayan atalarımızın serencâmında Ahmed Yesevî'nin hikmetleri çok önemli bir yer tutmaktadır. Yeni girilen dinin güzelliklerini, akîdelerini, kıymetini, dünyayı, hayatı anlamlandırma vesaire gibi

konuları Ahmed Yesevî hikmetlerinden öğrenen dervişler, diğer insanlara anlatmaktaydılar. Hemen hemen mutasavvıf şairlerde hep benzer şeyleri görebiliriz. Ta ki 20. yüzyıla geldiğimiz zaman Seyyid Osman Hulûsi Efendi Hazretleri'nin Dîvân'ında da benzer şeyleri görmekteyiz.

Yani tasannu'dan, sanat gayesinden uzak, içten bir peygamber sevgisi, Allah sevgisinin dile gelişi ve bunun mürîdâna aktarılışı... Geriye dönüp baktığımız zaman Ahmed Yesevî'yle başlayan geleneğin Hulûsi Efendi ile devam ettiğini görüyoruz.

- Dîvân'da "Aşk ve Gönül" konularını bir tebliğde sunmuşunuz.

- O zamanlar hocalarım bana Dîvân'ı tek cilt olarak, yanlış hatırlamıyorsam teslim ettiler; "Bu dîvândan çalışacaksınız." diye. Çalışmaya başladım. Biraz üşengeçlik ya da bir zuhûrat mıdır bilemiyorum. Fakültedeki odamda, evdeki çalışma masamda çalışırken öyle bir hâl olmuş ki; ben çalışırken genelde bir tane kalem alırım, o kitabın arasına koyarım. O kitapla ve o kalemler önemli yerleri çizerim. Bir kurşun kalem tercih ederim.

Fakat o zaman, nasıl olduysa bir kırmızı kurşun kalemle okuyorum Dîvân'ı. Çünkü şöyle yapmam gerektiğini biliyorum: Aşk ve gönül kavramları nerede geçmiş, nasıl geçmiş, hangi tamlamayla geçmiş, hangi bağlantıyla geçmiş? Yani aşkı da gönülü de tabîî kelime anlamlarıyla biliyoruz, ama farklı şairlerde farklı yansımaları var.

Bir de ben, şairlerin hissettikleri ilâhî sevgi, peygamber sevgisinin şairlerinde kalıcı izler bıraktığına inanan bir insanım. Yani ne kadar Allah ve Peygamber sevgisi varsa, o şairin şairleri de o derece kalıcıdır.

Tabîî ki, bunu Hulûsi Efendi Dîvânı'nda

fazlasıyla gördüm. Çiziyorum ya da başka bir işaret koyuyorum gönül ve aşk kavramlarının geçtiği yerlere ki, daha sonra bunu defterime ya da bilgisayara aktararak bunlar arasındaki bağlantıyı, geliş gidişi göreceğim. Hazırladım, sanırım 12-13 sayfa civarında hâliyle bir metin hâline geldi. Daha sonra tekrar bakarken gördüm ki, oralarda hep kırmızı kırmızı yazmışım. Bana enteresan geldi. Yani böyle kırmızı kırmızı işaretlemiş olmam bir tebessüm bıraktı bende en azından. Dedim ki; "Kırmızı kalem almışım."

Tabîî ki daha sonra Darende'ye gittiğimiz zaman Tohma Vadisi'nin kenarında, köşkte bizi ağırladılar. İnsan bir mekâna geldiği zaman ne yapacak, bakacak etrafına, kim var kim yok diye... Orada Hamideddin Efendi'yi gördük, mütebessim, diz çökmüş oturuyor. Bize, "Hoş geldiniz." dedi. Bir müddet Hamideddin Efendi sükût hâlinde bekledi. Biz alışmışız, hoş geldin dedikten sonra "Merhaba" deyip bir konuşma yapmaya, ama öyle bir şey olmadı. Oturuyoruz, çay ikram ediliyor, onu içiyoruz. Dedim ki; "Tam burası bana göre; burası susmuşların, tefekkür ehlinin olduğu bir yer."

Arkadaşları görüyoruz etrafımızda; bize "Çay ister misiniz, bir şey ister misiniz?" diyorlar. Semaverler zaten ilk gözüme ilişen şeylerdi. Ertesi gün program başladı tabîî ki. Sadece ilmî olarak değil, halkın da iştirak edeceği çok farklı etkinliklere ev sahipliği ediyordu. Mûsikî şölenleri oluyor, törenler, açılışlar yapılıyor. Valimiz, bir milletvekilimiz vardı; onların konuşmaları, bir mini konser, sonra bizim program geldi.

- Hocam hatırladığım kadarıyla tebliğinizde dikkat çeken bir tespitte bulunmuşunuz. Sizden dinleyelim.

- Ben "aşk ve gönül" kavramlarını anlatacağım, en son konuşmacıyım. Ben şuna inanıyorum: Bu gibi toplantılarda yemek saati gelince bir hareketlilik olur, gerek izleyicilerde



gerek katılımcılarda. Son konuşmacıyım, herkes konuşuyor ve zamanımız gittikçe kısalıyor. Bize yarım saat konuşmamız söylenmişti, "10 dakikada bitirebilir misiniz?" dediler. Ama ben o kadar çok çalıştım ki, bir araştırmacı olarak o zamanın şartlarında didik didik etmişim Dîvân'ı; aşk ve gönül nerede geçmişse hepsini not almışım. Duâ ediyorum: "Allah'ım, bir de ilk akademik toplantım. Allah'ım, bana öyle bir kapı aç ki çok güzel şeyler söyleyeyim; millet şu kıpırdanış esnasında kalkıverecek gibi otururken beni daha iyi dinlesinler diye duâ ediyorum."

Sonra aklıma geldi, dedim ki; "Şöyle bir şey paylaşayım." Çünkü bu konuşma yayınlanacaktı. Diğer hocalarımız Zülfikar Güngör Hoca konuştu, Mehmet Akkuş Hoca oturum başkanıydı, Ali Öztürk Hoca konuştu, şimdi İstanbul İlahiyatta profesör kendisi. En son sıra nihayet bana geldi. Ben dedim ki oradaki hâzîrûna; "Ben yazdığım her şeyi anlatmaya kalkmayayım, zaten Dîvân'ı sizler biliyorsunuz. Ben sizinle bir anımı paylaşayım, böylece de bitireyim. Hem insanların sabrını zorlamayayım." dedim. Dedim ki; "Ben sizinle şunu paylaşayım: Ben Dîvân'ı okurken aşkı,

gönlü tamam mı diye bakarken bir kırmızı kalem -bir zuhurattır belki- onunla başladım. Çizmişim "aşk", çizmişim "gönül". Sonra geriye dönüp baktığım zaman dedim ki; "Bir gül bahçesi gibi gördüm Hulûsi Efendi'nin Dîvân'ını." Ki az önce söylemişim; şairlerin kalıcı olmasındaki sebeplerden birisi de hissettikleri peygamber sevgisidir, Allah sevgisidir.

Edebiyatımızda gül, malum, Peygamber Efendimiz Aleyhisselâtu Vesselâm'ı temsil eder. Lâle de Cenâb-ı Allah'ı, tek olması hasebiyle. Tabî ki orada şu da var: Lâle kelimesinin Osmanlı Türkçesindeki yazılışındaki harflerle "Allah" da yazılır. Yani ebced karşılığı 66'dır; bunu birçok arkadaşımız bilir. Ve "hilâl" kelimesi de aynı harflerle yazılır.

Tohma Vadisi'nin kenarında, güller şehrinde, Güllerin Efendisi Peygamber Efendimiz'e duyulan aşkın gönülde tecellîsinin dile gelmiş hâli olarak Dîvân'ı karşımda buldum.

Ve tabî ki oradaki hâzîrûn çok mutlu oldu. Yanlış hatırlamıyorsam, en önde bir tane amca da tekbir getirmişti. Konuşuyorsunuz, dinleniyorsunuz, hatta rûhlara, gönüllere

O yüzden mutasavvıf şairlerde hep bunu görürüz. 20. yüzyılın bir mutasavvıf şairi olarak da Hulûsi Efendi, Dîvân'ında aşk ve gönül bir nakış gibi bütün şiirlerde işlemiştir. Belki bazı gazelerde yoktur diyebilirsiniz ama anlamın içerisinde, derinlemesine araştırdığınız zaman ya da kelimelerden hareketle bir çözümleme yaptığınızda orada aşkı ve gönülü göreceksiniz.

Diyor ki bir gazelinde;

*Gönülden başka sevdâ çıkarsa
Mekânı maksada aksâ görünür.*

Mâsivâ dediğimiz şey tasavvufta, sizi Allah'a götüren şeylerin dışındaki her şeydir; ondan "mâsivâ" denir. "Çıkarsa mekânı maksada aksâ..." "Maksada aksâ" nedir? Bir mü'minin, bir ihvânın maksada aksâsı ne olmalıdır? Fenâ fi'llah olmalıdır, fenâ fi'r-rasûl olmalıdır, fenâ fi'ş-şeyh olmalıdır. Yani mutlak güzeli... Çünkü şairlerde hep ne var? Arayış vardır. Mutlak güzeli ararlar. Bütün etrafta, kâinatta gördüğümüz güzelliklerin kaynağı kimdir? Cenâb-ı Allah'tır. İşte Hulûsi Efendi'nin de Tohma Vadisi'nde, o gürül gürül akan suyun etrafında, güller şehrinde, o samîmî ihvânın çay sohbetlerinde dile getirdiği maksad-ı aksâ, asıl maksat budur.

Ulaşılması gereken nedir? Gönülden olması gereken sadece Allah'ın rızâsını kazanma gayesi olmalıdır. Ve onun dışındaki şeyler çıkarılarak bu maksada ulaşılmalıdır. Yani onun dışındakiler bir ağırlıktır.

Tasavvuf bir seyr ü sülûktür. Sülûk, bir yolculuktur. Ağırlıklardan ne kadar kurtulursanız, o kadar rahat bir şekilde asıl maksadınıza ulaşabilirsiniz. Meselâ;

*Hudâ'nın mahremi, râzı gönüldür.
Makâm-ı kuds, şehbâzı gönüldür.*

Yani Cenâb-ı Allah'ın gizli kelimelerinin, kavramlarının ifade edildiği yer gönüldür. Meselâ, doğuşlar bile buna benzetiliyor; yani Cenâb-ı

Allah'ın bir ilhamıdır. Çünkü mutasavvıf şairler farklı bir âlemde yaşarlar. Biz onu hissedemeyiz, onlar hissederler. İlâhî aşkla, peygamber aşkıyla, peygamber sevgisiyle...

Bazen de Yûnus Emre'nin eserlerinde, şiirlerinin bazılarında bir öfkesini dile getiren ifadeler vardır, öyle değil mi? Dîvân edebiyatında da bu görülmüştür. Bir sevincini dile getiren şiirler vardır, bir ihvâna kızgınlığını belirten şiirler vardır. Bu hep böyledir. O şey gerek bir ihtar, gerekse bir yanlışlığı düzeltme olarak gönülden, Hudâ'nın gizli sırlarının hissedilmesidir.

- Bu tür çalışmaların günümüz insanına etkileri nedir? Edebiyatımıza sağladığı faydalar nelerdir? Son olarak Hulûsî Efendi Dîvânı'nın nesre çevrilmesi hakkında neler söylersiniz?

- Evet, bu çalışma öncelikle takdire şayan bir çalışmadır. Nihat Öztoprak Hoca'nın emeğidir. Ben de inceledim; zaten Dîvân'a daha önce âşinâlığımız vardı. Elimize geçince tekrar baktık, hakikaten çok güzel olmuş.

Burada şunu da söylemeden geçmeyeyim: Aslında bütün bu şiirler, irfan sofrasındaki birer lezzet gibidir. Herkesin oradan alacağı bir tat, bir nasip vardır. Hele ki mutasavvıf bir şairin dilinden; aşk ve gönül kavramlarıyla yoğrulmuşsa...

Cenâb-ı Allah'ın tecellî ettiği yer gönülse, her ihvânda da bir gönül varsa, o hâlde "gönül incitme" demesinin anlamı büyüktür. Çünkü orada Cenâb-ı Allah tecellî etmiştir. Sen farkında olmadan Allah'ı üzebilirsin, O'nun samîmî bir kulunu incitebilirsin.

"İncitme gönül, gönül yıkma, ger uslu ger, deli ol."

Yani ister deli, ister akıllı ol, ama gönül yıkma. Çünkü Cenâb-ı Allah'ın tecellî ettiği bir yere dikkatli davranmak gerekir. Bunların hepsi edepten, âdâbdan geçer. Darende'ye vardığım zamandan bahsetmişim; orada gördüğüm

edepli, âdâblı duruş, misafirleri karşılama biçimi, hakikaten gönül ehli insanların orada olduğunu bize göstermişti.

Dîvân'ın şerhine gelecek olursak: Malum, her şairin hayranları vardır; onun şiirlerinden haz alan insanlar bulunur. Ancak mutasavvıf şairler biraz farklıdır. Kendilerinden sonra gelen müritleri, halîfeleri, sevenleri ondan istifade edeceklerdir. Ondan güzellikleri, tarîkat âdâbını, Müslümanlık inceliklerini, zikir ve sosyal davranış âdâbını öğreneceklerdir.

Böyle bir gaye olunca burada eğitcilik, yani didaktizm ön plândadır. Tasavvufî şiirde sanat arayışı değil, irşad amacı vardır. Çünkü insanların eğitilmesi, nasîhatle olgunlaştırılması gerekir. Bu bazen doğrudan bir sohbetle, bazen dolaylı bir öğütlerle olur. Ben irfan meclislerini "demlenme"ye benzetirim. Nasıl ki semaverde çay demlenir, insan da sohbet ortamında olgunlaşır, olgunlaşarak dem kazanır.

Hayırhah insanlar birbirlerine iyiliği tavsiye eder, fedâkârlığı öğütler. Bu sebeple tasavvuf çevrelerinde sohbet âdâbı çok önemlidir. Sohbetinde insanın ilgisini, dikkatini uyandırmak gerekir. Çünkü bu toplantılara gelen insanlar bir arayış içindedir; hakîkati bulunca da oraya bağlanırlar. Bu, tıpkı çölün ortasında su bulmak gibidir. Bir insan susuzken bir pınar bulsa, onun başına konaklar, avuç avuç içer. İrfan sofraları da böyledir.

Dîvân'ın nesre çevrilmesi günümüz gençleri için büyük bir kolaylıktır. Çünkü bugünkü nesil dîvân edebiyatı geleneğine biraz uzak kalmıştır. Kelimeler ve kavramlar artık aslî anlamlarıyla değil, yüzeysel biçimde anlaşılmaktadır. Bu yüzden böyle bir çalışma çok faydalıdır. Ancak ben bir edebiyatçı olarak, şiirin, gazelin, beytin orijinal hâlini daha kıymetli bulurum. Çünkü orada şairin dili, duyusu, içsel ritmi vardır. Daha önceki panellerde ve çalışmalarda meslektaşlarımız da dile getirdi; Hulûsî Efendi Dîvânı'nda aşk, gönül,

Hz. Peygamber sevgisi, Ehl-i Beyt sevgisi, Veysel Karânî sevgisi gibi konular çokça işlenmiştir. Bu kadar derli toplu bir şekilde ele alınması kolay olmayan bir iştir. Zira bazen bir kelimeye yanlış anlam vermek, bütün şiirin mesajını boşa çıkarabilir. Nihat Hoca için böyle bir hata söz konusu değildir; kendisi çok titiz bir bilim insanıdır.

Dîvân şiiri geleneğinde "aşk", "şarap", "sevgili" gibi kelimeler geçer. Bunu bilmeyen biri beşerî anlamda yorumlayabilir. Oysa mutasavvıf şairin dilinde aşk, ilahî aşktır. Şarap, mürşidin verdiği feyzdır; yani hakîkate uyandıran rehberdir. Kelimelerin bu mânevî karşılığını iyi yakalamak gerekir. Bunu bilmeyen biri, şiirlerde şarap içen bir profil canlandırabilir; ama "şarap" kelimesini mürşidin sözü olarak anlarsa, o zaman ilâhî aşkın kalpte uyandırdığı cezbe ve titreyişi fark eder. Bu sebeple Dîvân'ın nesre çevrilmesi, özellikle gençler için iyi bir çalışmadır; titizlikle yapılmıştır, kıymetlidir.

Son olarak şunu da eklemek isterim: Biz şiiri genellikle dîvân şiiri, tekke şiiri ve halk şiiri olarak tasnif ederiz. Fakat Hulûsî Efendi Dîvânı'nda bu üç geleneği bir arada bulmak mümkündür. Dîvân şiirine âşinâ birisi orada klâsik gazel mazmunlarını görebilir; halk şiirine yakın biri, sade bir söyleyiş bulabilir; tekke şiiri geleneğine âşinâ biri ise tasavvufî derinliği hisseder. Nitekim eski hocalarımız şöyle derdi: "Halk, dîvân, tekke; duvar, kemer, kubbe gibidir. Nasıl ki bir yapının duvarı, kemeri, kubbesi olur, şiirin de bunlar üç temel ayağıdır." Benim anladığım şekliyle, tekke şiiri hepsini kapsar. Hulûsî Efendi Dîvânı'nda da bunların tamamını görmek mümkündür.

- Hocam, sağ olun. Allah razı olsun.

- Ben teşekkür ederim.

Kendime Öğüt

Bir garip kul düşse dara
Hızır olup varmak gerek.
Hüzün yüklü gönüllere
Yûnus gibi girmek gerek.

Her zerrenin var hikmeti
Sabır söndürür zulmeti.
Çektiğin onca zahmeti
Daim hayra yormak gerek.

Yiğitlerin çağlarından,
Kar eksilmez dağlarından,
Mümbit ümit bağlarından
Taze güller dermek gerek.

Sevgi kulluğun gereği,
Merhamet gönlün direği,
Harap etme bir yüreği
İnsanı hoş görmek gerek.

İyilikten alıp payı,
Başa tâc et güzel huyu,
Bir dem değil ömür boyu
Elif gibi durmak gerek.

Vakit altın bir hediye,
Boşuna harcamak niye,
Bu yolculuk nere diye
Kaygı edip sormak gerek.

Ahmet Sami BENLİ





İhlâs Terazisinde Sunanmak



“İnsanın kendisine karşı dürüst olması anlamını içeren ihlâs, kişinin amellerine ruh olsa iç huzuruna vesile olur. İç huzuruna ererek kendi ile barışık olan insan, insanlarla olan ilişkilerinde olumlu davranır; bu hal kişiden topluma sirayet ederek huzur ve esenliğe vesile olur.”



E vreni bir kitap olarak yaratan irade, bunu anlayabilecek yetenek ve cihazatla donattığı insanı kendisine muhatap olarak seçip sınanmak üzere dünyaya gönderdi. Bu sırrın sonucu olarak insan, atıldığı imtihan meydanında ihlâs terazisinde tartıya çıkarıldı. Dünya gurbetine atılan insanın asıl memleketine dönüş çabalarının visal meyvesini verebilmesi "ihlâs" hakikatine bağlandı. Allah ve kul ilişkisini sevap ekseninde belirleyen ihlâs, kulun samîmiyet, doğruluk ve sadakat miyarı olarak gizli bir rehber olarak kalplere tevdi edildi. Dünyanın yaşama şartlarına alışabilmesi ve hayatını sürdürebilmesi için en az on beş yıla ihtiyaç duyan insan, Allah-kul münasebetinde ömür boyu sürecek bir samîmiyet testi ile karşı karşıya bırakılmıştır. Dolayısıyla bu test, kişinin hareket rotasını belirleyen bir pusula olarak onu Yaratıcısına götürecektir, sadece onun tarafından bilinecek bir sır olarak kalacaktır.

Kişi, yaptığı her işte bu "ihlâs" mihenginde ayar tespiti ile karşı karşıyadır. Üstelik bu ayarlarda kendisi ve Rabbi ile baş başadır. İhlâs, eylemi nurlandırarak ölümsüzleştiren bir iksir, bir kimyadır; sıradan hareketi olağandışı denecek bir güzelliğe eriştirir. Bu düşünceden hareketle ihlâs kavramına kadîm şuaramızın nasıl baktıklarını merak ettik. Bazı dîvânlardan seçtiğimiz beyitleri "ihlâs" terazisinde tartıya çıkanlara işaret parıltıları olarak sunmaya çalıştık. Karşımıza önce Âşık Paşa çıktı. Garib-nâme'sine baktık. Bu on beşinci asır bilgesi şu mısraları fısıldadı:

*Her ki hayrât eyleye ihlâs-ıla
Hiç gümânsuz Hak aña rahmet kıla*

(Kim ihlâsla hayırlar yaparsa hiç şüphesiz Allah ona rahmet eder.)

Âşık Paşa'nın çağdaşı Gülşehî de öteden Mantıku't-Tayr'ından ses verdi;

*Çün riyâdan kılduñ ihlâsı temîz
Tâ'atuña garra olma iy 'azîz*

(Ey aziz, madem ihlâsı riyadan ayırdın, (o hâlde) ibâdetlerinle gururlanma!)

"Nasuh tevbesi, kişinin bir daha işlememek üzere yaptığı günahtan dönmesidir. İhlâsla yapılan bu tevbeden sonra kişi pişmanlık azabı çekmez."



Gurur, riya ile muhtelittir, yapılan hareketi meyvesiz bırakır, kişiyi Yaratıcı karşısında mahcup duruma düşürür.

İhlâs beraberinde sıdkı, doğruluğu getirir. Bu iki kavram birbirini doğurur, insanı yolculuğunda dosdoğru götürür. Mu'inî, mesnevî-i Muradî adlı eserinde bu iki kavramı şu mısralarda dikkatlere sunar:

*İki nesne bil ki râh-ı hâsdar
Biri sıdk u birisi ihlâsdur
Sıdk u ihlâs asl-ı îmân u hayâ
Asl-ı îmân u hayâ cûd u sehâ*

(Bil ki iki nesne özel yoldur: Biri doğruluk ve birisi ihlâstır. Sıdk ve ihlâs iman ve hayânın aslı; iman ve hayânın aslı da cömertliktir.)

Mu'înî sağlam bir mantık içinde doğruluk ve ihlâsın kişi hayatındaki önemini vurgulamaktadır. Kavramları sıra ile zikrederek sıdkın iman, ihlâsın da hayânın aslı olduğunu söyleyerek yapılacak işlerde bu iki temel kavramın esas alınmasını tavsiye etmektedir. İhlâsın hayânın aslı sayılması kişinin Allah katında mahcup olmaması için amelinde rızâ-yı ilâhîyi gözetmesi gereğini vurgulamak içindir. Mu'înî'ye göre Hz. Peygamber (s.a.v.) sevgisinde de sıdk ve ihlâs şarttır:

*Sıdk u ihlâs-ıla var sev Ahmedî
Ahmedî ol Ahmedî ol Ahmedî*

(Var, Ahmed'i (s.a.v.) sıdk ve ihlâsla sev; Ahmed'e bağlı ol, Ahmed'e, Ahmed'e!)

İhlâs Allah ve kul ilişkisinde bir mihenk taşı olduğu gibi insanlar arasında da aranması, önemsenmesi gereken bir durumdur. Edirneli Nazmî, mezarının yanından geçenlerden ihlâsla Fâtîha istemektedir:

*Her Müslümandan ümîdüm oldurur ihlâsla
Fâtîha lutf ide geçdükde mezârumdan benüm*

Koca Ragıp Paşa'nın elinden tutarak edebiyat dünyamıza armağan ettiği Haşmet, ilâhî yardımın ihlâsa bağlı olduğunu söyler:

*Sarf-ı sermâye-i sâmân ile der-dest olmaz
Nakd-i ihlâsla olur bey u şîrâ-yı tevfiik*

(Tevfik, sermaye ve servet harcanarak elde edilmez; ancak ihlâs nakdiyle onun alışverişi yapılır.)

Edirneli Kâmî, duâda ihlâsın önemini şu çarpıcı beyitle dile getirmiştir:

*Du'â hadengini sen der-kemân-ı ihlâs it
Dürüst ü râst gider Kâmiyâ icâbete dek*

(Ey Kâmî, sen duâ okunu ihlâs yayına yerleştir; o dosdoğru kabule gider.)

Sonra ilâve eder Kâmî;

*Olurdu 'aceb cilvegeh-i şâhid-i maksûd
Beyt-i dili ihlâs ile âbâd idebilsek*

(Gönül evini ihlâsla bayındır edebilseydik amaç güzeline elbette güzel bir tecellî yeri olurdu.)

Kısaca şair, duâlar ihlâsla yapılırsa Allah tarafından kabul edilir, amaca ulaşılır demek istemektedir. Şu beyitte bu düşünceyi daha açık olarak ifade eder:

*İhlâsunı kıl du'âya hem-râh
Bî-şübhe olur kabul-i dergâh*

(İhlâsını duâya yoldaş eyle, şüphesiz dergâhta kabul edilir.)

Nâmî, ihlâsın üzüntüleri giderdiğine şöyle işaret eder:

*Olur Nâmî gibi mekr-i hüçûm-ı gamdan âzâde
İderse her kim ihlâsı hamâyil dûtş-ı ümmîde*

(Her kimse umut omzuna ihlâsı hamail ederse Nâmî gibi üzüntü saldırısının hilesinden kurtulur.)

Nâmî, tecrübesini konuşturuyor. O, üzüntüden, kederden ihlâs sayesinde kurtulduğunu anlatırken başkalarına da yol gösteriyor:

Ben tecrübe ettim, siz de deneyin demeye getiriyor sözü. Seyyid Nigarî, ihlâsa ulaşmada gönül ehli ile olan dostluğun önemini hatırlatıyor;

*Tut dâmen-i ehl-i dili tevbe-i nasûh it
İhlâs ile tâ çekmeyesin dâg-ı nedâmet*

(Pişmanlık yarası çekmemek için ihlâsla Nasuh tevbesi yapıp gönül ehlinin eteğini tut.)

Nasuh tevbesi, kişinin bir daha işlememek üzere yaptığı günahıtan dönmesidir. İhlâsla yapılan bu tevbeden sonra kişi pişmanlık azabı çekmez. İhlâsı besleyen temel olgu Tevhid'dir. Sağlam bir tevhid inancı, yapılan işlerde sadakat ve samîmiyete ulaştırır. Allah'ı gerçek mânâda birleyen mü'min sadece O'nun rızâsını gözetir, başka çıkarları davranış ve ibâdetlerine ortak etmez:

*Bâde-i tevhîd ile keyfiyyet-i ihlâs ara
Zâhidâ olsun işin her kâra Allah 'aşkına*

Erzurumlu Zihni'nin yukarıdaki beyti bize ihlâsa ulaşmada Tevhid'in ne denli önemli olduğunu göstermektedir; "Ey zahit, her işin Allah aşkına olsun; tevhid şarabıyla ihlâsın keyfiyetini ara."

İlâhî aşkla sermest olup hayatını feda eden Seyyid Nesimî, Allah'ın has kulunu şöyle tarif etmektedir:

*Her kimin kim reh-beridir sıdk u ihlâs u safâ
Ol durur dâreyn içinde bende-i hâs-ı Hudâ*

(Her kimin rehberi sıdk, ihlâs ve safâ olursa o, iki dünyada Allah'ın has kuludur.)

Yukarıdaki beyitte üç temel kavram sıra ile birlikte anılmış: Sıdk (doğruluk), ihlâs (samimiyyet, Allah rızasını gözetmek), safâ (gönül temizliği, saflık, sevinç). Bu üç kavram aslında birbirini doğurur. Doğruluk insanı ihlâsa; ihlâs da gönül saflığına, neş'eye götürür.

Aşağıdaki beyite Şeyhülislâm Es'ad Efendi ihlâs ve teselli ilişkisine şöyle açıklık getirmektedir:

*Teselli bulmak isterseñ dil-i ihlâs-perverde
Hulûs-ı kalb ile yalvar hemân Hakka seherlerde*

(İhlâsla terbiye edilmiş gönülde teselli bulmak istersen halis gönülle seher vaktinde Allah'a yalvar.)

Seher vakti, yaratılmışların uyanıp Allah'ı zikrettikleri andır. Bütün tabiatın uyanıp O'na yöneldikleri bu vakitte uyanan kul, gönülden

kopan bir samîmiyetle bu yönelişe katılıp içini Mâbûd'una açarak ona dileklerini arz eder. Gösteriş şaibesinden uzak bu yakarış, karşılıksız kalmaz, maddî mânevî hastalıklardan mustarip gönül teselli bulur, şifâyâ kavuşur. Rahimî, bu vakit yapılan duâlara gönülden kopan ahlârla eşlik etmenin kabul edilme sebepleri arasında olduğunu şöyle söyler:

*Sûfiyâ ihlâs ile Allâhı istersen eger
Kıl namâz eyle niyâz ammâ ki geh geh âh kıl*

(Ey sofî, eğer ihlâsla Allah'ı istersen namaz kıl, yakar, ama ara ara âh et.)

Âh, gönülde yanan aşk ateşinin ya da nedamet yangınının neticesidir. Yolcu bu âh ile hâlini dergâh-ı Hakk'a arz edince kabulle karşılanması kuvvetle muhtemeldir. Şair bir başka beytinde sözlerini şu şekilde vüzûha kavuşturur:

*Reh-i tâatde ihlâs ile dökmezsün yaşun sûfî
Kabûl olmaz niyâzun sübhan olursa süreyyâdan*

(Ey sofi, ibadet yolunda ihlâsla gözyaşını dökmezsün tesbihin süreyya yıldızından da olsa yakarışın kabul olmaz.)

İhlâs kurb/Allah yakınlık makamına ermenin yegâne vasıtası olarak kabul edilir. Yapılan her iş, her amel ihlâs mihenginden geçmezse yakınlık bulmak isteği sonuçsuz, kişiye sadece yorgunluğu kalır.

Sözü bağlarsak, bu oluş ve yıkılış dünyasına sınınmak üzere atılan insanoğlunun, hem yaratıcı hem de hemcinsleri ile ilişkilerinde ihlâsın temel bir mikyas olarak ortaya çıktığını söyleyebiliriz. İnsanın kendisine karşı dürüst olması anlamını içeren ihlâs, kişinin amellerine ruh olsa iç huzuruna vesile olur. İç huzuruna ererek kendi ile barışık olan insan, insanlarla olan ilişkilerinde olumlu davranır; bu hâl kişiden topluma sirayet ederek huzur ve esenliğe vesile olur.

Dipnot

* Prof. Dr. Mahmut KAPLAN, İstanbul Beykent Üniversitesi



Dahîlek Yâ Rasûlallah



“Ey Muhammed (s.a.v.), senin ilâhî nûrun dünyaya ışık salmasa gül açmaz, sular akmaz; bakışlarını bu dünyadan çevirecek olsan dünya yok olur, hayat diye bir şey olmazdı. Eğer sen olmasaydın bu dünya olmazdı; ezel ve ebed olmazdı, ayrılık veya kavuşma diye bir şey bulunmazdı.”

Gönüller sultanı Mevlânâ'nın meşhur çağrısının yankı bulduğu bir gönül eri; Yaman Dede... Gayrimüslim bir aileden gelmesine rağmen Müslümanca bir hayat süren ve Müslümanca ölen bir dede... Yaman Dede, içinde bulunduğu durum sebebiyle Müslümanlığını elli beş yıl gizlemek mecburiyetinde kalmıştır. Hukuk Fakültesinden sonra yirmi sene avukatlık yaptıktan sonra öğretmenlik yapan bu yürekli insan, Galata Mevlevîhânesi'nde kendisini yetiştirmiş ve Diyamendi olan adını İslâm'la müşerref olduktan sonra "Mehmed Abdülkadir Keçecioğlu" şeklinde değiştirmiştir.

Yukarıya aldığımız na'tın ilk mısraında şair, soyut bir kavram olan gönlüne somut bir şekil vermiştir: "Gönül, hûn oldu." Gönlün kan olması şiddetli ızdırapların, çekilen acıların beyanı için söylenmiş bir sözdür. Hz. Muhammed (s.a.v.)'i özlemekten yahut O'na olan sevgisini yıllarca dışa vuramamaktan kaynaklanan bir rûh hâlini dile getiriyor bu mısra. Peygamberine olan hasret ateşi, içinde o denli birikmiştir ki bu ateşi bir yanardağın sıkışan lavlarını püskürtmesi gibi dışa vuruyor. Şair hasret yangınını cehennem ateşiyle aynı şiddette görüyor. Zaten rûhlar âleminde bile kendisini sadece bir "feryât"tan ibaret gören şair, O'na kavuşup cemâlini görmek suretiyle rahata erebileceğini anlatıyor. Çünkü O, yanan kalbi serinletir; dert çeken yüreklere bir şifâdır. Maddî ve mânevî anlamda muhtaç olanlara cömertçe davranır. Çünkü O, Habîb-i Kibriyâdır. O, Muhammed Mustafâ'dır.

Üçüncü kıt'ada şair, Hz. Muhammed (s.a.v.)'in dünyanın yaratılışına sebep olma özelliğini dile getiriyor. "Ey Muhammed (s.a.v.), senin ilâhî nûrun dünyaya ışık salmasa gül açmaz, sular akmaz; bakışlarını bu dünyadan çevirecek olsan dünya yok olur, hayat diye bir şey olmazdı. Eğer sen olmasaydın bu dünya olmazdı; ezel ve ebed olmazdı, ayrılık veya kavuşma diye bir şey bulunmazdı." ifadeleriyle "Levlâke levlâk

Gönül hûn oldu şevkinden boyandım yâ Rasûlallah
Nasıl bilmem bu nîrâna dayandım yâ Rasûlallah
Ezel bezminde bir dinmez figândım yâ Rasûlallah
Cemâlinle ferahnâk et ki yandım yâ Rasûlallah

Yanar kalbe devâsın sen bulunmaz bir şifâsın sen
Muazzam bir sehâsın sen dilersen rûnümâsın sen
Habîb-i Kibriyâsın sen Muhammed Mustafâsın sen
Cemâlinle ferahnâk et ki yandım yâ Rasûlallah

Gül açmaz çağlayan akmaz İlâhî nûrun olmazsa
Söner âlem nefes kalmaz felek manzûrun olmazsa
Firâk ağlar visâl ağlar ezel mesrûrun olmazsa
Cemâlinle ferahnâk et ki yandım yâ Rasûlallah

Erir canlar o gülbûy-ı revanbahşın hevâsından
Güneş titrer yanar dîdârının bak ihtirâsından
Perîşân bir niyâz inler hayâtın müntehâsından
Cemâlinle ferahnâk et ki yandım yâ Rasûlallah

Susuz kalsam yanar çöllerde can versem elem duymam
Yanardağlar yanar bağırmda ummanlarda nem duymam
Alevler yaşsa göklerden ve ben masseyleşem duymam
Cemâlinle ferahnâk et ki yandım yâ Rasûlallah

Ne devlettir yumup aşkıyla göz râhında cân vermek
Nasîb olmaz mı Sultânım Haremğâhında cân vermek
Sönerken gözlerim âsân olur âhında cân vermek
Cemâlinle ferahnâk et ki yandım yâ Rasûlallah

Boyun büktüm perîşânım bu derdin sende tedbîri
Lebim kavruldu aşkıdan döner pâyinde tezkîri
Ne dem gönlüm murâd eyleyse taltîf eyle kitmîri
Cemâlinle ferahnâk et ki yandım yâ Rasûlallah

Yaman Dede

lemmâ halaktü'l-eflâk" kutsî hadisine telmihte bulunuyor.

Dördüncü kıt'ada Peygamberimiz'in mübârek vücudu ile terlerinin gül koktuğunu hatırlatan



şair, duyabilene, hayat bahşeden o gül kokusunu alan bir insanın duygusuz kalamayacağını ifade ediyor. Bu kıt'ada, sıcak bir havada Güneş'e bakıldığı zaman onun titremiş gibi görülmesini şair, farklı bir şekilde yorumlamak suretiyle hüsn-i ta'lîl sanatı yapıyor. Şair, Güneş'in bu titrer gibi görünüşünü ve yakıcılığını Peygamber Efendimiz'in yüzünü görme hasret ve şevkine bağlayarak, son nefesinde bile O'na olan hasretini dile getireceğini anlatmak istiyor.

Peygamberimiz'e olan sevgi yoğunluğu daha doğrusu aşk, şairde öyle bir hâl almıştır ki dış dünyada olup bitenler onu zerrece etkilemez. Ne soğuk üşütür ne sıcak yakar. Yanan çöllerde susuz kalsa, bu çöllerde can verecek olsa bile elem duymayacağını söyleyen Yaman Dede, bağrında yanan ateşin dış âlemdeki ateşten daha şiddetli olduğunu söylüyor. Öyle ki içindeki ateş bir yanardağ misalidir. Yanardağdan fışkıran lavların yanında, çöl sıcağının hükmü olamaz. Bu yangınla birlikte hasretin ifadesi olan ağlayış ve gözyaşları da ummanlardan daha çoktur. Ummanlar onun gözyaşları yanında ancak bir "nem" mesâbesindedir.

Ateş ve su birbirine zıttır ancak şair, kendisinde hem ateş hem de su bulunduğunu söylüyor. Şairde bu iki unsur birbirine galebe etmeyecek oranda dengelidir... Şiddetli sevginin sonu cünûn (delilik) hâlidir. Bu kıt'ada "Mecnûn" mazmunu vardır. Mecnûn da Leylâ'nın aşkından dolayı insanlardan uzaklaşıp kendisini vahşi bir çölün ortasına bırakıyor. Dışarıdaki çöl

sıcağı Mecnûn'u hiç etkilemiyor; vahşi hayat da... Zira içinde bulunduğu rûh hâli onun dış dünyadan kopmasına sebep olmuştur. Yani dış âlemde olup bitenler onu ilgilendirmeyecek durumdadır. Yalnız, Fuzûlî'nin Leylâ vü Mecnûn'unda, Mecnûn: "Yâ Rab belâ-yı aşk ile kıl âşnâ beni/Bir dem belâ-yı aşkdan etme cüdâ beni" diyerek sevgisinin çoğalması, daha doğrusu derdinin artması, için duâ eder. Çünkü âşık o hâl ile vardır. Yoksa adı sanı silinecektir. Sevgiliden gelen belâ ise âşığa minnettir. Derdin çoğalması âşıklığın pâyesini artırır. Yaman Dede ise bütün sıkıntıları ateşleri, çölleri, yangınları hiçe saymasına rağmen yine de yandığını ve artık ferahnâk olmak istediğini söylüyor. Bunun için Hz. Muhammed (s.a.v.)'den imdat diliyor, ona sığılıyor.

Âşık, bir pervâne misâli alevde yok olmayı arzular. Bu, sevginin en şiddetli noktasıdır. Kendini sevdiği varlıkta yok etmek... Bunun tasavvuftaki ifadesi "fenâfillah"tır.

Altıncı kıt'ada şair, Hz. Muhammed (s.a.v.)'in yolunda can vermenin büyük bir mutluluk olacağını ifade ediyor. Peygamberimiz'in kabri başında ölümü diliyor. Ve yine son nefeste Allah ve Rasûl'ünün adıyla yani "kelime-i şahâdet" getirerek can vermenin kolay ve güzel olacağını söylüyor.

Son kıt'ada şair niyazda bulunuyor. Derdin dermanı Hz. Muhammed (s.a.v.)'dir. O'na olan susuzluktan dudakları yanmış, kavrulmuştur. O'nun ayağının ucunda zikredip dolanıp durmaktadır. Kendisini sahibine yaranmak için ayakucunda türlü hareketler yapan bir kıtmire benzeten şair, ondan bir işaret bekler. Bir iltifat görse hemen yanına koşacaktır.

Şiir, aruzun 4 mefâilün kalıbıyla yazılmış bir musammattır. Bu kalıpta yazılan bir şiir, rastgele bir okunuşta bile âhenği sezilebilen bir yapıya sahiptir. Şair zaman zaman iç kafiyeler de kullanmak sûretiyle âhenği artırmasını bilmiştir.

Bendeniz

Bendeniz iflah olmaz iyimserim
"Mevlâ görelim neyler/eyler" derim
Optimistler arasındadır yerim
Yemek seçmem, şükür diyerek yerim
Rızık kaygısı çekmem, Allah Kerim
Nikbin mizaçlılarla beraberim
Çağın ağına takılmış lüferim
Saç-sakal kesemeyen bir berberim
Hayâlimde o Belde'ye giderim
Binlerce inatçı keçi güderim
Vatanımın bekçisiyim, neferim
Her şeyi hayra yorar cümlelerim
Tâ ezelden beri er oğlu erim
Helâl lokma yedirir alın terim
Allah aşkıyla tutuşur içerim
Mazlum ve mağdura yanar ciğerim
Hazret-i Muhammed'dir Peygamberim
Bütün peygamberlerden var haberim
Allah ve Rasûlü'nü çok severim
İyimserlik harîtası tüm derim
Habîbullah'tır yegâne liderim
Allah'tan gelmekte hayır ve şerrim
En nihayet kusur dolu beşerim

Gül-i rânâ, menekşe, nilüferim
Müslümanlık ve Türklüktür siperim
İlimle sanat, altımdaki minderim
Şiir, halka seslendiğim minberim
Düşmandan koruyan zırhtır miğferim
Tatlı ya da az acıdır biberim
Hak yolunda yalın kılıç askerim
Cennete kadar sürecektir seferim
Allah'a kulluk etmektir hünerim
Zâlimleri çizmem ile çiğnerim
Rızâ-yı İlâhî için, eserim
Her an O'nun elindedir kaderim
Müslümandır peder ile mâderim
Bütün dünyâ benim olsa niderim?
Kitaplardır karanlıkta fenerim
Bütün Müslümanlar öz birâderim
İslâm'ın emrindedir bütün çerim
Moral vermek için durmaz, gezerim
Allah yolunda fedâ olsun serim
Bilerek ne kırar, ne de üzerim
İnsan geldim, insan gitmek isterim
Ülkem için yücelikler dilerim
Hakk'ın kullarına selâm ederim...

Bekir OĞUZBAŞARAN



Bedensel Engelle Sınanmak



“Ne kadar tedbir alınırsa alınsın, bazen işler insanın istediği gibi gitmez. İlâhî irâde kulun bu şekilde sınanmasını uygun bulmuş olabilir. Diğer kullar da onun vesilesiyle imtihana tâbi tutulabilir. Dolayısıyla hâline isyan etmeyen kul, bu tavrının karşılığını büyük mükâfat olarak Allah katında bulacaktır.”

Allahu Teâlâ Kur'an-ı Hakîm'inde herhangi bir ayırıma gitmeksizin genel durum itibarıyla insanın yaratılış açısından en mükemmel varlık olduğunu beyan etmektedir. Buna göre insan tüm mahlûkât içinde en güzel yaratılışı olan varlıktır. Şu âyetlerde bu husus şöyle dile getirilmektedir:

"Biz insanı en güzel şekilde yarattık." "Allah size şekil verdi ve şeklinizi güzel yaptı." "Sonra onu düzenli bir şekle sokup, içine kendi ruhundan üfledi. Ve sizin için kulaklar, gözler ve gönüller var etti."

İnsanın mükemmel yaratılışına rağmen, sebebi bugün keşfedilememiş tıbbî nedenlerden, anne babanın hatalarından, yanlış uygulanan tedavi yöntemlerinden, ağır kazâlardan veya hastalıklardan dolayı insan dünyaya engelli olarak gelebilmekte veya sonradan engelli olabilmektedir. Bundan dolayı bazı insanların sınavları daha ziyâde bedenlerinden olabilmektedir.

Allah Neye Bakıyor?

Allah'ın en şerefli mahlûku olan insana baktığımızda, yeryüzünde ne kadar kişi varsa o kadar farklı sûret olduğunu görürüz. Bir kısmı zenci, bir kısmı beyaz, bir kısmı kumral, bir kısmı da sarışın. Bunun yanında boy uzunluğu, göz rengi, saçların kıvrıkcık veya düz oluşu gibi özellikler de farklılık arz eder. Her bir insanla diğer her biri arasında onlarca farklılık bulunur. Tek yumurta ikizlerinde bile durum böyledir.

Yakışıklılık veya güzellik, şişmanlık veya zayıflık, uzunluk veya kısalık gibi açılardan baktığımızda hep şunu anlarız: Bunların hiçbiri insanın kendi kazanımları değildir. Çünkü kul, dünyaya gelirken ne cinsiyetini ne de endâmını belirleyebilir. Bu yüzden de yaratılış şeklimiz sorumlu olacağımız husus olmadığı gibi, Allah nazarında artı bir kazanım da değildir.

Rabb'imizin önem verdiği husus kulun yaşantısıdır, dünyaya getiriliş amacına ne kadar uygun yaşadığıdır. Bu yüzden de bunu

"Bedenlerinde engel olmayanlara düşen öncelikli sorumluluk, kendileri gibi olmayan kardeşlerini tahkir etmemeleri, onlarla ilişkilerinde acıyan bir insan tutumu takınmamalarıdır. Bundan da öte, işveren durumunda olanların bu kardeşlerimize -devlet mecbur tutmasa bile- iş vermeleri güzel olur. Bu da ibâdetin bir parçasıdır."

başarabildiği oranda Rabbi katındaki değer ve itibarı artar. Nitekim hepimizin bildiği âyet-i celîlede şöyle buyrulmaktadır: *"Allah katında en üstünüz, en muttakî olanınızdır."*

Kur'ân'da Engelliler

Allahu Teâlâ Kur'an'da fizikî engelli olmayı çeşitli vesilelerle zikreder. Meselâ görme engelliler ile topal olanlardan yapamayacakları şeylerin istenemeyeceğini beyan ederek şöyle buyurur: *"Âmâya güçlük yoktur, topala güçlük yoktur."* Bunun yanında İslâm hakîkatini kabul edenler mecâzî anlamda "görenler ve işitenler", reddedenler de "körler ve sağırlar" olarak pek çok âyette zikredilir. Kezâ dilsizlik de zikredilir.

Hz. Peygamber (s.a.v.)'in Sahâbîlerinden Engelli Olanlar

Her toplumda olduğu gibi Hz. Peygamber (s.a.v.)'in arkadaşı çevresinde de çeşitli engelli olan sahâbîler vardı. Meselâ görmeye sorunu olan İtbân b. Mâlik yağmur yağdığı ve hava karardığında mescide gelemediğinden dertlenince, Hz. Peygamber (s.a.v.) evine kadar gitmişti. İtbân'ın evinde bereket olması için namaz kılmış, o da Allah Rasûlü'nün namaz kıldığı yeri namazgâh edinmişti. Kezâ Ka'b b. Mâlik gözlerini kaybedince oğlu Abdurrahman babasına refâkat etmeye ve onu mescide



götürmeye başlamıştı. Mekke fethedildiğinde de Hz. Ebû Bekir yaşlı ve âmâ olan babasını sırtına yüklenip Hz. Peygamber (s.a.v.)'e getirmişti. Allah Rasûlü de ona, *"İhtiyarcağızı evde koysaydın da biz yanına gitseydik ya."* buyurmuştu. Bunlardan başka Hz. Peygamber (s.a.v.)'in ashâbı içinde doğuştan âmâ olan veya sonradan gözlerini kaybeden onlarca insan vardı. Berâ b. Âzib, Hassân b. Sâbit, Sa'd b. Ebî Vakkâs, Câbir b. Abdullah gibi meşhur sahâbîler böyledir.

Sahâbeden topal insanlar da vardı. Mücâlid b. Mes'ûd gibi. Kezâ bu durumda olan Amr b. Cemûh bir gün Hz. Peygamber (s.a.v.)'in yanına gelerek, *"Yâ Rasûlallah! Ne dersin, eğer ben şehid oluncaya kadar Allah yolunda savaşsam, cennette bu topal ayağım düzelmiş bir şekilde yürüyebilecek miyim?"* diye sorar. Hz. Peygamber (s.a.v.), *"Evet."* buyurur. Bunun üzerine Amr, kardeşinin oğlu ve hizmetçileri Uhud Savaşında birlikte savaşır. Savaş esnasında onu gören Hz. Peygamber (s.a.v.), *"Ben sanki seni cennette bu ayağın iyileşmiş bir vaziyette yürürken görüyor gibiyim."* buyurur. Üçü de o savaşta şehid olur ve Hz. Peygamber (s.a.v.)'in emriyle aynı kabre konurlar.

Türkiye'deki Rakamlar

Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün Mart 2014 tarihli istatistikî bilgilerine göre, Türkiye'de Ulusal Engelliler Veritabanı'na kayıtlı, adresi, engel grubu ve engelli sağlık kurulu rapor bilgileri bilinen toplam 1.778.228 engelli vardır. Bunların dağılımı şöyledir: Süreçen hastalıklar: 949.105. Zihinsel: 547.455. Ortopedik: 390.528. Ruhsal ve duygusal: 205.963. Görme: 259.889. İşitme: 189.726. Dil ve konuşma: 46.494. Bunların 1.018.181 tanesi erkek, 760.047 tanesi de kadındır. Bu istatistikler sonraki yıllarda benzer şekildedir.

Engelli Kardeşlerimize Düşen Görevler

a) Tedavi Olmak:

Engel bazen doğuştan olur, bazen de hastalık veya kazâ sebebiyle insanı yakalar. Her durumda, tedavi açısından üzerimize düşen sorumluluğu yerine getirmek durumundayız. Bunun yanında, bazı organların kaybedilmesine sebep olabilecek hastalıklara karşı sıhhatimize dikkat etmek, tedbir almak zorundayız.

Allah Rasûlü'ne gelen bir sahâbî, *"Ey Allah'ın elçisi tedavi olalım mı?"* diye sorar. Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurur: *"Tedavi olun. Zira yüce Allah yarattığı her bir hastalığın şifâsını da yaratmıştır. Ancak yaşlılık bunun dışındadır."* Allah Rasûlü'nün kendisi de sahâbîlerine pek çok kez tedavi olmalarını tavsiye etmiş, o bölgede tecrübe edilmiş tedavi yollarını önermiş, vefât ettiği hastalığında ateşler içinde kalması sebebiyle doktorlar çağırılmış ve tedavi edilmeye çalışılmıştır.

b) Allah'tan Şifâ Dilemek:

Sebepler dairesinde hastalığı yaratan rabbimizdir. Yine sebepler dairesinde veya bir sebep olmaksızın onu iyileştirebilecek olan da Rabb'imizdir. Çünkü bütün kudret ondadır. Âyette geçtiği üzere, *"Hastalandığımda o bana şifâ verir."*

Bu çerçevede duâ hem Rabb'in katına el açmaktır, hem de âlemlerin sahibine sığınarak rahatlamaktır. Çünkü bizim ondan başka sığınacak kapımız yoktur. Tüm dertlerimiz ile şifâlarını bilen O'dur, bir lahza da iyileştirme kudreti ondadır.

Esasında hastalık anında şifâ isteneceği gibi sağlıklı iken de Allah'ı unutmamak ve ondan her zaman âfiyet dilemek gerekir; ayrıca sağlığı korumanın gereklerini yerine getirmek lâzım. Müslümana yakışan budur. Allah Rasûlü bu hususta şöyle buyurmaktadır: *"Allah'tan af ve sağlık dileyin. Çünkü bir kimseye imandan sonra, sağlıktan daha hayırlı bir şey verilmemiştir."* Allahu Teâlâ da başına sıkıntı geldiği zaman Allah'ı anan, ancak musîbet geçtikten sonra kaldığı yerden yanlışlara devam edenleri kınamaktadır.

c) Sabırlı Olmak:

Tedavisi imkân dâhilinde olmayan veya henüz tedavi yöntemi geliştirilmemiş olan bir hastalık veya engel durumunda, insana düşen ilk görev Allah'a isyan etmemektir. Karşılaştığı durumun suçunu Allah'a yıkmamaktır. Çünkü böylesi bir yaklaşım herhangi bir durumu değiştirmez, sadece insanın moral dünyasını daha fazla yıkar; kulun kendi kendisini yemesini, hayatına küsmesini ve toplumdan uzaklaşıp üzüntüler içinde kalmasını doğurur; sığınacak yeri kalmaz ve büyük bir günaha düşer. Bu sürecin sonu, Allah muhâfaza, çok kötü bir şekilde bitebilir. Bu yüzden de 70-80 yıllık dünya hayatı için ebedî hayatı fedâ etmek doğru olmaz.

Unutmamak gerekir ki, ne kadar tedbir alınırsa alınsın, bazen işler insanın istediği gibi gitmez. İlâhî irâde kulun bu şekilde sinanmasını uygun bulmuş olabilir. Diğer kullar da onun vesilesiyle imtihana tâbi tutulabilir. Dolayısıyla hâlîne isyan etmeyen kul, bu tavrının karşılığını büyük mükâfat olarak Allah katında bulacaktır.

Allahu Teâlâ muttakî ve sâdık kulların; sıkıntı, hastalık ve savaş zamanında sabredenler olduğunu belirtmektedir. Bunun yanında,

"Sabredenleri müjdele. Onlar; başlarına bir musîbet gelince, 'Biz şüphesiz Allah'a âidiz ve şüphesiz ona döneceğiz.' derler." buyurmaktadır. Böylece mü'minin başına bir sıkıntı veya hastalık geldiğinde, nasıl bir tavır takınması gerektiğini göstermiş olmaktadır. Bunun yanında iki gözünü kaybeden kimse hakkında bir kudsî hadise göre Hz. Allah şöyle buyurmaktadır: *"Ben kulumu iki sevgilisiyle imtihan ettiğimde sabrederse, iki gözüne karşılık olarak ona cenneti veririm."*

Siyah bir kadın Hz. Peygamber (s.a.v.)'e gelir ve "Sara hastalığım tutuyor ve üstüm başım açılıyor. İyileşmem için Allah'a duâ edin." der. Hz. Peygamber (s.a.v.) ona şöyle buyurur: *"İstersen sabreder, cennetlik olursun; istersen sana şifâ vermesi için Allah'a duâ ederim."* Bunun üzerine kadın, "O hâlde hastalığıma sabredeceğim. Ancak üstüm başım açılıyor. Böyle olmaması için duâ buyurunuz." der. Hz. Peygamber (s.a.v.) de ona duâ eder. Rivâyetten anlaşıldığı kadarıyla, Hz. Peygamber (s.a.v.) tedavisi olmayan hastalığı sebebiyle kadına sabretmesini tavsiye etmiş, Allah'ın onu mükâfatlandıracağını ifade etmiştir. Mü'mine düşen de budur.

d) Sıkıntılar Âhiret Sermâyesi Olacaktır:

Mü'minin bütün hayatı imtihandır. Bu sebeple yaptığı her iyilik yanında, isyan etmeden katlandığı her zorluk onun âhiret sermayesinin artmasına sebep olur. Hz. Peygamber (s.a.v.) bu hususta ne güzel buyurmuştur:

"Mü'min kişiye bir ağrı, bir yorgunluk, bir hastalık, bir üzüntü, hatta küçük bir tasa hâlî isâbet edecek olsa, bunlar mü'minin bir bölüm günahlarına kefarettir olur." "Kul, Allah'ın kendisi için takdir ettiği dereceye ameli ile ulaşamazsa, Allah onun canına, malına veya çocuğuna bir musîbet verir, sonra ona sabretme gücü ihsan eder ve böylece onu kendisi için takdir ettiği mertebeye ulaştırır."

Nitekim kutlu elçisinin kendisi de Tâif'te taşlanmış, ayakları kan içinde kalmış; Uhud Savaşında dişi kırılmış, yüzü yaralanmıştır. Vefât ettiği hastalığında öyle ateşlere yakalanmıştır ki,

Hız. Âişe annemiz şunu demiştir: "Rasûlullah'tan daha şiddetli acı çeken birisini görmedim." Lâkin o, hiçbir şekilde hâline isyan etmemiştir.

Engelli Olmayanların Görevleri

Bedenlerinde engel olmayanlara düşen öncelikli sorumluluk, kendileri gibi olmayan kardeşlerini tahkir etmemeleri, onlarla ilişkilerinde acıyan bir insan tutumu takınmamalarıdır. Bundan da öte, işveren durumunda olanların bu kardeşlerimize -devlet mecbur tutmasa bile- iş vermeleri güzel olur. Bu da ibâdetin bir parçasıdır.

Hız. Peygamber (s.a.v.), total olmasına rağmen Muâz b. Cebel'i Yemen'e vali olarak görevlendirmişti. Hatta Muâz oraya gittiğinde namaz öncesinde Müslümanlara, "Ben ne yapıyorsam siz de aynısını yapın." talimatını vermişti. Ayağının birini ileri çıkardığı için, bunu gören bütün cemâat da aynen öyle yapmıştı. Durumu namazdan sonra fark edince, kendisinin total olduğu için böyle yaptığını, onların bu şekilde yapmamalarını tembihlemişti.

Bunun yanında Allah'ın elçisi, Medine'den ayrıldığı on üç seferinde yerine âmâ olan Abdullah ibnu Umme Mektûm'u bırakmış, o da namazları kıldırmıştı. O aynı zamanda Hız. Peygamber (s.a.v.)'in Medine'deki müezzinlerinden biriydi.

Engelli olan kardeşlerimize karşı toplum olarak en büyük görevlerimizden birisi de rastladığımız yerlerde onlara yardımcı olmaktır. Bu o kadar önemlidir ki, Hız. Allah, bu konuda belki de minicik bir kusur sayılabilecek hatasından dolayı Hız. Peygamber (s.a.v.)'i eleştirmiştir. Şüphesiz bunda bizim için büyük hikmetler vardır. Olay şudur:

Allah Rasûlü Mekke'nin ileri gelenlerine İslâm'ı anlatırken yanına sözünü ettiğimiz âmâ müezzini Abdullah ibnu Umme Mektûm gelir ve kendisine bir âyeti okumasını ister. Hız. Peygamber (s.a.v.) de, "Şimdi zamanı değil." anlamında müşrikleri İslâm'a kazanma isteğiyle

yüzünü ekşitir ve yanındakilerle konuşmasını sürdürür. Ancak Hız. Peygamber (s.a.v.) daha oturduğu meclisten kalkmadan âyetler iner: "Kendisine o âmâ geldi diye peygamber yüzünü ekşitti ve öteye döndü, yüz çevirdi..." Bunun üzerine Hız. Peygamber (s.a.v.) Abdullah ile ilgilenir, ikram eder ve ihtiyacı olup olmadığını sorar.

Allah Rasûlü'nün hayatına baktığımızda, engelli kardeşlerimize yardımcı olmayı tavsiye ettiğini görürüz. Peygamber (s.a.v.)'i örnek alanlara ne mutlu:

Kutlu elçi sahâbîlerine "her gün" sadaka vermelerini tavsiye eder. Ebû Zer, her gün bunu yapabilecek imkânları olmadığını söyler. Bunun üzerine Hız. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurur: "Sadakanın birçok çeşidi vardır: 'Allahu ekber, subhânellah, lâ ilâhe illellah' demen, iyiliği emredip kötülükten men etmen, insanların yolundan diken, taş ve kemik (gibi zarar veren şeyleri) kaldırman, âmâ olana rehberlik etmen, sağır ve dilsizle anlayacağı şekilde anlatman, ihtiyacı olanın hâcetini tedârik etmesi için bildiğin yeri işaret etmen, derman arayan dertliye yardım için koşturman, koluna girerek güçsüz yardımçı olman kendin için yapabileceğin sadaka çeşitlerindedir."

Ellerimiz Duâda

Günümüzde tedavisi mümkün olmayan engel veya hastalık gibi büyük bir sınava tâbi tutulan kullara Rabb'imiz sabırlar ihsan etsin. Onlarla ilgilenen ve hizmetlerini gören yakınlarını da cennet ile mükâfatlandırın. Hepimize her hâlükârda şükretmeyi nasip etsin.

Dipnot

* Prof. Dr. Enbiya YILDIRIM, Ankara Üniversitesi

Yazının geniş dipnotlarını web sitemizin makaleler bölümünde bulabilirsiniz..

Deli Gönül

Saçlarına aklar doldu
Boyuyorsun deli gönül
Gün ağardı sabah oldu
Uyuyorsun deli gönül

Gerçeğe kör olmuş gözün
Çizgilerle dolmuş yüzün
Kısa ömrü uzun uzun
Sayıyorsun deli gönül

Şakiler keser yolunu
Mihrican vurur gülünü
Fânî dünyaya belini
Dayıyorsun deli gönül

Kalırsın ayaktan dizden
Fer çekilir iki gözden
Rabb'ine verdiği sözden
Cayıyorsun deli gönül

Yaratandan gelir çağrı
Toprak bekler açık bağı
Ayağın mezara doğru
Kayıyorsun deli gönül

Bağlama özünü hiçe
Hazır ol gidecek göçe
Hilkatî'yi içten içe
Oyuyorsun deli gönül

Ramazan PAMUK





Tarihî ve Kültürel Yapısıyla Beşiktaşlı Yahyâ Efendi Külliyesi



“Naklî, aklî ilimlerde ve havas ilimlerinde hâkimiyeti bilinen Yahyâ Efendi'nin Boğaz etrafında mukim olan önemli kişilerin İslâm'a teveccüh etmesindeki, bu güzel mekânın İslâmlaşmasındaki rolü fevkalâde büyüktür.”



İstanbul'un mâneviyat güneşlerinden biri olan Yahyâ Efendi, 900/1495 yılında Trabzon'da doğmuştur. Şemi Ömer Efendi ile Affife Hatun'un biricik evlâdıdır.

Yahyâ Efendi'nin babası Şemi Ömer Efendi'nin Amasyalı olduğu söylenir. O, Trabzon'da kadılık görevini ifa ederken, Yavuz Sultan Selim de Trabzon'da şehzâde olarak bulunuyordu. Bu iki kıymetli şahsiyetin aralarında büyük bir dostluk ve muhabbet söz konusuydu. Bu iki değerli insanın yakın zamanlarda doğan oğulları Yahyâ Efendi ile Kanûnî Sultan Süleyman arasında da büyük bir samimiyet vardı. Şehzâde Süleyman'ın annesinin sütü oğlunu beslemeye yetmeyince Yahyâ Efendi'nin annesi Affife Hanım, küçük Süleyman'ın sütannesini olmuştur. Böylelikle Kanûnî Sultan Süleyman ile Yahyâ Efendi sütkardeşi olmuşlardır.

Her yönüyle Hak ve hakikat dostu olan Yahyâ Efendi, çocukluk dönemini şehzâdeler şehri Trabzon'da geçirmiş, ilk eğitimini Trabzon Medresesinde ikmal etmiştir. Yavuz Sultan Selim'in Trabzon valiliği sonrasında tahta çıkışı üzerine Şehzâde Süleyman'la birlikte İstanbul'a gitmiştir.

Yahyâ Efendi, eğitiminin kalan kısmını İstanbul'da devam ettirmiştir. Burada Zenbilli Ali Efendi'nin talebesi olmuştur. Hocasının ölümü üzerine sırasıyla Canbaz Mustafa Medresesi'nde, Hacıhasanzâde Medresesinde, Efdaliye Medresesi'nde, Gebze'deki Çoban Mustafa Paşa Medresesi'nde, Üsküdar'daki Mihri mah Sultan Medresesi'nde ve Sahn-ı Semân Medresesi'nde müderris olarak önemli vazifelerde bulunmuştur.

Osmanlı tarihinin kapkara ve kapkaranlık bir eylemi olarak hafızalara kazınan Şehzâde Mustafa'nın öldürülmesi hadisesinden sonra Şehzâde Mustafa'nın saraydan çıkarılan annesi Mâhidevran Sultan'ın yeniden saraya alınması için Kanûnî'ye yazdığı bir mektup yüzünden Kanûnî Sultan Süleyman'la arasının açıldığı, akabinde de müderrislik görevinden uzaklaştı-

“Döneminin önde gelen âlimlerinden ve mutasavvıflarından biri olan ve ömrü marifetullah peşinde koşmakla geçen Yahyâ Efendi, İstanbul'un en güzide mekânı olan Boğaziçi'nin mânevî bir bekçisidir.”



Foto: Cemil Şahin

rıldığı söylenir. Fakat daha sonra araları düzelmiş, hatta birbiriyle hediyeleşmişlerdir.

Osmanlı'nın 10. padişahı olan ve tahtta 46 sene gibi uzun bir zaman kalan Kanûnî Sultan Süleyman, sütkardeşi olan Beşiktaşlı Yahyâ Efendi'ye “Ağabey” diye hitap eder, birçok meselede görüş ve düşüncelerine başvurur, onunla istişare ederdi. Bu da gösteriyor ki Kanûnî'nin almış olduğu birçok siyasî kararda Yahyâ Efendi'nin dolaylı da olsa bir tesiri söz konusudur. Yahyâ Efendi, sonraki dönemde başa gelen önemli şahsiyetlere de etki etmiştir.

Ehl-i Tarîkat Olan Yahyâ Efendi'nin “Üveysî” Olduğu Bilinmektedir

Ehl-i tarîkat olan Yahyâ Efendi'nin “Üveysî” olduğu bilinmektedir. Konuyla ilgili bu bilginin dışında ayrıntılı bir malûmat yoktur. Üveysîlik bir kimsenin zâhiren görmediği kişi ya da kişi-



lerden mânevî eğitim alması ve bu yolla meydana gelen tarikat anlamında tasavvuf terimidir. "Tasavvufta, Hz. Peygamber (s.a.v.) zamanında Yemen'de yaşayıp Müslüman olan, ancak kendisiyle bizzat görüşemeyen Üveys Karanî/Veyssel Karanî'nin rüya veya diğer mânevî yollarla Hz. Peygamber (s.a.v.) tarafından irşad edildiği kabul edilir. Bu tür kişilere "Üveysî", bu metoda da "Üveysîlik" denir.

Yahyâ Efendi, Kanûnî Sultan Süleyman'ın yeğeni Şerife Hatun ile evliydi. Şeyh İbrahim ve Şeyh Ali adlarında iki oğlu vardı. Annesi, eşi ve oğulları aynı türbede medfûndur.

İstanbul evliyalarından biri olan Beşiktaşlı Yahyâ Efendi, İstanbullu denizcilerin inanışlarına göre Boğaz'ın dört mânevî bekçisinden biri olarak kabul edilirdi. Öbürleri Aziz Mahmud Hüdâyî, Yuşa Peygamber ve Telli Baba'dır. Gemiciler sefere çıkmadan evvel Yahyâ Efendi'yi ziyâret ederek ondan kendilerine duâ etmesini talep ederlerdi.

Yahyâ Efendi, Aynı Zamanda Müstakil Bir Dîvânı Olan Bir Şairdir

İstanbul'un kolektif hafızasında kendisine müstesna bir yer bulan Beşiktaşlı Yahyâ Efendi, aynı zamanda müstakil bir dîvânı olan bir şairdir. "Müderris" mahlâsıyla didaktik şiirler yazmıştır. Şiirlerinde, insanlar için gerçekte bir gurbet olan dünya hayatını ve bu hayatta imtihana tâbî tutulan insanı (kendisini) sorgulamıştır. Hayata dair nasihatlerde (tavsiyelerde) bulunmuştur. Yazdıklarına baktığımızda dîvân edebiyatı şiir ölçüsü olan aruza hâkim olduğu görülür. Şiirlerinde zamanın modasına uyarak sıkça Arapça ve Farsça kelimeler kullanmıştır. Mutasavvıf bir şahsiyet olan Yahyâ Efendi'nin şiirlerini içeren Dîvân'ının bilinen tek nüshası Millî Kütüphane'de bulunmaktadır. Aşağıdaki gazeli, şiirlerine örnek olarak verebiliriz: "Âlim olanlar bilürler kimyâ/Anı âlem bilmeyicek kim yâ// Nidiğün bilmek dilersen anı sen/Hâlis ol fi'linde eyleme riyâ//Bu mükedder nefesine nûr-ı Hudâ/Tarholıcak Şems olur bulur ziyâ//Nura döner nâr



Ölüm burada, hemen iki üç basamak merdiven ve bir iki setle çıkıliveren bu bahçede hayatla o kadar kardeşdir ki bir nevi erme yolu yahut aşk bahçesi sanılabilir.”

Yahyâ Efendi Türbesi, Ölülerle Dirilerin Aynı Potada Eridiği Bir Tefekkür Bahçesidir

Külliyе'nin önemli bir parçası olan Yahyâ Efendi Türbesi, ölülerle dirilerin aynı potada eridiği bir tefekkür bahçesidir. Türbenin de yer aldığı kabristanda iki binin üzerinde mezar taşı vardır. Yahyâ Efendi Türbesi 1812'de II. Mahmud tarafından tamir edilirken yeni derviş hücreleri eklenerek tekke büyütülmüş, bu sırada Yahyâ Efendi'nin evinden bozma ilk tekkenin yanında müstakil bir zâviye teşekkül etmiştir. Abdülmecid döneminde de tekkenin onarıldığı bilinmektedir. Yahyâ Efendi Tekkesi'nin bugünkü şekli, 1873'te Abdülaziz'in annesi Pertevniyal Valide Sultan'ın büyük onarımı sonucunda ortaya çıkmış, tekke II. Abdülhamid döneminde de çeşitli

onarımlar geçirmiştir. Tekke mensuplarından Hacı Mahmud Efendi 1901'de tekkenin cümle kapısına bitişik bir kütüphane inşâ ettirmiş, 1903'te tekkeye çıkan yokuş üzerinde Yahyâ Efendi'nin 945/1538'de yaptırdığı çeşmeyi yenilemiştir. Aynı dönemde hazîrenin kuzey kesimine birçok hânedan mensubunun gömülü olduğu, Şehzâdeler Türbesi diye adlandırılan bina inşâ edilmiştir. Tekkelerin 1925'te kapatılmasından sonra tekkenin cami-tevhidhânesi cami olarak kullanılmıştır.

Mehmed Dâî'nin Telif Ettiği Menkabet-i Yahyâ Eseri Üzerine Düşünceler

Beşiktaşlı Yahyâ Efendi önemli bir mânevî şahsiyet ve büyük bir mutasavvıftır. Değişik zamanlarda ve değişik kişilerce onun birçok kerametinden bahsedilmiştir. Bu kerametler bir araya getirilerek menkıbe şeklinde bugüne dek anlatılagelmiştir. Mehmed Dâî'nin telif ettiği Menkabet-i Yahyâ, Yahyâ Efendi'nin men-



kıbelerini anlatan ilk eser olarak kabul edilir. Bu eser, Yahyâ Efendi'nin ölümünden bir asır sonra (1062/1651-52 yılında) Beşiktaş'ta yaşayan Mehmed Dâî tarafından yazılmaya başlanmıştır. Menkabet-i Yahyâ, 1686 beyitten oluşan manzûm bir eserdir. Kitap aruz vezniyle yazılmıştır. Eser içerisinde Yahyâ Efendi'nin Dîvân'ında yer alan gazeller, beyitler, nazımlar ve bir de mesnevî bulunmaktadır. Eserin başında tevhid, na't ve medhiyeler yer alır. Mehmed Dâî, eseri yazma gerekçesini "Sebeb-i Nazm" başlığı altında dile getirir. Bu bölümde Beşiktaş'a ilk olarak dedesinin babasının geldiğini, dedesi başta olmak üzere anne ve babasının da şeyhe intisap ettiklerini belirtir. Dedesinin, Yahyâ Efendi'nin kerametlerine şahit olduğunu dile getirir. Bu bölümün sonunda ulemanın faziletlerinden ve âlimlerin nasıl olması gerektiğinden bahseder. Devamında Yahyâ Efendi'nin doğumu ve Şehzâde Süleyman ile sütkardeşlik ilişkileri üzerinde durur. Yahyâ Efendi'nin menkıbelerine

yer verilen eserde yer yer padişahlarla ve devlet ricaliyle olan münasebetleri anlatılır. Yahyâ Efendi'nin menkıbelerine dair bu eseri; sevdiği, örnek aldığı bir âlim ve mutasavvıfın hayatını kalıcı kılma amacıyla yazdığını belirtir.

Döneminin önde gelen âlimlerinden ve mutasavvıflarından biri olan ve ömrü marifetullah peşinde koşmakla geçen Yahyâ Efendi, İstanbul'un en güzide mekânı olan Boğaziçi'nin mânevî bir bekçisidir. Naklî, aklî ilimlerde ve havas ilimlerinde hâkimiyeti bilinen Yahyâ Efendi'nin Boğaz etrafında mukim olan önemli kişilerin İslâm'a teveccüh etmesindeki, bu güzel mekânın İslâmlaşmasındaki rolü fevkalâde büyüktür. O, bu sıra dışı çevrede yaşayan birçok önemli kişinin hayatına dokunarak ömürlerine istikamet çizmiştir. Onları hayatın nefsanî bataklıklarından kurtararak mânevî gül bahçelerine yöneltmiştir. Yahyâ Efendi, ölümünden sonra da büyük bir saygı ve hürmetle yâd edilmiştir.



İlk Türk Matematikçi Mehmet Nadir



“Mehmet Nadir’in Osmanlı bilim dünyasındaki en dikkat çekici özelliği teorik matematik sahasında uluslararası matematik dergilerinde makaleleri neşredilen ilk Türk matematikçisi olmasıdır. L’Intermédiaire des Mathématiciens isimli Fransız dergisinde yazıları yayımlanmıştır.”

Mehmet Nadir, Sakızlı fakir bir ailenin çocuğu olarak 1856 yılında hayata ilk adımını atmıştır. Adaya uğrayan İstanbullu bir kaptan tarafından evlat edinilerek Dersaâdet'e getirilmiştir. Doğduğu yerden İstanbul'a nasıl geldiğini ve hayatının nasıl değiştiğini, Prof. Erdal İnönü şöyle anlatmıştır: "Çocukluk yaşlarında zekiliği, canlılığı ile adaya gelen bir kaptanın dikkatini çekmiştir. Kaptan, bu çocuğun iyi yetişmesi ve güzel bir eğitimden geçmesi amacıyla onu alıp İstanbul'a getirmiştir. Büyüdüğünde, bu kaptanın kızı Ayşe Hanım'la evlenmiştir."

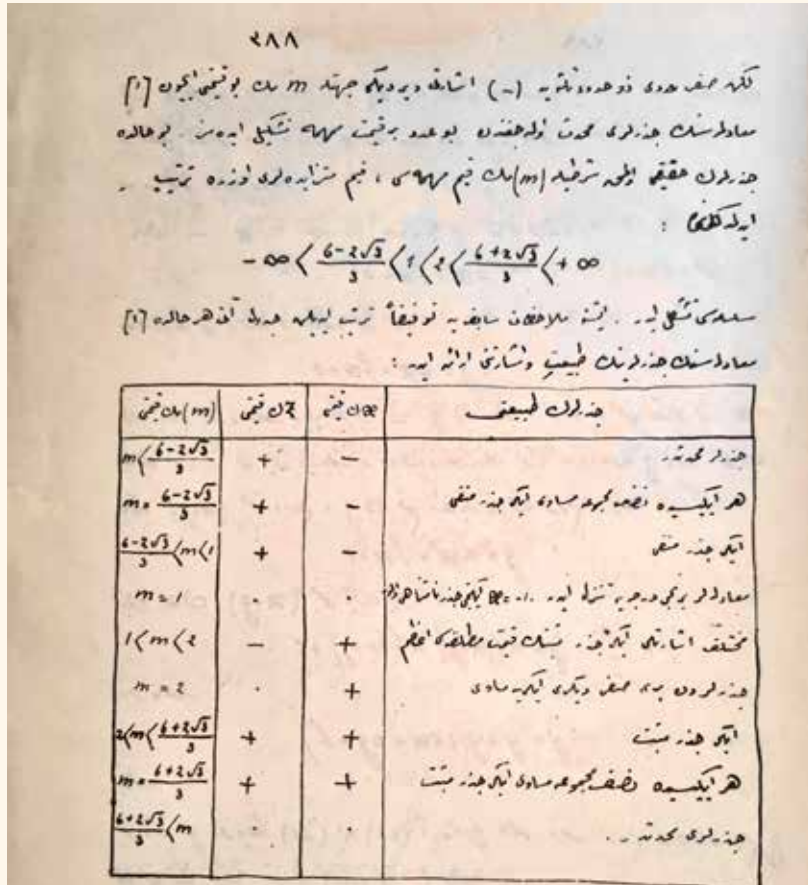
Ortaöğrenimini Bursa Askerî İdadi'sinde (Lisesi'nde) ve İstanbul Kuleli Askerî Lisesi'nde tamamlamıştır. Ardından önce Harp Okulu'na, bilâhare üstün başarıları dolayısıyla Heybeliada'daki Mekteb-i Bahriye'ye (Deniz Harp Okulu'na) geçmiştir. Bu okuldan, erkân-ı harbiye mülâzımı (teğmen) rütbesiyle mezun olmuştur.

Mezuniyetinin ardından üç ay bir gemide mühendis olarak çalıştıktan sonra Dîvân-hâne-i Bahriye Meclisi Başkanlığı'nın kâtiplik kadrosuna atanmıştır. 1878'de Bahriye Nezâreti tarafından Mekteb-i Bahriye'ye tayin edilmiş ve matematik hocası Eşref Bey'in yardımcısı mevkiinde vazifeye başlamıştır.

Aynı yıl Dârü's-Şafaka'da hesap, cebir ve geometri dersleri de okutmuştur. Dârü's-Şafaka'daki parlak öğrencilerinden biri de, geleceğin ünlü matematikçilerinden Salih Zeki'dir. Ona verdiği değeri şu iltifat yüklü sözlerle dile getirmiştir: "Ben şimdi çıkıp gidecek ve bir daha bu mektebe ayak basmayacaktım. Lâkin bu tabî istidadın, beni bu fikrimden vazgeçirdi. Seni, pekiyi bir matematikçi yetiştirip, en güzel eserlerim arasına dâhil edeceğim."

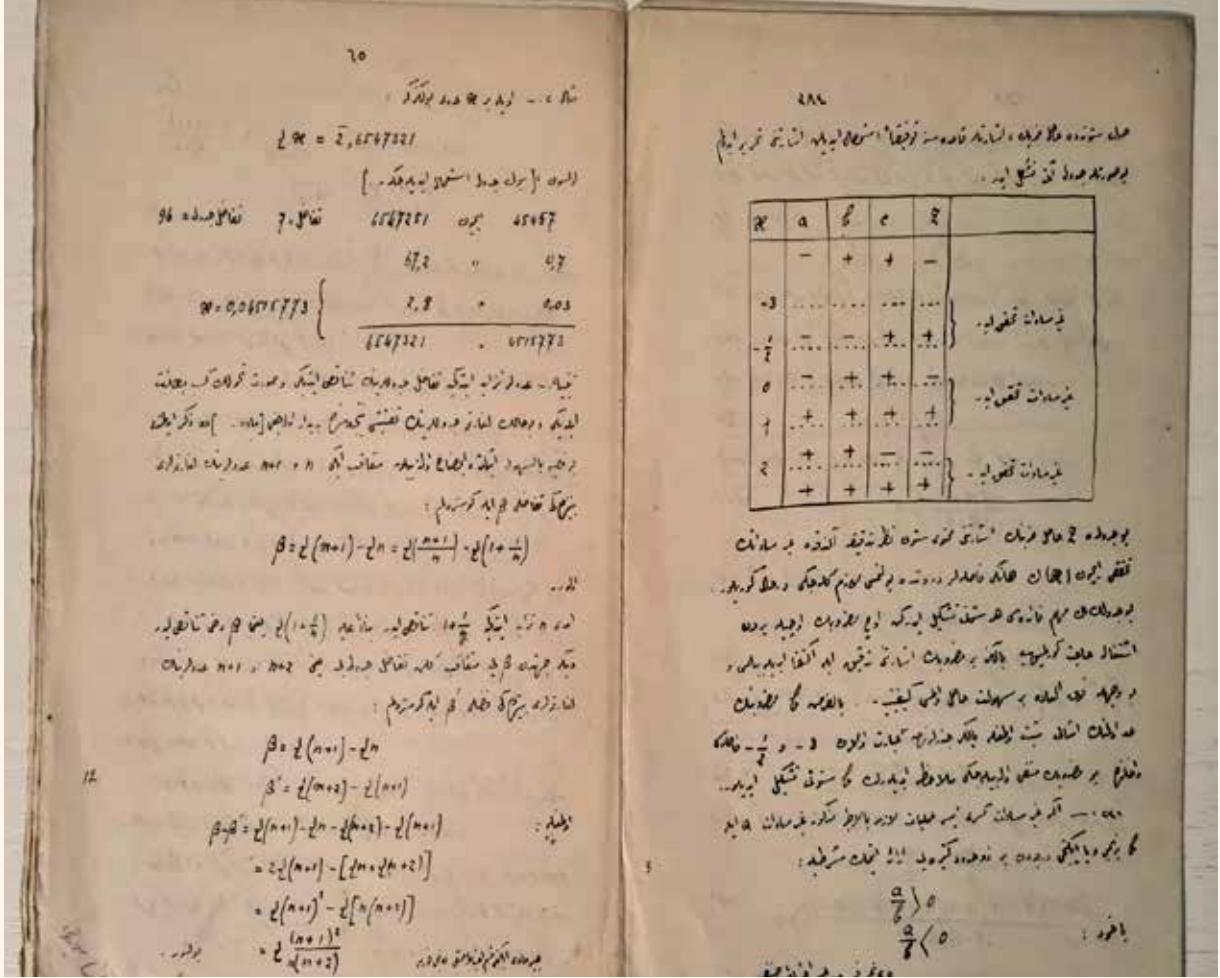
1879-1880 yıllarını yurt dışında geçirmiş, Londra'da matematik kurslarına katılmıştır. Lâkin dönüşünde izinsiz çıktığı gerekçesiyle hem memuriyetten uzaklaştırılmış hem de bir yıl hapis cezasına çarptırılmıştır. Zira o zamanlar memurların izinsiz yurtdışına çıkmaları yasaktı. Bu olaydan ötürü devlet kurumlarında iş bulma imkânı ortadan kalkan ve "sakıncalı" görülen Mehmet

"Mehmet Nadir'in Sayılar Teorisi'ne ilişkin incelemeleri, çağdaşı olan Osmanlı matematikçilerinin çok ötesindedir. Osmanlı'da Mustafa Salim ile kısmen temeli atılan Sayılar Teorisi'nin terminolojisi, Mehmet Nadir ile tamamlanmıştır."



Nadir, hayatının bundan sonraki aralığında daha çok özel sektörde çalışmaya başlamıştır.

Hapishaneden çıkınca, eğitimle ilgili düşüncelerini uygulamak amacıyla Abdi Kâmil'le beraber 1882'de Şemsü'l-maârif Mektebi'ni kurmuştur. Burada, talebeleri sıralara oturtmak, sınıf çarpım tablosu ve harita asmak gibi yenilikler denemiştir. 1884'te ise, Osmanlı'nın ve İstanbul'un ilk özel lisesi olan Numûne-i Terakki'yi (İstanbul Sultanisi'nin/Lisesi'nin temeli) açmıştır. Bu yıllar



da Tercüman-ı Hakikat gazetesine yazdığı yazılarda, eğitim kuramları ve yöntemleri üzerine fikirler ve teklifler ortaya koymuştur.

Bundan sonraki süreçte, İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin ileri gelenleriyle irtibat hâlinde olmasından, daha mühimi Sultan II. Abdülhamid'e karşı tertiplenen ve kendi mektebindeki bazı muallimlerin de içinde bulunduğu bir darbe hazırlığından haberdar olmasından dolayı sorgulanmış ve saray tarafından sürgün sayılabilecek şu görevlere tayin edilmiştir: 1896'da 9000 kuruş maaşla Topخانه'deki Aşiret Mektebi müdürlüğü; 1902'de 5000 kuruş maaşla Kastamonu İli Maarif Müdürlüğü; 1903'te aynı maaşla Halep Maarif Müdürlüğü.

1912'de Darüşşafaka'da müdür olan eski talebesi Fuat Şemsi, hocasına Yüksek Hesap dersleri vermiştir. 1915'te Maarif Nâzırı Şükrü Bey'in girişimiyle İnas Darülfünunu'nda (Kızlar Üniversitesi) Yüksek Hesap dersi hocalığına atanmıştır. Son ola-

rak 1919'da talebesi Salih Zeki'nin Darülfünun'da kurduğu Nazariyye-i A'dâd (Sayılar Teorisi) Kürsüsü'nün başına getirilmiştir. Hayatının sonuna kadar da bu vazifesine devam etmiştir. Matematik tarihçileri, bu görevin onun gerçek yeteneklerine en uygun görev olduğu hususunda hemfikirdir.

Mehmet Nadir'in Osmanlı bilim dünyasındaki en dikkat çekici özelliklerinden biri de şudur: Teorik Matematik sahasında uluslararası matematik dergilerinde makaleleri neşredilen ilk Türk matematikçisidir. L'Intermédiaire des Mathématiciens isimli Fransız dergisinde yazıları yayımlanmıştır.

Ayrıca, Chicago Üniversitesi matematik profesörlerinden Leonard Eugene Dickson, Sayılar Teorisinin Tarihi adlı üç ciltlik eserinin, Diophantos denklemlerinin yer aldığı ikinci cildinde Mehmet Nadir'e atıfta bulunmuştur. Mehmet Nadir'in matematikle ilgili kaleme aldığı eserler ve yaptığı çalışmalar ana hatlarıyla şöyledir:

Hesâb-ı Nazarî: Zikri geçen Fransız dergisinde ve Darülfünun Fen Fakültesi Mecmuasında yayımlanan makalelerinden oluşan, en önemli eseridir. 333 sayfadan ibaret olan ve 1926'da neşredilen kitap, Osmanlı'da gerçek anlamda "ilk müstakil Sayılar Teorisi kitabı" olarak kabul edilmektedir. Osmanlı'da, Sayılar Teorisi alanında bir örneği yoktur. O devirdeki sayılar teorisi kitaplarıyla aynı düzeydedir. Günümüzde bile Sayılar Teorisine Giriş derslerinde kullanılabilecek kapsamdadır.

Eserde, asal sayılar, üçgensel sayılar, mükemmel sayılar, dost sayılar, mukayeseler (kongrüanslar), sürekli kesirler, çok bilinmeyenli mukayeseler, Euler fonksiyonu, Fermat ve Euler Teoremi, kompleks (sanal) sayılar, Pell denklemi, Diophantos denklemleri, taban aritmetiği, kök hesabı, yaklaşık değer hesabı gibi sayılar teorisinin temel kavramlarına yer verilmiştir.

Bunun yanında kitapta, bölünebilirlik konusunda yeni bir algoritma geliştirilmiştir: "Tamam-ı Adedî" usulünün bölme işlemine uygulanması ilk defa Mehmet Nadir tarafından gerçekleştirilmiştir. "Kabiliyyet-i Taksîm Hakkında Kaide-i Umûmî" başlığı ile duyurduğu, kendi bulduğu bölünebilme kuralı ise, alana katkılarının en çok bilinenidir. Bu kural, herhangi bir sayı ile yapılan bölmede kalanın bulunması algoritmasıdır. Nadir'in alanla alakalı bir başka katkısı da, "Diophant" denklemlerinin çözümünü araştıran A. Boutin'in, L'Intermédiaire des Mathématiciens dergisine 1897'de gönderdiği ve 11 yıl boyunca çözümsüz kalan sorusuna getirdiği çözümdür. Derginin 10. nüshasında Mehmet Nadir imzasıyla yayımlanmıştır.

Nadir'in, matematikle ilgili ulusal ve uluslararası pek çok yayını bulunmaktadır ve bunların tamamı Sayılar Teorisi'yle ilgilidir. Darülfünun Fen Fakültesi Mecmuası'nda on iki makale ve kendisinin çıkardığı Türkiye'nin ilk öğrenci dergisi Numûne-i Terakki dergisinde de "Matematik Öğretmenlerine Kılavuz" başlığını taşıyan seri makalesi basılmıştır.

Darülfünun Fen Fakültesi Mecmuası'nda neşredilen makalelerinden iki tanesi oldukça orijinaldir. Biri, A. Boutin'in sorduğu kongrüans denklemine

1908 yılında getirdiği çözümü, diğeri ise bölünme işleminde kalanın bulunmasına dair yeni algoritmasını içermektedir. Mehmet Nadir, tanınmış Alman matematikçisi Felix Klein'e mektup yazarak, önerdiği algoritmanın bilinip bilinmediğini sormuş; cevap olarak "bu yöntem şimdiye kadar rastlanmadığı" belirtilmiş ve kendisi tebrik edilmiştir.

Sonuç itibarıyla Mehmet Nadir'in Sayılar Teorisi'ne ilişkin incelemeleri, çağdaşı olan Osmanlı matematikçilerinin çok ötesindedir. Osmanlı'da Mustafa Salim ile kısmen temeli atılan Sayılar Teorisi'nin terminolojisi, Mehmet Nadir ile tamamlanmıştır. Nadir, kendi döneminin Sayılar Teorisi bilgisine vâkıf, Batı'daki bilimsel araştırmalardan haberdar ve alana katkı sunabilecek düzeyde, ileri bir matematikçidir.

Vefat edeceği tarihe değin İstanbul Üniversitesi Sayılar Teorisi Kürsüsü profesörü olarak görev yapan Mehmet Nadir, 13 Aralık 1927'de İstanbul Bebek'teki evinde hayata gözlerini kapamıştır. Vefatından sonra yerine atanacak bir hoca bulunmadığından, Sayılar Teorisi Kürsüsü kapanmıştır.

Ölümünün ardından, dönemin matematik müallimlerinden Haydar Niyazi, İkdam gazetesinin 19 Aralık 1927 tarihli sayısında Mehmet Fatih takma ismiyle Mehmet Nadir hakkında şu sözleri sarf etmiştir: "Nadir, ismi gibi nadir bir insan idi. Fakat ne yazık ki, bildiklerini de kendisiyle birlikte ebediyete götürdü. Nadir Bey'in hayatı, maalesef yoksulluk içerisinde geçmiştir. Esasen bu da bizim memleketin bilginlerine karşı üzücü bir cilvesidir. Bilginlerimizin kadir ve kıymetini işte böyle ancak öldükten sonra takdir ederiz. Fakat heyhat!"

Hayat öyküsü ve yaptığı bilimsel çalışmalar, 1997 yılında Prof. Erdal İnönü tarafından "Mehmet Nadir: Bir Eğitim ve Bilim Öncüsü" adıyla kitaplaştırılmıştır.

Kaynakça:

Yazının geniş dipnotlarını web sitemizin makaleler bölümünde bulabilirsiniz.



Beşiktaşlı Yahyâ Efendi'den Menkîbeler



“Bir devlette zulüm yayılsa, haksızlık şâyi olsa, işitenler de ‘Neme lâzım!’ deyip uzaklaşsalar, sonra koyunları kurtlar değil de çobanlar yese, bilenler bunu söylemeyip sussa. Fakirlerin, muhtaçların, yoksulların, kimsesizlerin, fervadı göklere çıksa da bunu da taşlardan başkası işitmese, işte o zaman devletin sonu görünür.”

Hatt-ı Şerîf

Kanûnî Sultan Süleyman Han bir gün Yahyâ Efendi'ye hatt-ı şerîf gönderip şöyle dedi: "Birâderim Yahyâ Efendi! Şaşılacak şeydir ki, bizi terk ettin. Hayli zamandır görüşemedik. Buna sebep nedir? Eğer bizden size karşı bir kusur meydana geldi ise kerem edip af buyurunuz. Teşrif edip bizi sevindiriniz. Böylece kırık gönlümüz neşelensin." dedi. Hatt-ı şerîf, Yahyâ Efendi'ye ulaşınca, kâğıt ve kalem istedi ve Kanûnî'ye cevap yazıp onun görüşme isteğini kabûl etti. Dergâhına dâvet etti. Sohbetle bulundular.

Padişaha Ciddi Bir Uyarı/Âhireti Kurtarma Endişesi

Bir gün Yahyâ Efendi Hazretleri, Sahn-ı Semân Medresesi'ne gitmek için yola çıkmıştı. Yolda atının yularını bir papaz tuttu ve şöyle dedi: "Ey âlim zât! Ey Yahyâ Efendi! Size bir sualım var. Bu müşkül işi bana izah edin. Soracağım şeyin cevabı acaba dininizde var mıdır? Her sene yeni defter tutulmayıp, gidiyor. Ölen kalan kim bilinmeden ölmüş bir gayr-i müslimden devletçe haraç isteniyor? Bu nasıl iştir. Bu şekilde hareket dininizde var mıdır?" dedi. Yahyâ Efendi bunları duyunca; "Hayır. Dinimizde ölmüş bir gayr-i müslim vatandaştan haraç alınmaz. Sonra çok fakir kazandığıyla güç geçiren kimseden ve çok yaşlı olanlardan da haraç alınmaz. Bunlar affolunmuşlardır. Sultanımız ona muhtaç değildir." dedi. O zaman papaz şöyle dedi: "Efendi, şunu iyi bil ki, bizden ölen kimsenin bile haracını isteyip, her yıl alırlar. Bunu ben size soruyorum. İslâm dini bunun alınmasını istiyor mu? Ne olur bunu Sultan Süleyman Han'a arzedin, haber verin, sorun?" dedi.

Bunları işiten Yahyâ Efendi celâllendi ve din gayretiyle medreseye vardı. Ders yapmadan önce hemen kalem kâğıt istedi ve Sultan Süleyman Han'a hitâben; "Ey cihan sultanı Süleyman Han! Şimdi sana saltanat haram oldu. Zulmün ölen kişilere kadar uzandığı anlaşılıyor. Hâlbuki böyle bir zulmü senin ecdâdın yapmamıştı. Bu

"Ey cihan padişahı! Tevbe edin ki, Allahu Teâlâ affetsin. Bir daha gaflette kalıp zulüm etmeyiniz. Doğru yolu bırakıp eğri yola gitmeyiniz."



mudur din gayreti? Bak, mü'minleri bir kâfir ilzâm ediyor, susturuyor, çaresiz bırakıyor." diye yazdı. Sonra da sevdiği birine bu mektubu verip Sultan'a gönderdi. Mektup, Kanûnî'nin eline ulaştığında, Kanûnî ona nazar edip okudu. Rengi değişip, kalbini bir üzüntü kapladı. Tahtından indi ve bir adamını Yahyâ Efendi'ye göndererek geleceğini bildirdi. Çok geçmeden saltanat kayığına binip Yahyâ Efendi'nin dergâhına vardı. Hürmetle selâm verip yaklaştı ve "Ağabey! Bu mektup da nedir? Bunu bize siz mi gönderdiniz? Ey güzel haslet sahibi! Nedir suçumuz? Bize bunu beyan edip açıklayınız? Biz de işin hakikatini bilelim. Saltanat bana neden haram oldu? Kime zulmeyledim?" diye sordu.

O zaman Yahyâ Efendi Hazretleri ona; "Padişahım! Bu ne iştir. Defterleri her sene niçin yenilemezsiniz? Ölmüş olan gayr-i müslimler-



den memurlarınız haraç toplarlar. Böyle ele geçen mal sana hiç helâl olur mu? Bu senden beklenmez." deyince Kanûnî; "Hâlîmi Allahu Teâlâ biliyor ki, bu söylediklerinizden zerrece haberim yoktur." dedi. Yahyâ Efendi de; "O hâlde bu gaflet nedir? Yarın Allahu Teâlâ'nın huzurunda buna vereceğin cevap ne olur. Memurların gayr-i müslim malı alırlar. Bu kâfir hakkı, kul hakkı olur. Er geç Allahu Teâlâ'nın huzuruna çıkacaksın. Yakanı kâfirin eline vereceksin. Neticede korkarım cehennem ateşine atılırsın. Cihan padişahının kâfirle birlikte gelmesi lâıyk mıdır? Bu mudur din gayreti, bu mudur iman gayreti? Kullara zarar verene, inletip ağlatana Allahu Teâlâ'nın rızâsı yoktur. Sana yolların en hayırlısı gösterilmişken, buna Rasûlullah Efendimiz hiç rızâ gösterir mi? Yaptığın işler yanlışdır. Niçin adâletle işlerini görmezsin? Dininin bildirdiği yola gitmezsin? Şunu iyi bil ki, ey cihan padişahı! Şöhret zînetinin hepsi burada bu dünyada kalır. Bu apaçık bir iştir. Eğer adâletle bir iş yaptıysan, sana kalacak odur." buyurdu. Kanûnî Sultan Süleyman Han bu sözleri işitince ağladı ve vezirine emredip; "Her sene evleri teker

teker sayın. Gayr-i müslimlerden ölen kalanları yazın. Haraç hesabını iyi tutun. Hazineye haram para getirmeyin. Şunu iyi bilin ki, buna kesinlikle rızam yoktur." diye ferman etti. Sonra da Yahyâ Efendi Hazretleri'ne dönüp; "Sen bizim doğru yolu gösteren rehberimizsin. Gaflet uykusundan bizi uyandırdın. Bu sebeple Allahu Teâlâ senden râı ol sun. Suç bizdeymiş." dedi. Yahyâ Efendi de ona; "Ey cihan padişahı! Tevbe edin ki, Allahu Teâlâ affetsin. Bir daha gaflette kalıp zulüm etmeyiniz. Doğru yolu bırakıp eğri yola gitmeyiniz." buyurdu. Kanûnî; "Ağabey! Şimdi artık bizim tahta geçmemize izin var mıdır?" diye sordu. O zaman Yahyâ Efendi, Kanûnî'nin elinden tutup; "Evet şimdi çıkabilirsin." buyurdu.

"Neme Lâzım be Sultan'ım!"

Kanûnî Sultan Süleyman, en yüksek duruma getirmiş olduğu devletin âkıbetini hayâl eder, günün birinde; "Osmanoğulları da inişe geçer çökmeye yüz tutar mı?" diye derin derin düşünmeye başlar. Bu gibi soruları çoğu zaman sütkardeşi Yahyâ Efendi'ye sorduğundan bunu

da sormaya niyet eder. Güzel bir hatla yazdığı mektubu keşfine inandığı Yahyâ Efendi'ye gönderir; "Sen ilâhî sırlara vâkıfsın. Kerem eyle de bizi aydınlat. Bir devlet hangi hâlde çöker? Osmanoğulları'nın âkıbeti nasıl olur? Bir gün olur da izmihlâle uğrar mı?" şeklinde mektubunu gönderir.

Güzel bir hatla yazılmış mektubu okuyan Yahyâ Efendi'nin cevabı bir bakıma çok kısa, bir bakıma içinden çıkılmaz bir hâl alır:

"Neme lâzım be Sultan'ım!"

Topkapı Sarayı'nda bu cevabı hayretle okuyan Sultan, bir mânâ veremez. Yahyâ Efendi gibi bir zâtın böylesine basit bir cevapla işi geçiştireceğini pek düşünmez. Söylenmeye başlar; "Acaba bilmediğimiz bir mânâ mı vardır bu cevapta?" Nihayet kalkar, Yahyâ Efendi'nin Beşiktaş'taki dergâhına gelir. Sitem dolu sorusunu tekrar sorar;

"Ağabey ne olur mektubuma cevap ver. Bizi geçiştirme, soruyu ciddiye al!"

"Sultan'ım sizin sorunuzu ciddiye almamak kâbil mi? Ben sorunuzun üzerine iyice düşündüm ve kanaatimi de açıkça arz ettim."

"İyi ama bu cevaptan bir şey anlamadım. Sadece 'Neme lâzım be Sultan'ım!' demişsiniz. Sanki 'Beni böyle işlere karıştıрма.' der gibi bir anlam çıkarıyorum."

"Sultan'ım! Bir devlette zulüm yayılsa, haksızlık şâyi olsa, işitenler de 'Neme lâzım!' deyip uzaklaşsalar, sonra koyunları kurtlar değil de çobanlar yese, bilenler bunu söylemeyip sussa. Fakirlerin, muhtaçların, yoksulların, kimsesizlerin, feryadı göklere çıksa da bunu da taşlardan başkası işitmese, işte o zaman devletin sonu görünür. Böyle durumlardan sonra devletin hazinesi boşalır, halkın itimat ve hürmeti sarsılır. Asayişe itaat hissi gider, halkta hürmet duygusu yok olur. Çöküş ve izmihlâl de böylece mukadder hâle gelir..."

Bunları dinlerken ağlamaya başlayan koca sultan, söyleneni başını sallayarak tasdik eder, sonra da kendisini böyle ikaz eden bir âlime memleketinin sahip olduğu için Allah'a şükreder. Yahyâ Efendi'ye ise bu tür tembihlerini mutlaka söylemesi gerektiğini anlatır.

Tevbe Abdesti

Kanûnî Sultan Süleyman Han'ın vefâtından sonra yerine oğlu İkinci Selim Han padişah olup tahta geçti. Bir gün saltanat kayığı ile Boğaz'ı gezmek için çıktı. Giderken Boğaz'daki bazı yerleri yanındakilere soruyordu. Beşiktaş'a geldiklerinde, kendisine; "Efendim burası Beşiktaş'tır ve Yahyâ Efendi Hazretleri oturur. Buralarını o ihyâ etmiştir." dediler. O zaman Sultan Selim Han; "Yahyâ Efendi nasıl biridir?" diye sordu. Ona; "Sultanım! Yahyâ Efendi, babanız cennetmekân hazretlerinin sütkardeşi idi. Babanızla çok iyi görüşürlerdi." dediler. Bunun üzerine Sultan Selim Han; "Evet, babamla olan yakınlığını ve dostluğunu bilirim. O babama her ne derse babam şüphesiz yerine getirirdi. Yahyâ Efendi saraya bir defa olsun gelmemişti. Lâkin babam hep onun ayağına giderdi. Babam ona çok iltifat ettiğine göre, görelim nasıl zâttır. Evliyalığı nicedir. İmtihan için onu bir yere davet edelim." dedi. Kale bahçesi denilen güzel bir yere geldi. Sultan bir adamıyla Yahyâ Efendi'yi buraya davet etti. Yahyâ Efendi geldiğinde ona iltifat etmemeyi gönlünden geçirdi. Çok geçmeden Yahyâ Efendi kayığıyla çıkageldi. Sultan Selim Han, Yahyâ Efendi'yi görünce tahtından inip hürmetle onu karşıladı ve iltifat etti. Yahyâ Efendi ona; "Sultanım! Niçin tahtınızdan indiniz. Bu ne iltifat." buyurdu. Sultan, el öpmek isteyince, Yahyâ Efendi, Sultanın iki kulağını tutup büktü ve; "Abdestin var mı? Söyle yoksa bırakmam." dedi. Sultan; "Abdest alayım." dedi. Yahyâ Efendi; "Dediğim namaz abdesti değildir. Söylediğim tevbe abdestidir." buyurdu. Sultan Selim Han mahcûb oldu ve Yahyâ Efendi'nin ellerinden öpüp, hürmet gösterdi. Onun büyük bir velî olduğunu iyice inandı.



Bir Vuslat Günü: 27 Aralık 1936



“Mehmet Âkif Ersoy, sadece bir şair değil; bir fikir, bir iman, bir vicdan mirâsıdır. O, Tihâme Çölü’nde ferhat eden Sudanlı gibi, ömrü boyunca bir vuslat arayışı içinde yaşadı. Allah Rasûlü’nün sünnetine uyarak 63 yaşında dünya hayatını tamamladı.”

27 Aralık 1936...

Soğuk bir kış akşamıydı. İstanbul'un semalarında hüznün, Fatih'in sokaklarında sessizlik vardı. O gün, bir milletin vicdanı sustu. Kalemimi imanla ıslatmış, mısralarına vatani, ahlâkı, ümmeti işlemiş bir şair, Mehmet Âkif Ersoy, gözlerini dünyaya kapadı.

Ama o, aslında bir ayrılığa değil, vuslata yürüyordu.

Fatih'in Sade Evinden Doğan Işık

1873 yılının son günlerinde, İstanbul'un Fatih semtinde, Sarıgözel Mahallesi'nde mütevâzî bir evde doğmuştu Âkif. Babası, bilgisiyle çevresine ışık saçan Balkan Türklerinden Tahir Efendi; annesi ise Buhara asıllı bir aileden, merhamet timsâli Emine Şerife Hanım'dı.

Küçük yaşta başladığı mahalle mektebinden itibaren kelimelere dost oldu. Farsçayı, Arapçayı, Fransızca'yı ustalıkla öğrendi; gönül coğrafyası yalnız İstanbul'la sınırlı kalmadı. Genç yaşında babasını ve evini kaybedince hayatın acı tarafını da tanıdı.

Ama bu yıkıntıların içinden, bir iman mimarı doğuyordu.

Kalemle ve İnançla Yükselen Bir Hayat

Baytar Mektebi'ni birincilikle bitirdiği gün, sadece bir meslek değil, bir dava da seçmişti kendine. Anadolu'nun köylerinde, Rumeli'nin tarlalarında, Arabistan'ın çöllerinde dolaşırken gördüğü sefalet, onun vicdanında bir çağrıyı büyüttü:

"Bu millet, yeniden dirilmeliydi; imanla, çalışmakla, ahlâkla..."

1908'de Sırat-ı Müstakim dergisiyle milletin kalbine seslendi.

Yazılarıyla, vaazlarıyla, şiirleriyle; bir mütefekkir, bir aksiyon adamı oldu. Ve 1911'de ya-

"1921'de yazdığı İstiklâl Marşı, sadece bir şiir değil, secdede doğmuş, Taceddîn-i Velî'den ilhamını almış bir yakarıştır."

yımladığı Safahat, sadece bir şiir kitabı değil; bir milletin aynası, bir vicdanın günlüğüydü.

Bir Marşın Ardındaki Duâ

1920'de Anadolu yanıyordu. İşgal altındaki vatanın her köşesinde umut sönmek üzereydi. O günlerde Mehmet Âkif, sadece bir şair değil, bir hatip, bir gönül eri olarak kürsülere çıktı.

Kastamonu Nasrullah Camii'nde söylediği sözler hâlâ kulaklarda yankılanır:

"Toplu vurdukça yürekler, onu top sindiremez."

Ve 1921'de yazdığı İstiklâl Marşı, sadece bir şiir değil, secdede doğmuş, Taceddîn-i Velî'den ilhamını almış bir yakarıştır.

O duâ, bir milletin yeniden ayağa kalkışını müjdelemiştir.

Tihâme Çölü'nde Yankılanan Feryat

Bir gün, Ravza-ı Mutahhara'nın yakınında yaşadığı olayı anlattığında sesi titriyordu. Sudanlı bir gencin, Peygamber Efendimiz'in kabrine tutunarak söylediği sözler, onun rûhunda derin bir iz bırakmıştı:

"Şu kadar mesafeyi tepip huzuruna geldim, bu hasta gönlümü bir daha hâk-i pâkinden ayırma Yâ Rasûlallah!"

O genç, feryadını bitirir bitirmez yere yığılmış, rûhunu orada teslim etmişti. Âkif, bu manzarayı "bir aşkın son nefesi" olarak tarif eder. Belki de o an, kendi kalbinde de aynı duâyı mırıldanmıştı:



"Bu hasta gönlümü ayırma, Yâ Rasûlallah!"

Mısır'da Sessiz Yıllar

Cumhuriyet'in ilk yıllarında, siyasetin gölge-leri arasında gönlü incindi.

1925'te Mısır'a gitti; Kahire'de mütevâzı bir evde, talebelerine Kur'ân-ı Kerim dersi verdi, şiir yazmadı. Çünkü o, artık kalemiyle değil, suskunluğuyla konuşuyordu.

Mısır yılları, Âkif'in iç muhasebesiydi. Fakat o, ne vatandan, ne ümmetin derdinden kop-tu. Geceleri duâ eder, sabahlara kadar Kur'ân okurdu.

Dostları anlatır: "Akif, bir ümmetin gamını yüreğinde taşırdı."

Bir Sessiz Veda: 27 Aralık 1936

Yıllar süren hastalık, ömrünün son demle-lerinde onu yavaşça sükûna hazırladı. Mısır'dan İstanbul'a döndüğünde, vatanın rüzgârı yüzüne son kez dokundu.

Fatih'te, doğduğu mahalleye yakın bir evde, 27 Aralık 1936 akşamı sessizce rûhunu Rahmân'a teslim etti.

Ne devlet erkânı vardı başucunda, ne de

resmî merâsimler... Ama milletin kalbinde bir bayrak yarıya indi o gün.

Cenazesi Edirnekapı Şehitliği'ne taşındı; bin-lerce genç, onun tabutunu omuzladı, İstiklâl Marşı'nı okuyarak uğurladı.

Son Söz Yerine: Hâk-i Pâkinden Ayırma Bizi

Mehmet Âkif Ersoy, sadece bir şair değil; bir fikir, bir iman, bir vicdan mirâsidir.

O, Tihâme Çölü'nde feryat eden Sudanlı gibi, ömrü boyunca bir vuslat arayışı içinde yaşadı. Allah Rasûlü'nün sünnetine uyarak 63 yaşında dünya hayatını tamamladı.

Ve sonunda, 27 Aralık 1936'da o vuslata erdi.

Demir nikâbını kaldır mezâr-ı pâkinden;

Bu hasta rûhumu artık ayırma hâkinden...

Bugün, her 27 Aralık'ta, bu duâ yeniden yan-kılanır:

"Ya Nebî, şu hâlimize bak..."

Bizleri de o îmânlı kalemin izinden ayırma.

Münacaat

Esirgeyen her zaman, bağışlayan ey Rabb'im
Eğrileşti yolumuz, lütfun ile düz eyle

"Belî" derken biz sana, ruhların âleminde
Rücû ettik akitten, sözümüzü söz eyle

Öğrettiğin mâruftu, doğruluğu terk ettik
Kühümüz ki değiştî, özümüzü öz eyle

Dağıldıkça dağıldık, savruldukça savrulduk
Derle topla bizleri, tekrar bizi biz eyle

Lisanımız bir değil, hâl dilimiz hâl değil
Kitabına döndür de, aşk narında köz eyle

En nihayet beşeriz, uyduk nefsin kibrine
Sapıverdik izinden, izimizi iz eyle

Tadı tuzu kalmadı, dünya denen âlemin
Savaşlar ki bitmiyor, kullarına naz eyle

Bariş gelsin cihâna, mazlum yanar tutuşur
İnsanlığın sulhuna, gül vaktini tez eyle

Haram, hile, desise, meslek oldu bu çağda
Kahhar olan isminle, zalimleri toz eyle

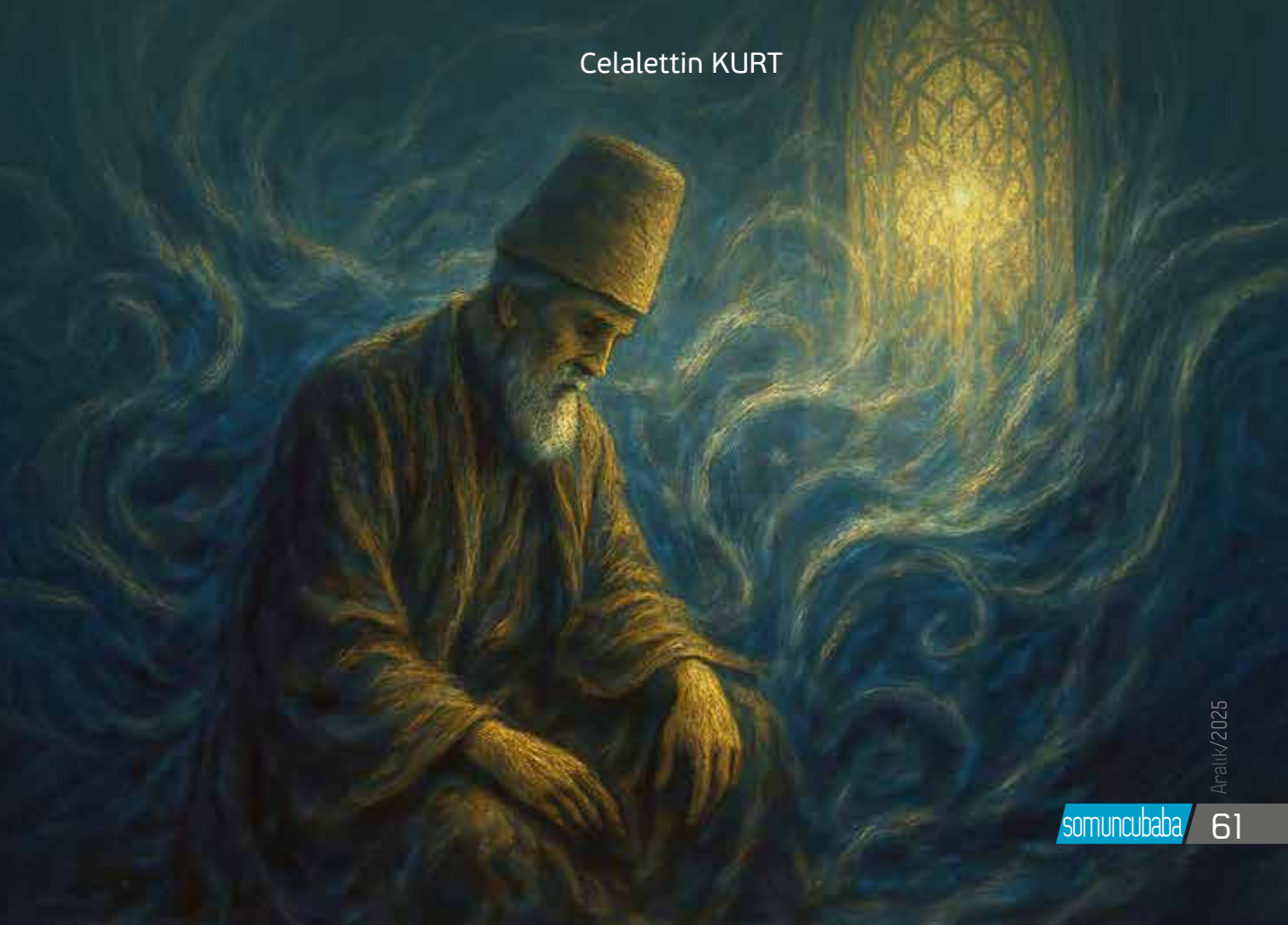
Merhamet ki sendendir, inayet ki sendendir
Mazlumların kışını, bahar eyle, yaz eyle

Derman gönder garibe, Türkistan'da, Gazze'de
Çaresize ihsanla, yardımını tez eyle

Sen istersen durulur, kargaşası dünyanın
Sulha ersin insanlık, gönülleri haz eyle

Müslümanlar yeniden, olsun tekrar Müslüman
Bu gidişat gümandır, o gelişi hız eyle

Celalettin KURT





Bir Aşk Bahçivani Beşiktaşlı Yahyâ Efendi



“İlâhî mağfiret Yahyâ Efendi Dergâhı’nda âdeta güzel bir insan yüzü takılır. Ölüm burada, hemen iki üç basamak merdiven ve bir iki sedle çıkılveren bu bahçede hayatla o kadar kardeştir ki bir nevi erme yolu yahut aşk bahçesi sayılabilir.”

İstanbul'un Beşiktaş ilçesi, Yıldız mahallesi'ni Çırağan Caddesi'ne bağlayan Yahyâ Efendi çıkamazında yer alan Yahyâ Efendi Külliyesi... Mescid-tevhidhâne, medrese, hamam ve çeşme gibi birçok yapıdan meydana gelmektedir. Lâhûtî tesiri ile akılları baştan alan, bir aşk bahçesi izlenimi veren bu kompleks, yapının sahibi Beşiktaşlı Yahyâ Efendi'nin türbesiyle birlikte, tarifi zor maddî ve mânevî bir güzellikle insanı saran bir merkezdir. Mekânın zâhirî ve bâtinî tesirini en güzel tarif eden isimlerden biri Ahmet Hamdi Tanpınar (ö. 1962), bu özel yapı için şunları söylemiştir: "İlâhî mağfiret Yahyâ Efendi Dergâhı'nda âdeta güzel bir insan yüzü takınır. Ölüm burada, hemen iki üç basamak merdiven ve bir iki sedle çıkılabilecek bu bahçede hayatla o kadar kardeşler ki bir nevi erme yolu yahut aşk bahçesi sayılabilir." Bu çalışmada Tanpınar'ın bir aşk bahçesi olarak tarif ettiği Yahyâ Efendi Külliyesi ve bu aşk bahçesinin bahçivânı Yahyâ Efendi'nin aşk konusundaki yol göstericiliği üzerinde durulacaktır.

Bir Aşk Bahçivânı: Beşiktaşlı Yahyâ Efendi ve Aşka Rehber Kişiliği

900/1495'te Trabzon'da dünyaya gelen Yahyâ Efendi, genel olarak, Kanûnî Sultan Süleyman'ın (ö. 974/1566) sütkardeşi olması ve devletin çeşitli kademelerindeki birçok isimle olan yakın ilişkileri ile bilinse de aslında bu büyük ismin en temel özelliği ilmî ve irfânî kişiliğidir. Trabzon kadısı olan ve Şam'da vefât eden Sami Ömer Efendi ile Affife Hanım'ın oğlu olan Yahyâ Efendi, çocukluk ve gençlik dönemlerini Trabzon'da geçirmiştir. Bazı kaynaklarda onun yedi yıl boyunca zaman zaman şehir dışına çıkıp bir mağarada inzivaya çekildiği ve bu esnada Trabzon'daki medreselerden birinde tahsilini tamamladığı belirtilmektedir. Daha sonra İstanbul'a giden Yahyâ Efendi, burada Zenbilli Ali Efendi'nin (ö. 932/1526) yanında ilmî gelişimini tamamlamış ve hocasının vefâtı üzerine Canbaz Mustafa Medresesi'nde müderrislik yapmıştır. Sonrasında Hacıhasanzâde, Efdâliye, Gebze'de Çoban Mustafa Paşa, Üsküdar'da Mihrimah Sul-

"Cömert, müşfik, güler yüzlü ve zekâsı ile şöhret bulan Yahyâ Efendi'nin gönül dünyası aşkın rehberliğinde şekillenen duygularla inşâ edilmiştir."

tan ve Sahn-ı Semân Medresesi'nde müderrislik yapmıştır. Âşık Çelebi, Yahyâ Efendi'nin tabiat ilimlerinde (tabi'iyat), riyâziyyât (matematik), hikmet, nücûm (astronomi), esîriyyat, hendese (geometri), mimarî ve tıpta herkesten ileri olduğu bilgisini nakletmiştir. Yahyâ Efendi'nin vefâtından sonra dergâhı Kâdiriyye ve Nakş-bendiyye Tarîkatlarına ev sahipliği yapmış, bu işleyiş Hazret'in de bu tarîkatlara mensup olduğu yönünde bir kanaat oluşmasına neden olmuştur. Genel kanaat, Yahyâ Efendi'nin Hızır (a.s.) ile görüşüp ondan icâzet alan Üveysî meşrep bir sûfî olduğu yönündedir. Yahyâ Efendi'nin bir tarîkat silsilesinin bulunmaması, kendisinden sonra tarîkatını sürdüren şeyhlerden söz edilmemesi, kaynaklarda daha ziyâde müderrislik yönünün ön plana çıkarılması ve adının dönemin ulemâsı arasında zikredilmesi, onun sûfî kişiliğinin bu boyutuna delil olarak zikredilen başlıklardır.

Bir aşk Dîvânı olarak kabul edilebilecek eseri, onun vefâtından sonra şiirlerinin bir araya getirilmesiyle derlenmiştir. Şiirlerinde "Müderres" mahlasını kullanan Yahyâ Efendi'nin Dîvân'ının bilinen tek nüshası Millî Kütüphane, Fahri Bilge Bölümü, nr. 210'da bulunmaktadır. Cömert, müşfik, güler yüzlü ve zekâsı ile şöhret bulan Yahyâ Efendi'nin gönül dünyası aşkın rehberliğinde şekillenen duygularla inşâ edilmiştir. O, kanâat, uzlet, tevâzu ve diğer birçok ahlâkî ilkedden ve mânevî seyre tecrübelerini yansıttığı vahdet-i vücûd merkezli anlatıları ile Dîvân'ında birçok konuya değinmiş olsa da onun Dîvân'ında en çok dikkat çeken konu aşktır. Yahyâ Efendi, aşkı şöyle tarif eder:



'İşk harf-i 'ayn u şın u kâfdur/'illet ü şiddetle kurb-ı sâfdur

'İlletile şiddeti çekdün tamam/Vakt-i kurb irdi ola insâfdur.

Bu şiirinde aşkı, aşk kelimesini meydana getiren harfler üzerinden tanımlayan Yahyâ Efendi'ye göre aşk, Hakk'a yakın olmanın (kurbiyetin) kişiye verdiği sâfâdır. Yine aşk, Hak yolunda katlanılan nice sıkıntılar ardından O'na ulaşmaya vesile olan yoldur. Yahyâ Efendi'nin ifadesine göre aşkın tesiri ile varlığından sıyrılıp toprak gibi tevâzu ve yokluk sahrasına bende olan kimse Hakk'a vuslat için canını kurban edip vuslat bayramına erer ve böylece kulluk sırrını çözmüş bir birey olur: "Ey ten reh-i 'ışk içre gel hâkile yeksân ol yüri/'îd-i visâl-i yâr için ey cân kurbân ol yüri." Aşk deryasında Hakk'ı zikre dalan mânevîyat yolcusunun gönlünden her türlü şüphe ve kaygıların gideceğini belirten Yahyâ Efendi, âşıkların ellerinde olmadan kalp ve dilleri ile Hakk'ı zikre devam edecek bir süreci tecrübe edeceklerini söylemiş ve bu şekilde mânâ âleminde seyr eden sâlikin Hakk'ın Zât'ından kendisine ulaşan misk kokuları nedeniyle ken-

dini kaybedip vahdet sırrına ereceğini şöyle dile getirmiştir:

'İşkile Hû Hû didikçe 'âşık-ı dîvâneler/Yapılır ma'mûr olur gönüldeki vîrâneler.

İhtiyârsuz ehl-i 'ışkdan her zamân kim hû gelür/Hazret-i Zât'a o hûdan misk gibi hoş bû gelür.

Kendisine de bu tecrübenin lütfedildiğini aktaran Yahyâ Efendi, Hakk'a vuslatın tesiri ile dağlara taşlara kendisini atmazsa perişan olacağını ifade etmiştir: "Âteş-i 'ışkdur ulaşmış bu Müderris sûhteye/Tutuşur gitmezse ger tağlara seyrândan yana." Aşk ateşi ile dolan beden ve rûhunun kendisindeki yokluğa, varlık bakımından Hakk'ın dışında hiçbir şeyin varlık iddiasında olmaması gerektiği sırrına kendisini ulaştırdığını ise bir başka beytinde şöyle dillendirmiştir: "Bu Müderris sûhte ise nâr-ı 'ışka sûhtedür/Ol sebebden görünür mîr ü gedâ yeksân ana."

Aşkın marifet yolundaki tesirini şerîat, tarîkat, marifet ve hakikat aşamalarını içeren boyutu ile bir şiirinde ele alan Yahyâ Efendi, şunları söylemiştir:

Gelüp meydân-ı 'ışk içre 'alemler dikdi dört server

İrişen rube-ı meskûna bulardan nakl-i fetvâdur

Tarîkat ehli olanlar tarîke dökdi 'âdâtı

*Bu dünyâ resmine bakmazlar anlar ehli-
'ukbâdur*

Hakîkat ehl[i] olanlar Hak'a rabt eyledi sırrın

Ne gelse gördiler Hak'dan didiler ki bu evlâdur.

Aşk meydanında ulaşılması gereken dört boyuttan bahsettiği görülen Yahyâ Efendi, ilk aşamanın fetvâ ehlinin sınırlarını çizdiği şer'at, ikinci aşamanın âdetleri terk edenlerin temsil ettiği tarîkat, üçüncüsünün dünya engelini aşmayı başarmış ehli-ukbâ kimselerin mensubu olduğu marifet ve dördüncü aşamasının ise Hak'a bağlanmış, her ne gelirse onu Hak'tan bilen kimselerin diyarı olan hakîkat aşaması olduğunu belirtmiştir. Yahyâ Efendi, aşkın vuslata erdirici bir katalizör işlevi gördüğünü hatırlatıp aşkın kıymetini bilmenin vâsıl-ı ilallâh olmak için çalışanlar açısından değerini de dile getirmiştir: Gel Müderris sûhte ol bil nâr-ı 'ışkun kadrini/'İşk ile cân virelüm makbûl ola îmânumuz. Aşkın kadrini bilenlerin ve aşk ile varlık iddiasından sıyrılanların makbul bir imana sahip olabilecekleri şeklinde görüş bildirdiği fark edilen Yahyâ Efendi, aşkı tarifi, aşkı tarifte kullandığı safa, kurb, zikir, divanelik, gönül ve gönlün şüpheden kurtulmasına dair aktarımları, marifet aşamalarını şer'at, tarîkat, marifet ve hakikat şeklinde sınıflandırarak tanımlaması ve makbul iman ile aşk arasında kurduğu derin bağ ile aşkı çok boyutlu ele alan bir âşık portresi ortaya koymuştur. Yahyâ Efendi'nin aşka bakışını burada nakledilen şiirleri ve bu şiirlerden çıkarılan bakış açısı ile sınırlamak mümkün değildir. Ancak burada zikredilen verilerle Yahyâ Efendi'nin bir aşk bahçesinin bahçıvanı olduğunu rahatlıkla söylemek mümkündür.

Beşiktaş'ta Bir Aşk Bahçesi: Yahyâ Efendi Külliyesi

Yahyâ Efendi'nin adıyla özdeşleşen Beşiktaş

seminde başta Yahyâ Efendi'nin türbesi olmak üzere çeşitli yapılardan oluşan kompleks bir mekân olan Yahyâ Efendi Külliyesi, âdeta bir aşk bahçesini andıran, insanın gönlünü huzura kavuşturan ve mânevî esintileri ile insana yaratılış gayesini fısıldayan lâhûtî bir mekândır. Boğazın kenarında Hz. Musa ile Hz. Hızır'ın bulunduğu yer olarak kabul edilen Hıdırlık adıyla anılan bu mekânın, bir zatın rüyasında görerek Yahyâ Efendi'ye bunu haber vermesi üzere inşâ edilmiş bir yer olduğu aktarılmaktadır. Bazı kaynaklarda Yahyâ Efendi'nin Beykoz'daki Yuşa Peygamber'in makamını keşfen bulunduğu bilgisi de nakledilmektedir. Hakkında böylesine sırlı hâdiselerin aktarıldığı külliyenin bânîsi Yahyâ Efendi'nin Anadolukavağı'nda Yoros'ta bir mes-cid, medrese ve hamam yaptırdığı bilgisi de nakledilmektedir. Anlaşılan o ki Yahyâ Efendi, bu girişimleri ile dünyayı bir aşk bahçesine çevirmek istemiş ve bu aşk bahçelerinden cennet bahçelerine namzet bireylerin yetişmesini arzulamıştır.

9 Zilhicce 978 (4 Mayıs 1571) tarihinde Kurban Bayramı gecesi vefât eden Yahyâ Efendi'nin Süleymaniye Camii'nde Ebussuûd Efendi (ö. 982/1574) tarafından kıldırılan cenaze namazından sonra naaşı Yahyâ Efendi dergâhının bahçesine emanet edilmiştir. II. Selim'in (ö. 982/1574) emriyle kabri üzerine bir türbe inşâ edilen Yahyâ Efendi'nin bu türbesi Yahyâ Efendi Külliyesinin en etkileyici parçasıdır. Mimar Sinan (ö. 996/1588) eseri olan türbe ile birlikte külliye içerisinde 1030/1621'de vefât eden, Sultan II. Osman (ö. 1031/1622) dönemi sadrazamı İstanköylü Güzelce Ali Paşa'nın da kâgir kubbeli bir türbesi bulunmaktadır. Ayrıca Kaptan-ı Derya ve Veziriazam Cezayirli Gazi Hasan Paşa (ö. 1204/1790), 1777'de Güzelce Ali Paşa Türbesi'nin tam karşısına bir çeşme yaptırmıştır. Sultan II. Mahmut (ö. 1255/1839) tarafından 1812'de tamir edilen tekkeye yeni derviş hücreleri eklenmiş, yapı Sultan Abdülmecid (ö. 1277/1861) döneminde de çeşitli onarımlardan geçirilmiştir. Sultan Abdülaziz'in (ö. 1292/1876) annesi Pertevniyal Valide Sul-



tan (ö. 1300/1884) tarafından 1873'te ciddi bir onarımdan geçirilen külliye'nin bugünkü şeklini, geçirdiği bu büyük onarım sonrasında aldığı bilinmektedir. II. Abdülhamid (ö. 1918) döneminde de bazı tamiratlar yapılan külliye'ye 1901 senesinde tekke mensûbu olan Hacı Mahmut Efendi, cümle kapısının hemen yanına bir kütüphane yaptırmıştır. Burada bulunan yazma ve basma eserler 1940 senesinde Süleymaniye Kütüphanesine nakledilmiştir. Yine bu dönemde külliye içerisine birçok kadın ve erkek hanedan üyesinin defnedildiği "Şehzadeler ve Kadınlar Türbesi" inşâ edilmiştir. 1925'te tekkelerin kapatılması ile birlikte cami olarak kullanılmaya başlanan tekke yapısı, günümüzde de cami işlevini devam ettirmektedir.

Değerlendirme ve Sonuç

Sonuç olarak ifade etmek gerekirse kendisi bir hakikat arayıcısı ve ilâhî aşk şairi olan Yahyâ Efendi'nin tesis ettiği külliyesi de bir aşk bahçesine benzemektedir. Yahyâ Efendi türbesi, burada bulunan çocukları ve torunlarına ait kabirler, Güzelce Ali Paşa türbesi, çeşme, tevhidhâne, cami, derviş hücreleri, kütüphane, Şehzâdeler ve Kadınlar türbesi ve diğer müş-

temilatları ile Yahyâ Efendi Külliyesi âdetâ halk ile devlet erkânının bir araya geldiği, hayat ile ölümün iç içe geçtiği ve mânevî duyguların zirvede yaşandığı bir mekândır. Yahyâ Efendi'nin dergâhını Hz. Musa ile Hz. Hızır'ın buluştukları yere yaptığı yönündeki mânevî tesir, yine Yahyâ Efendi'nin farklı yerlerde mescid, medrese ve hamam gibi yapılar inşâ ettirip vakıf kültürüne olan katkısı ve Yuşa Peygamber'in makamını keşfen bulması gibi kendisinden aktarılan bazı kerametler ile Yahyâ Efendi ve onun tesis ettiği Yahyâ Efendi Külliyesi tam da Tanpınar'ın işaret ettiği noktada bir yüceliği bünyesinde barındıran bir yerdir. Burada Tanpınar'ın sözünü tekrar hatırlatarak çalışmayı bitirmek istiyoruz: "ilâhî mağfîret Yahyâ Efendi Dergâhı'nda âdetâ güzel bir insan yüzü takınır. Ölüm burada, hemen iki üç basamak merdiven ve bir iki sedle çıkıliveren bu bahçede hayatla o kadar kardeştir ki bir nevi erme yolu yahut aşk bahçesi sayılabilir."

Dipnot

* Dr. FâtiH ÇINAR, Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi. Yazının geniş dipnotlarını web sitemizin makaleler bölümünde bulabilirsiniz.

Mektup

Aramıza giren sıra daşlardan,
Boz dumanlar çekilirse haber et.
Sıyırılırsa yollar tipiden kardan,
Yaylalara çıkılırsa haber et.

Durmuyor dönüyor feleğın çarkı,
Çağırılmazsın diye bendeki korku.
Ne zaman söylense bir içli türkü,
Ciğerlerin sökülürse haber et.

Bir türlü gelmedi beklenen yarın,
Çaldık kapısının sonbaharların.
Yeniden çağlarsa göz pınarların,
Yanağına dökülürse haber et.

Hasret gözesinden doldurduk kabı,
Mühim değil artık kimdir sebebi.
Boş geçen seneler heyula gibi,
Başucuna dikilirse haber et.

Sen ister hayal de ister vesvese,
Kulak verdim işte bir sırlı sese.
Etrafında birileri yar dese,
Eğer boynun bükülürse haber et.

Bende ne kırgınlık ne de sitem var,
Yazdığım mektubun hepsi bu kadar.
Bin bir gazez ile ördüğün duvar,
Üzerine yıkılırsa haber et...

Satılmış ŞEN



Nüşha-i Kübrâ: İnsân-ı Kâmil



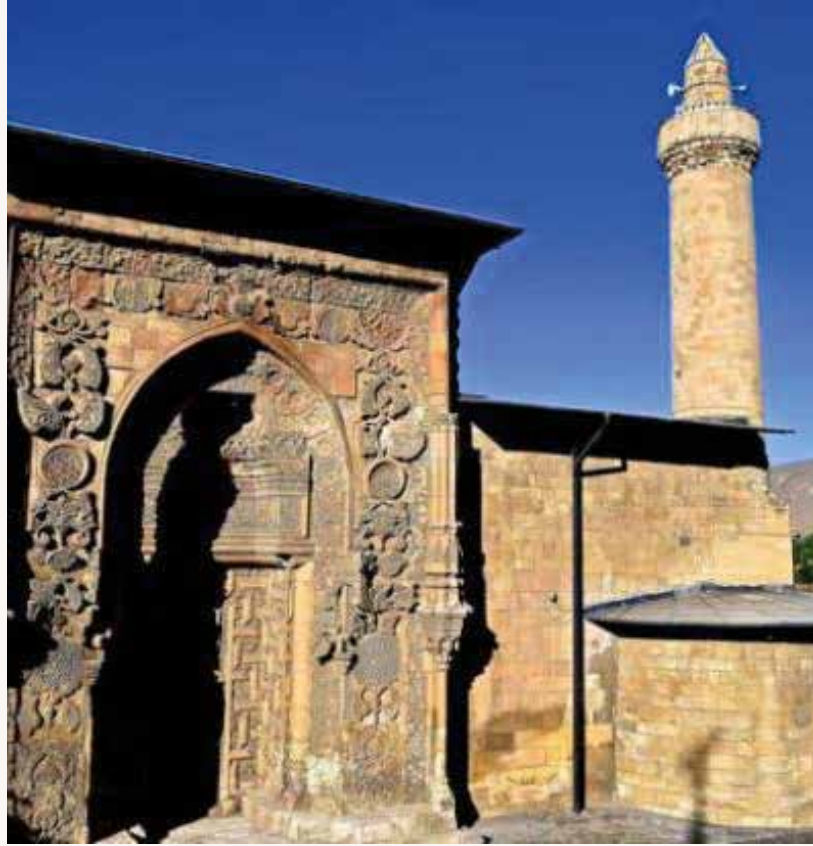
“Arapça ve Farsçaya vukûfiyetini ortaya koyan Hâmî, bütün şiirlerini aruz vezniyle ve klasik Türk edebiyatının nazım şekilleriyle kaleme almış; daha çok dinî ve tasavvufî muhtevalı eserler vermiştir.”

Asıl adı Abdu'l-Gaffâr olan Hâmî, aslen Buharalı olup 19. yüzyılda Maraş'ta yaşamış sûfî bir şairdir. Hayatı hakkında eldeki bilgiler sınırlı olmakla birlikte, şiirlerinde yer alan bazı ipuçları biyografisine ışık tutmaktadır. Nakşbendiyye Tarîkatına mensup olan Hâmî, bir süre Maraş'taki Çarşı Tekkesi'nde mesnevîhanlık yapmıştır ve 1309/1891-92 yılında Maraş'ta vefât etmiştir. Şairin şiirlerinde hem Nakşbendiyye hem de diğer tarîkatlara ait unsurların zikredildiği, özellikle Ehl-i Beyt sevgisinin öne çıktığı görülmektedir. Arapça ve Farsçaya vukûfiyetini ortaya koyan Hâmî, bütün şiirlerini aruz vezniyle ve klasik Türk edebiyatının nazım şekilleriyle kaleme almış; daha çok dinî ve tasavvufî muhtevalı eserler vermiştir. Bununla birlikte bazı şiirlerinin halk tarafından anlaşılmaması, onun zaman zaman tepki ve eleştirilere maruz kalmasına yol açmış; nitekim yazımıza konu olan na'tın taç beytinde de bu duruma işaret ettiği görülmektedir. Bilinen tek eseri Dîvân'ıdır.

Hâmî-i Mar'aşî'nin Dîvân'ında yer alan, terci'-i bend nazım şekliyle kaleme alınmış müsebbâ' bir na't-ı şerîften seçilen bazı kısımlar, kısa açıklamalar eşliğinde yazımıza konu edilecektir. Şairin üslubuna bakıldığında, müsebbâ'ların beşinci dizelerinde kulluğunun zayıflığını betimleyen ifadeler serdettiği; vasıta beyitlerinde ise tekrarlanan şekilde *"Ve seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik."* âyetini, nâkis lafzî iktibasla derc ederek şefaât talebini yinelediği görülmektedir. Bu noktada özellikle "rahmet" ve "şefaât" kavramları arasındaki derin tenasübe de işaret edilmelidir.

*Ey şeh-i her dü-serâ ey kible-i İslâm u dîn
Ey habîb-i Kibriyâ nûr-i semâvât u zemîn
Nûshâ-i kübrâ imâm-ı enbiyâ u mürselîn
Hâk-i râhın tûtiyâ-yı çeşm-i erbâb-ı yakîn
Sensin ol sultân-ı dareyn ü şefî'ü'l-müznibîn
Dergeh-i ihsâna geldim zâr u hayrân u hazîn
Kıl şefâ'at el-amân ey rahmeten li'l-âlemîn*

"Dindarlığı, makamı ve Allah katındaki mertebesi ne olursa olsun, her insan Hz. Peygamber (s.a.v.)'in lütfuna muhtaçtır. Bu muhtaçlık hem nûr-i Muhammedî'nin kâinatın yaratılış sebebi olmasından, hem de kıyâmet gününde hesabın başlaması için O'nun şefaatine ihtiyaç duyulmasından kaynaklanmaktadır."



(Ey iki sarayın şâhı, İslâm ve dinin kiblesi... Ey Cenâb-ı Hakk'ın sevgilisi, yerin ve göğün nuru; insân-ı kâmil, nebîlerin ve rasûllerin imamı. Senin yolunun toprağı, yakîn ehlinin gözüne sürmedir. Sen iki cihanın sultanı ve günahkârların şefaâtçisisin. Ağlayarak, hayranlıkla ve hüznle ihsan kapına geldim. Ey âlemlere rahmet. Senden aman dilerim, bana şefaât et.)



Ekberî gelenekten neşet eden ve sûfiyye tafesinin çoğunluğunca da kabul gören anlayışa göre, varlığın sebebi Hz. Peygamber (s.a.v.)'in nurudur. Bu düşünceyi benimseyen şair, aynı zamanda insân-ı kâmil telakkisine de işaret etmektedir. Hem ontolojik olarak Cenâb-ı Allah'ın bütün isimlerine ayna olmak bakımından hem de ahlâkî bakımdan insân-ı kâmil, Peygamber Efendimiz'dir. Üçüncü dizede geçen nüsha-i kübrâ terkibi, tasavvuf ıstılahında insân-ı kâmil anlatırken bunun zıddı olan nüsha-i suğrâ ise âlemi imgelemektedir. Zâhiren bakıldığında ise âlem nüsha-i kübrâ, insan ise nüsha-i suğrâdır. Cenâb-ı Hak, âlemde sanatını âdemde ise Zât'ını izhar etmiştir.

*Çünkü sensin nur-ı şems ü şu'le-i Zât-ı Kadîm
Yüzlerindir şüphesiz âyine-i vech-i Kerîm*

*A'zam-ı deryâna derler sensin ey hulk-i azîm
Mu'cizâtın azheri Kur'ân'dır ey kalb-i selîm
Evvel âhir erhamü'l-'usâtsın lütfun amîm
Dergeh-i ihsâna geldim zâr u hayrân u hazîn
Kıl şefâ'at el-amân ey rahmeten li'l-'âlemîn*

(Kadîm olan Zât'ın tecellî güneşinin nuru sensin. Senin vechin, hiç şüphe yok ki Kerîm olan Zât'ın aynasıdır. Senin en büyük deryana yüce ahlâk derler. Ey kalb-i selîm sahibi, mucizelerin en açık olanı Kur'ân'dır. Sen, başta da son da isyankârlara en merhametli olan ve lütfu en geniş bulunansın. Ağlayarak, hayranlıkla ve hüznle ihsan kapına geldim. Ey âlemlere rahmet. Senden aman dilerim, bana şefaet et)

Yukarıdaki dizelerde Peygamber Efendimiz'in ontolojik kemaline nüsha-i kübrâ terkibiyle işa-

ret eden şair, burada konuyu Zât tecellisine taşımaktadır. Beyitte geçen vech ifadesini Zât olarak yorumlamamızın sebebi, "O'nun zatından başka her şey yok olacaktır." âyeti ve benzerlerinde geçen vech kelimesinin Zât olarak tefsir edilmesidir. Çünkü bir kişinin kim olduğu, yüzünden anlaşılır. Üçüncü dizelerde ise insân-ı kâmil telâkkisinin ahlâkî yönüne işaret edilmekte ve Kalem Sûresi'nin "Sen elbette yüce bir ahlâk üzeresin." mealindeki âyetinde geçen huluk-ı azîm ifadesi, Osmanlı Türkçesiyle yansıtılmaktadır. Dördüncü dizelerde Hz. Peygamber (s.a.v.)'e kalb-i selîm şeklinde hitap edilmektedir. Ancak burada ikinci bir yorum da mümkündür; kalb-i selîm sahibi kimseler, Kur'ân'ın Hz. Peygamber (s.a.v.)'in en açık mucizesi olduğunu idrak edebilirler. Çünkü fesâhat, belâgat ve edebiyat bakımından Arapçayı çok iyi bilen müşrikler, kalpleriyle Allah'a ve Rasûlü'ne teslim oldukları için vahyi zâhiren anlamış olsalar da onu inkâr etmişlerdir.

*Menba'-ı esrâr-ı 'mâ evhâ'sın ey hayru'l-enâm
Hilkatin evvel nübüvvet sende hem oldu
temâm*

*Enbiyâ u evliyâ lütfun umar yevmü'l-kıyâm
Lutfuna muhtaçtır zâhir nihân hep hâss u âm
Cümleden eltâfa muhtâcım garîbim nâ-be-
kâm*

*Dergeh-i ihsâna geldim zâr u hayrân u hazîn
Kıl şefâ'at el-amân ey rahmeten li'l-'âlemîn*

(Ey yaratılmışların en hayırlısı! Sen vahyeden sırların kaynağı, yaratılmışların ilgisin. Nübüvvet sende hitama ermiştir. Nebiler ve veliler, kıyamet gününde lütfunu umarlar.

Gizli açık, havas ve avam herkes lütfuna muhtaçtır. Bense hepsinden daha muhtacım, garibim, istediğime erişemedim. Ağlayarak, hayranlıkla ve hüznle ihsan kapına geldim. Ey âlemlere rahmet. Senden aman dilerim, bana şefaet et.)

Birinci dizelerde Necm Sûresi'nin 10. âyetinden bir kısmı, lafzî nâkıs iktibasla aktaran Hâmî, Peygamber Efendimiz'i vahyin sırlarının kaynağı olarak tavsif etmektedir. Zira Rasûlullah'ın açıklamaları olmaksızın Kur'ân'ın hakîkatine nüfûz etmek mümkün değildir. İkinci dizelerde ise Hz. Peygamber (s.a.v.)'in yaratılıştaki ilk, zuhurda son peygamber olmasına atıf yapılmaktadır. Şaire göre dindarlığı, makamı ve Allah katındaki mertebesi ne olursa olsun, her insan Hz. Peygamber (s.a.v.)'in lütfuna muhtaçtır. Bu muhtaçlık hem nûr-i Muhammedî'nin kâinatın yaratılış sebebi olmasından, hem de kıyâmet gününde hesabın başlaması için O'nun şefaatine ihtiyaç duyulmasından kaynaklanmaktadır. Şair ise bütün bu muhtaçların en muhtacı olduğunu ifade eder; kendisini garip, âciz ve maksadına erişememiş bir kul olarak görür ve şefaet diler.

*Kıl kerem bâr-ı meâsîden şehâ kaddi hamem
Gark-ı deryâ-yı güneh derd ü belâyaya hem-
demem*

*Bende yok hayru'l-'amel dermânde-i derd ü
gamem*

*Bî-nevâyam bî-kesem menfûr-i halk-ı 'âlemem
Hâmî-i bî-çâreyem dünyâda her kemden ke-
mem*

*Dergeh-i ihsâna geldim zâr u hayrân u hazîn
Kıl şefâ'at el-amân ey rahmeten li'l-'âlemîn*

(Ey Şâh! İsyan yükünden dolayı belim bükülmüş, günah deryasına batmışım, dert ve belâ ile dost olmuşum. Hayırlı amelim yok, dert ve gam ile âciz düşmüşüm. Nasipsizim, kimsesizim, âlem halkı benden nefret ediyor. Çaresiz Hâmî'yim, bu dünyada her kötünden daha kötüyüm. Ağlayarak, hayranlıkla ve hüznle ihsan kapına geldim. Ey âlemlere rahmet. Senden aman dilerim, bana şefaet et.)

Dipnot

Dr. Hamit DEMİR, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi

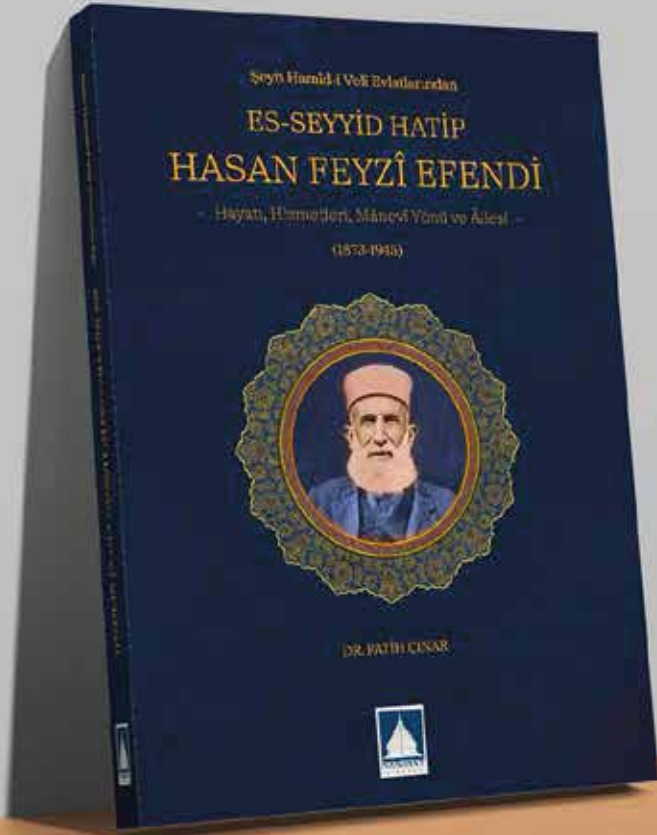
Yazının geniş dipnotlarını web sitemizin makaleler bölümünde bulabilirsiniz.



Es-Seyyid Hatip Hasan Feyzî Efendi



“Kitap, hem ilmî çalışmalara kaynaklık edecek derinlikte bir arşiv taramasına hem de manevî hatıralar ve aile belgeleri gibi özgün kaynaklara dayanmaktadır.”



Dergimiz yazarlarından Fatih Çınar Hocamız Osman Hulûsi Efendi Hazretleri'nin muhterem babaları Hatip Hasan Feyzî Efendi'nin hayatını kaleme aldığı Şeyh Hâmîd-i Velî Evlâtlarından Es-Seyyid Hatip Hasan Feyzî Efendi adlı eseri yayınlanmıştır.

Eser, Anadolu'nun yetiştirdiği nâdîde gönül insanlarından biri olan Es-Seyyid Hatip Hasan Feyzî Efendi'nin hem biyografik hem de tasavvufî yönlerini kapsamlı biçimde ele alan bir akademik ve kültürel çalışmadır. Eserde, Hatip Hasan Efendi'nin yaşadığı dönemin siyasî ve toplumsal şartları göz önünde bulundurularak, onun Darende merkezli hayatının çeşitli katmanları ayrıntılarıyla sunulmuştur.

Kitap, hem ilmî çalışmalara kaynaklık edecek derinlikte bir arşiv taramasına hem de manevî hatıralar ve aile belgeleri gibi özgün kaynaklara dayanmaktadır. Ayrıca kitap, Anadolu irfânı, vakıf medeniyeti, tasavvufî eğitim, aile içi mânevî terbiye gibi alanlarda örnek bir biyografidir.

Kitap iki ana bölümden oluşmaktadır. Ceddi ve Âilesi başlıklı birinci bölümde, Hasan Feyzî Efendi'nin soyu, ailesi ve yaşadığı döneme etki eden önemli şahsiyetler ele alınmaktadır.

Atası Şeyh Hamîd-i Velî nam-ı diğer Somuncu Baba üzerinden başlayan silsile, Tâceddîn-i Velî gibi önemli mânevî önderlerin izleriyle devam eder. Ailesinin ilmî ve tasavvufî yönü, evlâtları ve torunları ayrıntılı şekilde ele alınarak, Osman Hulûsî Efendi, Ahmet Nuri Efendi, Sâkinetü'z-Zehra Hanım gibi şahsiyetlere de geniş yer verilir.

Mânevî Yönü, Hizmetleri ve Ahlakî başlıklı ikinci bölümde ise Hatip Hasan Feyzî Efendi'nin; eğitim aldığı medreseler, Halvetî ve Nakşî yollarındaki tasavvufî ilerleyişi, Vakıf çalışmaları, özellikle Şeyh Hamîd-i Velî Camii ve Somuncu Baba Türbesi hizmetleri, toplumda bıraktığı ahlâkî iz ve gönüller üzerindeki tesiri detaylı şekilde anlatılmaktadır. Hasan Feyzî Efendi, klâsik İslâm ilimlerine (tefsir, hadis, kelâm) derin vukûfu olan bir âlimdir. Eserlerde belirtildiği üzere, kütüphanesinde çok sayıda duâ kitabı ve Dîvân edebiyatına dair metinler mevcuttur.

Özellikle Somuncu Baba Külliyesi'ndeki türbenin bakımı, caminin işlerliği gibi konular onun inisiyatifiyle sürdürülmüştür. Vakıf gelirlerini şeffaflık ve adâletle halka dağıtmış, ihtiyaç sahiplerine bizzat ulaşmıştır.

İlk olarak Halvetîliğe bağlı olan Hasan Feyzî Efendi, sonrasında İhramcızâde İsmail Hakkı Efendi ile tanışarak Nakşibendî-Hâlidî yoluna intisap etmiştir. Rüyasında mürşidini görmesi ve gerçekleşen mânevî işaretlerle bu yola yönelmesi, kitapta geniş şekilde anlatılmaktadır.

Ailesine gösterdiği özenle bilinen Hasan Feyzî Efendi, çocuklarını hem zâhir hem bâtın yönüyle İslâm terbiyesi ile yetiştirmiştir. Oğlu Osman Hulûsi Efendi'nin gönül ve edebiyat dünyasında zirveye çıkmasında, babasının etkisi belirleyici olmuştur.

Eserde Hatip Hasan Feyzî Efendi ile oğlu Osman Hulûsi Efendi arasında geçen mektuplar, ilâhîler ve duygu yüklü olaylar okuyucuya aktarılır. Özellikle bir gün babası tarafından yanlış anlaşılıp cezalandırılan Hulûsi Efendi'nin, o gece semaver başında yazdığı "*Gözüm gün yüz ile rûşen özüm hicre lebâlebirdir*" mısraı ile başlayan ilâhî, kitabın en dikkat çekici hatıralarındandır. Bu bölüm, gönül eğitiminde derinliği, öfke sonrası pişmanlık ve bağışlanma duygularını tasvir eden etkileyici bir anlatıdır.

Kitap, Osmanlı arşiv belgeleri, aile arşivleri, mektuplar, mülâkatlar ve vakıf senetleri gibi birçok özgün belgeye dayanmaktadır. Ayrıca eser sonunda yer alan resim albümü, dipnotlar, kaynakça ve belgelerle anlatım bölümü, araştırmacılar için kıymetli bir başvuru niteliğindedir.

Bu eser, sadece bir şahsiyetin biyografisi değil; aynı zamanda bir medeniyetin iz düşümüdür. Darende özelinde Anadolu'nun ruh köklerini, mânevî önderlerin halkla kurduğu ilişkiyi ve tasavvufun toplumsal işlevini anlamak için kaynak bir eserdir. Hatip Hasan Feyzî Efendi, ilmiyle, edebiyatla, ahlâkiyle ve evlatlarına aktardığı mirasla unutulmayacak bir örnektir.



Mert İnsan Muhsin Başkan



“Ne mutlu ona ki bu vatanın selâmeti için, bu milletin iyiliği için koştururken ölüm onu yakaladı. Son nefesindeyken de halkının iyiliğini düşünerek gözlerini kapattı.”

Yiğit insan, mert insan, dava adamı, gönül adamı Muhsin Yazıcıoğlu'nun elim bir helikopter kazası sonucu vefât etmesi, tüm sevenlerini yaraladığı gibi bizim yüreğimizde de derin yaralar açmıştı. Kayıp olduğu günler boyunca, tarifi olmayan bir hüzün yaşamıştık. Hiç bu kadar üzüleceğimi tahmin etmemiştim. Hele ki annesinin hâlini görünce yüreğimiz biraz daha parçalanmıştı.

Bendeniz vefâtından bir müddet önce Sivas'ta bir seçim bürosunda görmüştüm onu en son... İçeriye girmemiş kapıdan içeriye seyretilmişim. Yanına kim gelip konuşursa onunla konuşuyor, onu dinlediğini, ona değer verdiğini karşısındakine hissettiriyordu. Çıktığında oradakilerle birlikte tokalaşıp başarılar dilemiştik.

Sîmâ Dili

Onun sîmâ dili bana her zaman güzel çağrışımlar yapmıştır. Onu hep namuslu, yiğit, mert bir insan olarak bildim. Hatta onun hakkında yazmayı düşündüğüm bir de yazı vardı. Yazının konusu, onun Refah-Yol Hükümetine yaptığı destektir. Ben o dönemdeki dik duruşunun anlatılmasını bir vefa borcu olarak değerlendiriyorum. Annemlerle televizyon izlerken helikopterin kayıp haberini ilk defa duyduğumda, vefât etmiş olabileceğini söylemiştim. Bunun sebebi şuydu:

Onurlu ve haysiyetli bir insanın ancak böyle onurlu bir ölüme yakıştığını düşünmüştüm. Çünkü yatakta değil, bir dağın yamacında, karlar altında, açık bir arazide soğuk bir ölüm, ancak kahramanlara yakışırdı.

Ne mutlu ona ki bu vatanın selâmeti için, bu milletin iyiliği için koştururken ölüm onu yakaladı. Son nefesindeyken de halkının iyiliğini düşünerek gözlerini kapattı.

Halkı için bir davaya sarılmış ve o davada ölüncüye kadar sebat etmişti. Hiçbir zaman işbirlikçi olmadı, hiçbir zaman Amerika'ya ve Siyonistlere göz kırpmadı. Bir bayrak âşığıydı, büyük bir vatanseverdi.

“Muhsin Başkan, halkı için bir davaya sarılmış ve o davada ölüncüye kadar sebat etmişti. Hiçbir zaman işbirlikçi olmadı, hiçbir zaman Amerika'ya ve Siyonistlere göz kırpmadı. Bir bayrak âşığıydı, büyük bir vatanseverdi.”

Kibirilenmedi

Kibirilenmedi, Allah'ın kulu gibi davrandı. Firavun olmadı, daima mütevâzi kişiliğini korudu. Türk siyaset tarihinde Muhsin Yazıcıoğlu gibi seviyeli siyasîlere çok az rastlanır. Yazıcıoğlu'nun en güzel yönlerinden birisi de üslûbundaki seviyeyi hiçbir zaman düşürmemiş olmasıydı. Hele ki düşük profilli espri anlayışları ile meydanlarda siyaset yapan siyasîleri gördükçe Yazıcıoğlu'nun üslubunu daha da çok takdir ediyorum.

Onun bakışları ve vücut dili dik ve asil bir duruşun adamı olduğunu gösteriyor. Yeri geldiği zaman sert bir şekilde tepki koymayı bildiği gibi yeri geldiği zaman da boynunu eğmeyi çok iyi bilmiştir. Birçok hocaefendinin, âlimin, şeyhin ellerini öpmekten çekinmemiştir. Âlime hürmet etmeyi, zâlime minnet etmemeyi kendisine düstûr edinmiştir. Vefâtından bir müddet önce ziyaret ettiği gönül insanlarından birisi de Darıca'daki Hamidüddin Efendi'dir.

Türkiye maalesef Muhsin Yazıcıoğlu gibi değerlerden yeteri kadar istifade edemedi. Böyle şahsiyetlerin tecrübelerinden, karakterinden en üst seviyede faydalanmak yerine, onları ancak vefât ettikten sonra hatırlamayı tercih ettik.

Vatan Sevgisi

Muhsin Başkan ve onun gibi vatanseverler bilirler ki bir insanın dünya serüveninde başına gelebilecek en büyük iki kötülükten birincisi dinsizlik, ikincisi ise vatan hainliğidir. Hain ve



bölücüler bizde asla hoş görülmezler. Vatanı bölmek ve ülkemize zarar vermek isteyenlere karşı daima bir nefretimiz vardır. Evet, dostluğumuz, şefkatimiz çok sıcaktır ama birliğe, beraberliğe ve kardeşliğe kurşun sıkanlara karşı da öfkemiz dinmez.

Vatanına ihanet eden insan, yemek yediği sofraya ayağı ile tekme atan kimseye benzer. Yahut onların yaptıkları, bir nevi yemek yediği kaba pislemektir. Madem bu ülkenin ekmeğini yiyoruz, bu ülkenin suyunu içiyoruz, bu ülkenin imkânlarından faydalanıyoruz, bu ülkenin asker ve polisi tarafından korunuyor ve hayatımızı sürdürecektir eğitim, ticaret ve her türlü sosyal faaliyetimizi güven içinde gerçekleştirebiliyoruz, o hâlde bu ülkeye ihaneti hiçbir şekilde hoş göremeyiz.

Okula giderken bize analarımız; "Devletin toplu iğnesini dahi almayın, devletin sırasını masasını çizmeyin, devlet malına zarar vermeyin." diye öğüt verirlerdi. Bizler devlet malına zarar gelmesini istemezken nasıl olur da devletimizi yıkmak isteyen kötü niyetli kimseleri hoş görebiliriz ki? Nasıl olur da darbecilere, teröristlere ve onlarla iş birliği yapan hainlere hoşgörü ile bakabiliriz? Çocukluğum ve gençliğim Sivas'ta geçtiği için, Hulûsi Efendi'nin ihvanının da bu hissiyatta olduğuna şahidim.

Anadolu İnsanı

Vatanını koruma iradesi ve bu uğurda gerektiğinde can verme düşüncesi âdeta Anadolu insanının genlerine işlemiştir. Şairin; "Önce vatan millet sonra ana ve yâr,/Bu yolda savrulan birileri var." mısralarında anlattığı gibi; bizim Anadolu'muz vatanına âşık yiğit karakterli insanların yurdudur. Anadolu'muzun bu yiğit insanlarından birisi de merhum Muhsin Başkan'dır. Ki kendisi aynı zamanda gül diyarı Darende'yle ve gönül iklimiyle bağlarını hiçbir zaman koparmamıştır.

Onun çalışma arkadaşı Hakkı Öznur Bey, Muhsin Yazıcıoğlu'nun Darende sevgisini şöyle anlatıyor: "Darende'yi çok sevdiğini hepimiz biliyoruz ve o tarafa her gittiğinde uğramadan dönmediğine şahidiz. Gerek çeşitli meclislerde gerekse özel toplantılarda, Darende'den aldığı feyzi, orada yaşadığı güzel anları, oranın güzelliklerini, güzel insanlarını, güzel hizmet ve çalışanlarla mâneviyatını sürekli anlatırdı. Darende onun gönlünde ayrı bir yere sahipti."

Aziz milletimizin Muhsin Başkan gibi nice mert insanlar yetiştireceğine olan inancımız tamdır. Merhum Muhsin Başkan'a Yüce Allah'tan rahmet diliyoruz.



Yahya Efendi Hazretleri

Boğazın bir muhkem hisarı gibi,
Yatar Beşiktaşlı Yahya Efendi,
Beş asırdır sevenleri peşine,
Takar Beşiktaşlı Yahya Efendi...

Donanma koşarken birçok zafere,
Ona uğramadan çıkmaz sefere,
Yenilmez bir pehlivanı yerlere,
Atar Beşiktaşlı Yahya Efendi...

Herkes 'neme lâzım' dersini alsın,
İkram görür, o kapıyı kim çalsın,
Hak dâvada Sultan Süleyman olsa,
Çatar Beşiktaşlı Yahya Efendi...

İcâzet vermiştir Zembilli Ali,
Bir şair, 'Müderris' mahlaslı Velî,
Sabah doğar, akşam güneş misali,
Batar Beşiktaşlı Yahya Efendi...

Rabb'imiz, Yuşa'yı buldurmuş O'na,
Sütkardeşi olmuş koca Sultana,
Gönülleri, 'Âşık' deyip yan yana,
Tutar Beşiktaşlı Yahya Efendi...

Dost olmuş Hızır'a, birçok arife,
Kurbanda sırlanmış kutb-u Şerif'e,
Osmanlının pîrlerini tarife,
Yeter Beşiktaşlı Yahya Efendi...

'Üveysî'dir tasavvufun özünde,
Hep Nakşîler, Kâdîriler izinde,
Ey Yâ Molla Celillerin gözünde,
Tüter Beşiktaşlı Yahya Efendi...
Tüter Trabzonlu Yahya Efendi...

Halil GÖKKAYA



Kitap Şöleni



“Kitabımız vesilesi ile biz de kitap fuarına katıldık, okullarda genç dimağlar ile buluştuk ve okumanın önemine işaret etmeye çalıştık. Bu güzel etkinliklerin artması, gençlere, çocuklara okumanın önemini iyi bir şekilde anlatmamız gerektiğini belirtmek lâzım.”



G ünümüzde neredeyse tüm şehirlerde kitap fuarları, kitap günleri gibi etkinlikler oluyor. Büyük çaplı fuarlar olmasa bile yine çeşitli kitapçılar vesilesi ile imza günleri, okur-yazar buluşmaları yapılıyor. Kültüre, düşünmeye, fikre verilen bu önem, değer açısından bu tür faaliyetlerin önemli olduğunu, buna değer veren bu tür etkinliklere emek veren kişilerin de takdire şayan olduğunu düşünüyorum.

Kasım ayının başında Malatya'da geleneksel hâle gelen kitap fuarının on birincisi gerçekleştirildi. Bu vesile ile çeşitli yayınevlerinden çıkan kitapları görme fırsatımız oldu, yazar/yayıncı arkadaşları, tanışları gördük selâmlaşık, hasbihâl ettik. Yine bu etkinlikler vesilesi ile söyleşi ve konferanslara katıldık. Her yönüyle bir kültür çeşnisi olan kitap fuarlarına insanlarımızın aileleri ile gidip oradaki bu kâğıttan dünyayı teneffüs etmesi çok mühim bir şey bana göre.

Kitabımız vesilesi ile biz de kitap fuarına katıldık, okullarda genç dimağlar ile buluştuk ve okumanın önemine işaret etmeye çalıştık. Bu güzel etkinliklerin artması, gençlere, çocuklara okumanın önemini iyi bir şekilde anlatmamız gerektiğini belirtmek lâzım. Teknolojiyi elbette kullanacağız ama sadece teknolojiyle bir yere varamayız.

Çünkü teknoloji bizim üretmemizi, düşünmemizi, dikkat kesilmemizi engeller. Bu bakımdan gökleri görebileceğimiz, suyun maviliğini görebileceğimiz, ağaç hışırtısını duyabileceğimiz, dağları, yolları tasavvur edebileceğimiz, taşlı avluları hayal edebileceğimiz ufuklara yelken açabilmeliyiz.

İnsanın özünden sıyrılıp giden, sun'î gün demlerle kendimize oluşturduğumuz hayatın ne kadarında mutluyuz bunu sorgulamamız lâzım. Düşünmeden hareket ettiğimiz her an aslında ömür sermayemizden giden boş zamanlar silsilesi. Belki günümüzde çok da düşünme, zamana bırak diye bir motto var ama her şeyden de sıyrılıp, adam sen de boş ver

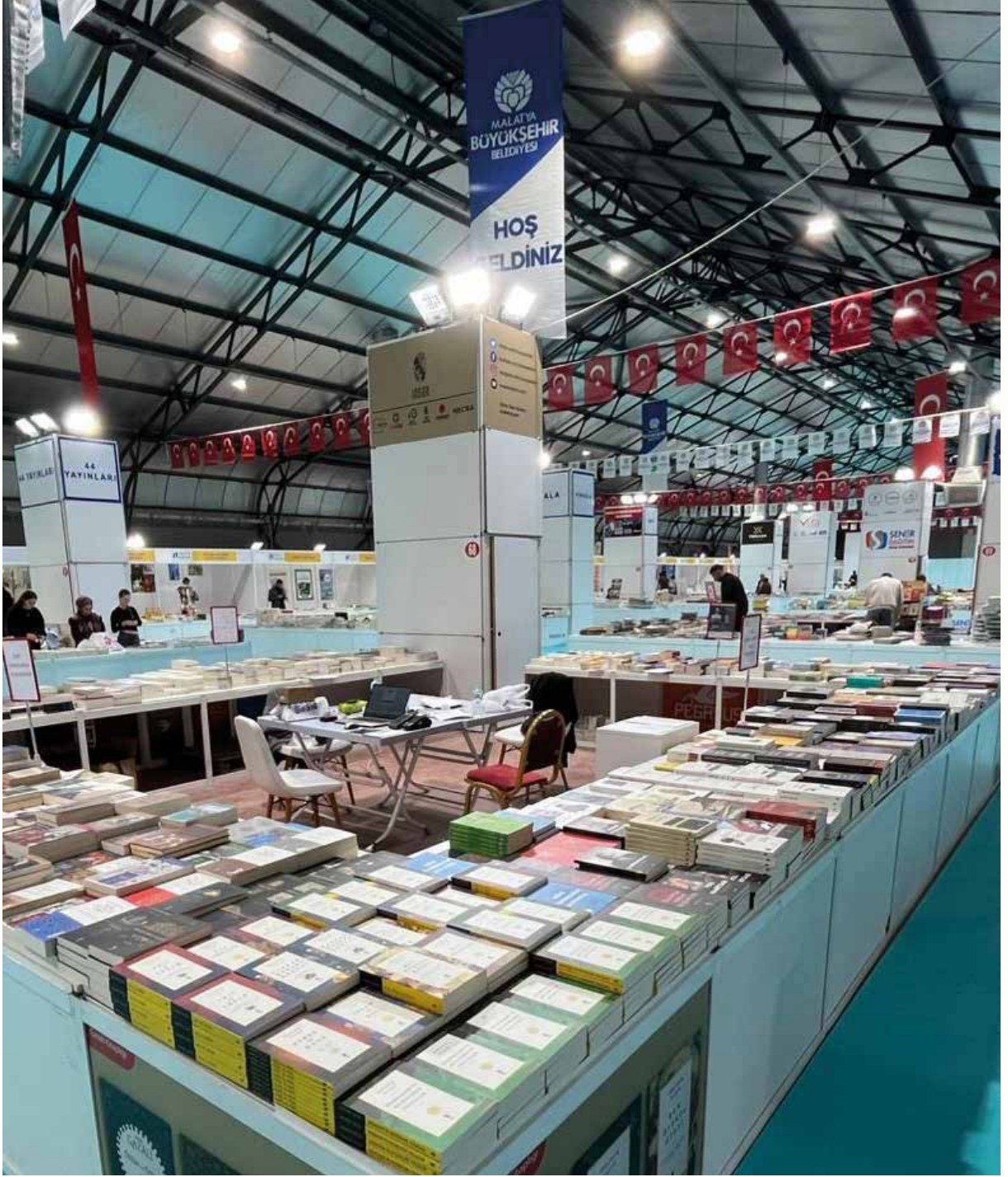
“Teknoloji bizim üretmemizi, düşünmemizi, dikkat kesilmemizi engeller. Bu bakımdan gökleri görebileceğimiz, suyun maviliğini görebileceğimiz, taşlı avluları hayal edebileceğimiz ufuklara yelken açabilmeliyiz.”

durumuna getirmemek lâzım durumu. Birilerinin bizi yönlendirmesine izin vermemeli, olan bitenin biraz da bizim kontrolümüzde olmasını sağlamalıyız. Reklamın bizim ihtiyacımız olmayan bir şeyi bizlere sürekli telkin etmesiyle ihtiyacımız olduğu inancından sıyrılarak gerçekten ihtiyacımız olanlara odaklanmamız gerektiğine kendimiz karar vereceğiz.

Sadece birilerinin yönlendirmesi ile mutlu ya da üzüntülü hâle gelmememiz lâzım. Ya da hayata dair kararlarımızın birileri tarafından tek düze karar verilmesine izin vermemek lâzım. Özetle bizim dışımızdaki birçok etkenin bizi robot gibi istedikleri alana yönlendirmesine izin vermemek lâzım. İşte bütün bunları belki bazen basit gibi gördüğümüz okuma eylemi ile gerçekleştireceğiz. Çünkü beyin okumakla çalışır ve beyin çalışırsa nice mucizelere imza atar.

Çeşitli etkinliklerle çocuklarla, gençlerle söyleşilerde buluşuyoruz. Burada özellikle dikkat ediyorum; kız öğrenciler kültüre, sanata, edebiyata, gelişmeye daha fazla önem veriyorlar gibi. Erkek öğrenciler bunun dışındadır demek istemiyorum ama sanki kültürel konularda biraz geri duruyorlar gibi.

Bunun iki açıklaması olabilir ya ben her şeyi biliyorum deyip gerisini çok fazla merak etmiyorlar, yani diğer bir deyişle çok fazla kendilerini geliştirmeye ihtiyaç duymuyorlar. Ya da kültüre tamamen duyarsız bir şekilde hayat sürmek istiyorlar. Her ikisi de tehlikeli ve yan-



lıştır. Çünkü insan okuyarak, araştırarak, merak ederek düşünce sarkacını çalıştırabilir. Eğer düşünce mekanizmasını durağan hâle getirirsek hayatımız da durağan olur, robotik bir hayat üzere hareket etmiş oluruz. Kız öğrencilerin ilgisinin de daha iyi olması lâzım, çünkü ileride anne baba olduklarında yeni neslin yetişmesinde büyük rol oynayacaklar, dolayısıyla kendini iyi yetiştirmiş bir birey ileride çocuklarına, etra-

fındakilere iyi bir rol model olacaktır. Kendine bir şey katamayan etrafına da bir şey katamaz. Karanlıklar içinde boğulan insan, etrafındakilere ışık saçamaz. Sadece ütöpik kitaplar okumak insana bir şey katmaz, mutlaka bizi ileriye taşıyacak, ilimde ve bilimde bize bir şeyler katacak eserleri okumamız şart. Çünkü hayat gerçek üzere yürüyen bir macera.

Ay Geçer Yıl Geçer

Kabına sığmayan çaylar gibisin,
Ömür gemisinin dümeni sende.
Alnı akıtmalı taylar gibisin,
Yiğitlik dendi mi öndesin önde.

Kaşınla, gözünle, billur sesinle
Dünyalar içinde bir tanesin sen.
Rayiha sunarsın gül nefesinle
Sensin yüreğinde rüzgârlar esen.

Dilerim gençliğin gelmesin göze,
Gönül pınarından suyun gür aksın.
Seni anlatmaya ne hacet söze?
Öylesine duru, öyle berraksın.

Yedi iklim dört köşeye yayılır,
Efsane efsane söylenir ismin.
Âlemde yok yere cana kıyılır,
Aman ha dikkat et, çok olur hasmın.

*

Ay geçer, yıl geçer, bozulur denge;
Bitmez zannettiğin gençliğin biter.
Boş yere girişme zamanla cenge,
Sana sonbaharın öğüdü yeter.

Haydi döndür elindeyse zamanı,
Güzelim gençliği geriye getir.
Haydi dağıt gözündeki dumanı,
Elindeyse bütün dertleri bitir.

Bir de bakarsın ki ermişsin kışa,
Öyle kış ki gelmez artık baharı.
Boşuna inleme, yaş dökme boşa;
Artık hatırandır ömrünün varı.

Gel dostum, tez elden aklını kullan;
Bugünden yarının hesabını yap.
Bil ki yol gösterir sana anbean,
Kâinat isimli mükemmel kitap.

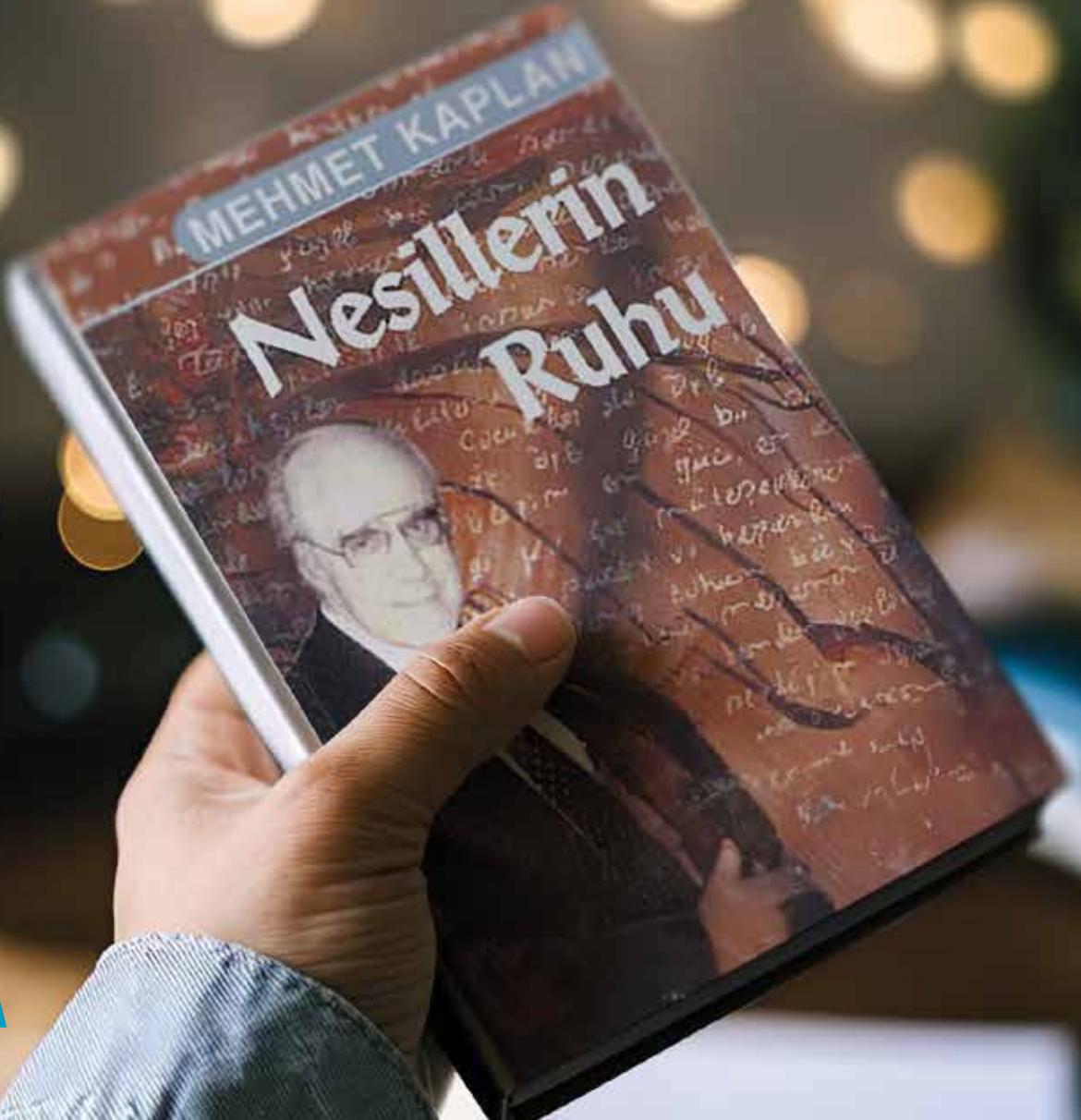
Yusuf DURSUN



Edebiyatı Sevdiren İlk Kaynaklar Antolojiler



“Antoloji hazırlamak da aslında zordur. Zira sadece sınırlı bir dönemi değil bazen koca devirleri ele alıyorsunuz. Yüzyıllara yayılan edipleri araştırıyor, şiir ve nesirlerini seçiyorsunuz. Büyük bir müktesebatınız, kuşatıcı bilgi dağarcığınız olmalı.”



Şair ve yazarların eserlerinden seçilen metinlerin toplandığı antolojiler, sanatı ve bilhassa edebiyatı sevdirmede ve edebî zevkin yükselmesinde büyük bir önem taşıyor.

Eski adı 'güldeste' olan antolojiyi ilk olarak ne zaman ve nerede gördüm, alıp okudum; doğrusu tam olarak hatırlamıyorum. Ama büyük ihtimalle ortaöğretim yıllarında olmalı. Zira duvar gazeteleri hazırlıyordum ve panoya asılacak şiirleri seçmek için antolojilere de bakıyordum. Bilâhare güldesteleri daha bilinçli şekilde takip etmeye, onları arayıp bulmaya ve içlerindeki şiirlerle nesirleri okumaya başlayınca bu kitapların esasen bir hazine olduğunu fark ettim. Ehil kimseler tarafından özenilerek hazırlanan antolojiler, hem edebî ürünlerle rahat bir şekilde buluşmamızı sağlıyor, hem de okuyucuya belli bir sanat zevki ve estetiği aşılıyordu. İlk ciddî antoloji çalışmasına 1980'lerde katıldım. Ankara'da okuyan aziz dostum Sadık Yalsızuçanlar, beni telefonla arayarak bir şiir antolojisi hazırladığını, İstanbul'daki şairlerden şiir seçip kendisine göndermemi istemişti. O zaman böyle mütevâzı bir çalışmada kendimi buldum. Beğendiğim, sevdiğim bazı şiirleri seçip yolladım. Yalsızuçanlar'ın hazırladığı kitap, Yeni Şiir Antolojisi adıyla yayımlanmıştı.

Kaplan Hoca'nın Antolojileri

İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde okurken merhum hocamız Mehmet Kaplan'ın asistanlarıyla birlikte antolojiler hazırladığını duymuş ve çok sevinmiştik. Sonra bu antolojiler yayımlandı. Ben o zaman hepsini hemen aldım. İsimleri şöyleydi: Yeni Türk Edebiyatı Antolojisi (4 cilt), Millî Mücadele Devri Kalemlerinin Gözüyle (2 cilt), Atatürk Devri Türk Edebiyatı (2 cilt), Atatürk Devri Fikir Hayatı (2 cilt) Mehmet Kaplan Hoca bu eserleri Birol Emil, İnci Enginün, Zeynep Kerman, Abdullah Uçman, Necat Birinci, Sema Uğurcan ile hazırlamıştı. Hocanın tek başına hazırladığı Şiir Tahlilleri ve Hikâye Tahlilleri ise güldesteden ziyade inceleme ve tahlil kitaplarıydı. Antolojilerin ne kadar önemli olduğunu anlayınca yayımlanmış olan kitapları

“Antolojilere okuyuculardan ziyâde derlemelere girme şansını elde edememiş şair ve yazarlardan büyük tepki gelir. Bazen bu tenkitler ağırlaşır hatta güldesteyi hazırlayanın edebî yetersizliğinden dem vurulur, sanattan anlamadığı iddia edilir.”



arayıp bulmaya ve kütüphaneme kazandırmaya çalıştım. Kaplan Hocamızın eserlerinden sonra ilk olarak incelediğim seçkin antoloji, Kenan Akyüz'ün Batı Tesirinde Türk Şiiri Antolojisi idi. Alanında en iyi güldestelerden biridir.

Zordur Antoloji Hazırlamak

Bütün ciddî işler gibi antoloji hazırlamak da aslında zordur. Zira sadece sınırlı bir dönemi değil bazen koca devirleri ele alıyorsunuz. Yüz-

yıllara yayılan edipleri araştırıyor, şiir ve nesirlerini seçiyorsunuz. Büyük bir mükteşebatinız, kuşatıcı bilgi dağarcığınız olmalı. Üstelik kucaklayıcı olmak zorundasınız. Mümkünse kimseyi küstürmemeye çalışmalısınız. Nihayetinde ortalama bir edebiyatseverin beğenisine bu metinleri sunuyorsunuz. Takdir eden de olabilir, beğenmeyen de... Antolojilere okuyuculardan ziyâde bu derlemelere girme şansını elde edememiş şair ve yazarlardan büyük tepki gelir. Bazen bu tenkitler ağırlaşır hatta güldesteyi hazırlayanın edebî yetersizliğinden dem vurulur, sanattan anlamadığı iddia edilir. Öyle ya, şayet anlasaydı şu şair ve yazarları alıp, öteki edebiyatçıları dışarıda tutar mıydı? Bu suçlamalar genellikle haksız ve yersizdir, hatta açık söylemek gerekirse hazımsızlığın, kıskançlığın ve kifayetsizliğin izlerini bile taşıyabilir. Tabî ki, antolojiyi hazırlayanın belli bir şiir ve nesir zevki vardır. Çıtayı da kendince yüksek tutmuştur. Ama farz edelim ki sevdiği şairleri biraz kayırmıştır. Veya gönlünde yer tutan edipleri kitabının sayfaları arasına almıştır. Buna kim ne diyebilir ki?

Sakince Savunma Yapmak

Doğrusu antolojici, etrafını ateş çemberi alsada, türlü hücumlara uğrasa da asla yılmamalı. Zira bu hizmetlerin faydalı, kalıcı ve hayırlı olduğuna inananlardanım. Çok zor bir işe kalkışılmıştır. Meselâ, şiir antolojisi hazırlanacaktır. Ahmed Yesevî'den, Yûnus Emre'den başlanır, Dîvân şairleri sıraya girer, tasavvuf-tekke şairlerimiz ve halk ozanlarımız da var. Sonra yeni şiire sıra gelecektir. Tanzimat şairlerinden Şinasi'den, Ziya Paşa'dan, Namık Kemal'den, Abdülhak Hâmit'ten başlanır Servet-i Fünun devrine gelinir. Ara Nesil, Fecr-i Âtî, Millî Mücâdele ve Cumhuriyet devri şairleri... Garip Akımı, 50 Kuşağı, Hisar Şairleri, İkinci Yeni derken günümüze kadar getireceksiniz listeyi. Aman Allah'ım ne kadar zor ama aynı zamanda zevkli bir iş. Zira şiirle yatıyor, şiirle kalkıyorsunuz artık. En iyi şairlerden en güzel şiirleri seçip bir kenara koyuyorsunuz. Antoloji biter, yayımlanır, heves ve heyecanla beklersiniz. O da ne! Şimşekleri üs-

tünüze çekmişsiniz, fırtınalar kopar, yıldırımlar çakar, kar-bora yağar! Etraf toz duman! Hakikat bu. Zira antolojiye giremeyenler size var güçleriyle dörtlüye saldırmakta. Yapacak bir şey yok. Hücumları cansiperane göğüsleyecek ve kendinizi sakince müdâfaa edeceksiniz.

Kimseye Yaranamamak

Sanmayın ki antolojiye girme bahtına erişenler gayet memnundur. Bir kısmı ellerini ovuştursa da bazıları feveran eder. "Efendim benden izin almadan niçin şiirimi/şiirlerimi alıp kullandı. Bakalım izin veriyor muyum? Hazırlayan kişi acaba benim şöhretimden istifade ederek para kazanmak mı istiyor?" gibi sitemler, serzenişler ve suçlamalar da gelebilir. Bazıları hızını alamaz, dava açar. Mahkemelerin işi azmış gibi bu alanda da dava görülür. Şairler, antoloji hazırlayanlar ve yayıncılar mahkemelere taşınır durur. Bu kavgaların bir kısmı medyaya da yansır, bizim acar gazeteciler için hoş bir polemik ve şenlikli konu çıkmıştır. Bazen sulh olur, bazen de cezalandırma yoluna kadar gidilir. Eskiden antoloji hazırlamak daha rahattı. Meraklı olan herkes odasına kapanır, şiirleri ve nesirleri seçer, kerli ferli güldestelere imza atardı. Şimdi öyle mi ya! Yeni bir telif kanunu çıktı. Artık şairinden izin almadan antolojiye bir şiirini bile ekleyemezsiniz. Habersiz koyarsanız başınıza iş açarsınız. Rivayete göre bu tür davalarda şairlere ödenen tazminat, antolojiden kazanılan paradan da fazla imiş! Bundan dolayı uzun zamandır kimse antoloji hazırlamaya yanaşmıyor. Peki, iyi mi oldu? Bence hayır! Hiç olmazsa bazı resmî kurumlar antoloji hazırlasın! Kültür ve Turizm Bakanlığı, Türk Dil Kurumu ve bazı belediyeler gibi... En azından bu sahadaki boşluk kısmen giderilmiş olur, düşünenler çıkar inşallah.

Antolojim Niçin Yayımlanmadı?

Yıllar önceydi ismi lâzım değil bir dostum yayınevi kurmuştu. Benden de bir antoloji hazırlamamı istemişti. "Peki" demiş ve kolları sıvamıştı. Ne kadar çok uğraştığımı dün gibi hatırlıyorum. Yorucu çabanın ardından güldes-



teyi tamamladım ve dosyayı götürüp yayıncıya teslim ettim. Aldı, baktı, inceledi. Sonra bana dönüp antolojiyi yayınlamayacağını söyledi. Sebebini sorunca da şunu öğrendim: Meğer antolojide yer alan yüzlerce şiirden sadece birini beğenmemiş. Gerekçeye bakın. Tek bir şiir yüzünden o emeklerim boşa gitti. Hakikaten hâlâ o emeğime acırım. Hâlbuki en fazla, istenmeyen o şiir çıkartılabildi veya şairinden başka bir şiir seçilebilirdi. Ama sanırım o şiir bahaneydi, taze yayıncımız bu hevesinden vazgeçmişti. O emeğin karşılığında bana tek kuruş ödenmemişti. Ne diyelim, yine de helâl hoş olsun.

İhtisas Antolojileri

Bu arada meslek kuruluşlarına, temalara veya şehirlere, bölgelere göre hazırlanan antolojilere de çok sık rastlanılır. Tabip şairler, hukukçu edebiyatçılar, hanım şairler-yazarlar, anne şiirleri, Kerkük şairleri, Elazığ şairleri, Karadeniz şair ve yazarları gibi güldestelere de rastlamak mümkün. Öte yandan Dergâh, Edebiyat Ortamı, Dil ve Edebiyat, Varlık ve Türk Edebiyatı gibi dergilerin, bünyelerinde bulunan şair ve yazarlara dönük antolojiler hazırladıkları da görüldü. Dergileri devamlı takip edemeyen okuyucular için bu çalışmaların son derece faydalı olduğu aşikâr.

Velhâsıl antoloji meselesi, üstünde durulması gereken mühim bir konudur. Keşke Türkiye’de antolojiler hakkında açık oturumlar düzenlense, araştırmalar yapılsa, hatta tezler hazırlansa... Çok güzel ve önemli fikirlerin ortaya çıkacağını düşünüyorum. Bu konuyla alâkalı olarak özetle şunu söylemek isterim: Şayet yayınevlerinde satışı devam eden antolojiler bulursanız durmayın hemen alın. Yoksa o zaman yolunuz sahafalara düşecek demektir. Zira eski güldesteleri sahafaların o büyümlü raflarında görmek ve ucuz fiyata almak mümkün. Böyle antolojileri/güldesteleri görünce de kaçırmayıp hemen edinmek gerek. Ondan sonra şiire hasret duydukça bu kitaplardan çok güzel şiirleri bulup okumak mümkün.

Son sözüm; şair ve yazarlardan uzak kalmayın, şiirden ve nesirden de... Yeni Türk Şiiri ve Antolojisi (Şerif Aktaş), Yeni Öykü Antolojisi (Taha Çağlaroğlu), Yeni Öyküler (Halil Gökhan), Yeni Şiir Antolojisi (Sadık Yalsızuçanlar), Yeni Şiirimiz (Sabahattin Batur), Yeni Türk Edebiyatında Öykü (Ömer Lekesiz), Yirminci Yüzyıl Türk Şiirinden Seçmeler (N. Ziya Bakırcıoğlu), Yunus’tan Bugüne Türk Şiiri Antolojisi (H. Fethi Gözler), Yüz Yıllık Türk Şiiri Atlası (Özcan Ünlü)



Aile ve Çocuk İlişkisi



“Gence yapılacak en büyük yardım onu anlamak, her zaman yanında olduğunu hissettirmektir. Kişiliğine, görüşlerine değer vermek, aile ile ilgili kararlarda görüşlerine başvurmak, öğüt vererek değil örnek davranışlarda bulunmak daha yararlı olacaktır.”

Eğitimde; öğüt vermek yerine dinlemek ve paylaşmak çok önemlidir. Günümüzde aile ve çocuk ilişkisi maalesef sarsılmış, iletişim yok durumda. İyi bir iletişimi nasıl sağlayabiliriz? sorusuna cevap verecek olursak, eğitimin ailede başladığını asla unutmamalıyız. Aile içinde çocuğumuza birçok beceriler kazandırmak için çalışıp çabalıyoruz. Ama bunu nasıl yapıyoruz. Her anne-babanın hayali çocuğunu en iyi şekilde yetiştirmektedir. Çocuklarımızın başarılı olmasını isteriz. Aslında hayat içinde her şey başarı değildir. Önemli olan çocuğun içinde yaşadığı dönemi nasıl yaşadığı ve nasıl bir kişiliğe sahip olacağıdır.

Çocuk ailesinden gördüğünü yansıtır. Tıpkı bir ayna gibi. Çocuklar sözlerinizi değil, izlerinizi takip ederler. Aile çocuğuyla iyi bir iletişim kuramazsa çatışmalar başlar. Sağlıklı bir eğitim vermek dolayısıyla da sağlıklı bir kişilik kazandırmak ilk hedef olmalıdır. Anne-babanın iyi niyetli olması yetmemektedir. Anne-baba yanlış yöntem kullanırsa, bütün emekler boşa çıkacaktır. Sağlıklı iletişim kurmanın alfabesi çocuğu tanımak, ona ve ihtiyaçlarına saygı duymaktır. Etkili iletişim kurmak istiyorsak ona gereken değeri vermeli, çocukla aramızda sevgi köprüsü kurmalıyız.

Duygusal gelişim özellikleri bilinmeden yapılmaya çalışılacak iletişim pek olumlu sonuç vermeyecektir. Gelecekle ilgili, sosyal hayatla ilgili, aile ve arkadaş çevresiyle ilgili kaygılar bilinmediği ve de paylaşılmadığında kurulacak iletişim hüsrarla bitecektir. Genç, dönemi gereği itirazcı, eleştirici bir tutuma girebilir. Bu durumda anlayış, sabır, tatlı dil ve güler yüzle ikna metodu kullanılmalıdır. Öğüt yerine dinleme ve paylaşım. Zor olmasa gerek.

Gence yapılacak en büyük yardım onu anlamaktır. Aileler çocuklarıyla sıkı bir ilişki içine girmeli, gencin tepkili ve çelişkili davranışları karşısında soğukkanlı kalınabilmelidir. Başta kurallar birlikte konulmalı, herkesin buna uyması gerektiği belirtilmelidir. Gencin her istediği yapılarak her şeyi alttan alma kısa süreli yararlı görünürse de bu tutum sakıncalıdır. Genç, bir yandan her ne kadar annem, babam her dediğimi yapsın derse

“Sağlıksız ailelerde sevgisizlik, iletişimsizlik yanında bir takım gizli kurallar vardır. Bunlar: Sürekli bir sıkı takip, her şeyin en iyisinin yapılmasını isteme, suçlama, konuşma yasağı...”

de bir yandan da frenlenmesini, engellenmesini bekler. Anne-babalar uygulanabilir kurallar koymalıdır. Gençle sürtüşmek, sürekli eleştirmek anne-babanın otoritesini zayıflatır. Ailede bir takım sorunların olması normaldir, fakat bunlar büyütülmemelidir. Gence yapılacak en büyük yardım onu anlamak, her zaman yanında bulunduğunu hissettirmektir. Kişiliğine, görüşlerine değer vermek, aile ile ilgili kararlarda görüşlerine başvurmak, öğüt vererek değil örnek davranışlarda bulunmak daha yararlı olacaktır.

Aile içi iletişimde vücut dilinin büyük önemi vardır. İletişimi engelleyen sebepleri ortadan kaldırmadığımız sürece boşa kürek çekeriz. Emir cümleleri, korkutmak, sadece öğüt vermek, yargılamak, suçlamak, eleştirmek, aşağılamak, lakap takmak, sorgulamak, konuyu saptırmak, alay etmek, sınamak iletişimi engeller. Bunlar yapıldığı zaman iletişim engellendiği gibi çocuğun kişiliği de zarar görür. Birçok olumsuz sonuçlar ortaya çıkar. Çocuk kavgacı olur ve saldırganlaşır, savunmaya geçer, kızar, küser, güven duygusu zayıflar, sevilmediği duygusuna kapılır. Sağlıksız ailelerde sevgisizlik, iletişimsizlik yanında bir takım gizli kurallar vardır. Bunlar, sürekli bir sıkı takip, her şeyin en iyisinin yapılmasını isteme, suçlama, konuşma yasağı...

Anne-babalar iyi bir dinleyici olmak zorundadır. Etkin dinlemenin en uygun zamanı çocuğun sorunu olduğunu gösterdiği andır. Dinlenilerek sorunlarına çözüm bulunan çocuklar kendilerine daha çok güvenir ve daha güçlü olurlar. Kişiler sorunlarda çözüm önerilerine açık olmalı, birbirini anlama konusunda ortak hareket etmelidir.



Anne-babalar gençleri, gençler de anne-babalarını önyargısız bir şekilde dinlerlerse, birbirlerini anlamaya çalışırlarsa konuşulanlar ortak bir dile dönüşecek ve sorunlar kolaylıkla çözülecektir.

Eğitimin alfabesi sevgidir. Öncelikle çocuğumuzu çok iyi tanımamız, özelliklerini bilmemiz gerekmektedir. Çocuk psikolojisi adına merak edilen her şeyi anne-babanın bilmesi gerekir. Çocuk eğitiminin alfabesi sevgidir. Sevgiyi en iyi bir şekilde kullanmadan eğitimden bir sonuç almamız, başarılı olmamız mümkün değildir.

İnsanda önemli bir güç olduğunu bilen bir aile, çocuğundaki bu gücü görür, bunun kendi özel beceri ve eğilimleriyle dünyaya geldiğini bilir. Önemli olan anne-babaların bu becerileri anlayıp, geliştirmesidir. Bu becerileri anlamak ve yardımcı olmak için ailenin iyi bir gözlemci olması gerekir. Çocuğun gelişmesine en uygun ortam hazırlanmalıdır. Çocuk kendi kişilik ve yeteneklerinin desteklendiğini görürse kendini özel hissederek büyür, kendine olan güveni artar, güçlü ve mutlu olur. Anne-babanın çocuğu kendi istediği kalıba sokmaya çalışması sık yapılan hatalardan biridir. Anne-baba tüm kararlarında ve davranışlarında dengeli ve tutarlı olmak zorundadır. Her çocuğun kişiliğinin, zihnî ve bedensel yeteneklerinin farklı olduğu unutulmamalıdır. Ailede herkes birbirine güvenmelidir. Şikâyet mekanizması işlememelidir. Anne ve baba, davranışlarında çocuklarına örnek olmalıdır. Aileler çocuklarından yaşına ve zihnî potansiyeline göre başarı beklemeli, başka-

larıyla asla kıyaslamamalıdır. Evimizi, çocuğumuzun kişiliğini ve becerilerini geliştirebilecek özgür bir ortam hâline getirmeliyiz.

Tatlı sert olmak, baskı yapmadan, korkutmadan, daha çok anlayış ve paylaşmanın çocuğun davranışlarının üzerinde etkisi olduğu unutulmamalıdır. Korku doğuran, kin ve nefret uyandıran davranışlardan kaçınmalı, haklı istekler yerine getirilmelidir. Kurallar kesin ve net söylenmeli, hoşlanılmayan davranışı hakkında sabır ile bilgilendirme yapıp çocuk ikna edilmelidir. Çocuk; davranışlarının, yaramazlıklarının sonuçları olduğunu, onlara katlanması gerektiğini bilmelidir. Bunun yanında hatasını düzeltme fırsatı da verilmelidir.

Sevgi ve ilgi azlığı, çocuklarda çalma ve aşırı hareketliliğe sebep olmaktadır. Ailelerin çocuklara ilgisi başarıyı arttırmaktadır. Ailelerin öğrenci üzerinde doğrudan etkisi vardır. İlgi gösteren aile ile ilgi göstermeyen aile arasında önemli farklar vardır. İlgiyi dengeli tutmak zorundayız. Aşırı ilgi veya ilgisizlik olumsuz sonuçlar doğurur. Çocuklara destek olunmalı, güzel örnekler gösterilmelidir. Kıyaslamadan, yapabilecekleri işleri istemeliyiz. Annelerin işlerini planlamaları, güne erken başlamaları, zamanı verimli kullanmaları ve çocukların eğitimi ile daha yakından ilgilenmeleri çok önemlidir. Babanın eve geliş saatlerinin erken olması, en azından hafta sonlarını ailece geçirmeleri özellikle erkek çocuklarının eğitimi için son derece önemlidir.

Lügatla Sohbet

Ey lügat dolanıp durma başımda
Şiir mi, sevda mı, yoksa dert misin?
Birkaç kelimesin mezar taşımda
Yârin gönlü gibi sen de sert misin?

Kemirdin beynimi gece ve gündüz
Söylettin her sözü sen bana dümdüz
Görmedim ömrümce ne bahar ne güz
Saymadım evimde üç mü dört müsün?

Kimseler okumaz, anlamaz seni
Ha eski olmuşsun, ha dünkü yeni
Yalnız sen tanırırsın o gül bedeni
Şaşarım kitap mı yoksa ferd misin?

Öyle cömertsin ki sormaz verirsin
Kalbteki ateşi sanki görürsün
Kalemle beraber sen de yürürsün
Sema mı, dünya mı, yoksa yurd musun?

Açtığı her sayfan benden iz taşır
Kelime kelime bin deniz taşır
İmanı Allah'a tertemiz taşır
Sormam sana asla acep merd misin?

Ey lügat sen sustun hep ben söyledim
Bâd-ı sabâ aşkıyı ilan eyledim
Bu sevda yüzünden derdi boyladım
Sen de benim gibi yalnız rind misin?

Ekrem KAFTAN





Nasihah Takvimi

ARTIK CEBİNİZDE!



Nasihah Takvimi Mobil Uygulamasını Android ve iOS için indirebilirsiniz.



NASİHAT TAKVİMİ

Nasihah Yayınları tarafından hazırlanan Nasihat Takvimi'ni mobil telefonunuzdan takip edebilirsiniz.

- Namaz Vakitleri
- Bilgilendirici İçerikler
- Tebrik Kartları
- Dini Gün ve Geceler
- İmsakiye
- Kible Bul





DİVÂN-I HULÛSİ-İ
DÂRENDEVÎ'NİN SESİ

Divan Radyo

YAYIN HAYATINA
DEVAM EDİYOR

HULÛSİ AŞK

Gülzar-ı
Muhabbet

HALİL NECİPOĞLU



Divân
RADYO

www.divanradyo.com



Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi Vakfı'nın yayın hizmetlerinden biri olan Divan Radyo yayın hayatına başladı. Radyomuzda Osman Hulûsi Efendi'nin Divân-ı Hulûsî-i Dârendevî adlı eserinden ilahi ve şiir dinletileri başta olmak üzere dinî ve tasavvufî yayınlar yapılmaktadır. Radyomuzu web sayfamız üzerinden ve telefonunuza yükleyeceğiniz mobil uygulamalar ile dinleyebilirsiniz. İlginiz için teşekkür ederiz...

